

Grønt Miljø

5 / AUGUST 2024

• Bulbjerg i Hanherred er en 47 meter høj kalkstensklippe ud til Skagerrak. Det er et fuglefjeld for havfugle, og man kan komme tæt på dem.

Parkkirkegården

En stor planterigdom er grundstammen i den nye kirkegård i Karlslunde. 4

Forstå biodiversitet

Rapport, relation og rettighed er nøgleord vi skal indtænke i den grønne byudvikling. 12

For foden af broen

Den grønne messe for maskingrej afholdes 28.-29. august med 145 udstillere. 33

Flytter til Ledreborg

Arealproblemer er grunden til at Have & Landskab opgiver sit faste regi i Slagelse. 52

SKYBRUDS- OG KLIMASIKRING

- Banebrydende, nyudviklet, dansk produceret og patenteret system til at tilbageholde vand.
- Intelligent og fleksibelt rørsystem som reducerer anlægsperiode, CO₂ udledning og samlet anlægsomkostning.

Partnerne
Lars Knudsen (tv)
& Christian Rosenvinge:
„Vi har forberedt os på
det første projekt i
over fire år.“

Følg os på LinkedIn eller uwrssystem.dk
Kontakt Lars Knudsen på tlf. 2688 6080 eller
Lk@uwrssystem.dk for en demonstration af
UWR Systemet på Frederiksberg

MASKINER UNDER BROEN

DSV Frø

28 + 29 august 2024

Besøg demo-området

Fynsvej 97, 5500 Middelfart

Se 9 parceller med forskellige frø- og blomsterengblandinger såsom DSV Vildeng og DSV Natur-græsblanding.

Se samme blanding nyetableret i år og hvordan den ser ud år 2.

Mød os
Stand 4.9

Innovation
og vækst

Grønt tag og solenergi

Du kan sagtens montere solpaneler sammen med et grønt tag. Tag endelig fat i os - der findes mange løsninger.

ZinCo Danmark A/S · Tlf. 86 28 04 66 · salg@zinco.dk · www.zinco.dk

engcon

Effektivitet =
arbejdsglæde

ENGCON TILTROTATOR

engcon Denmark A/S

Knarreborgvej 19A, Verringe DK-5690 Tommerup

Tlf. + 45 70 20 13 50 | info@engcon.dk | www.engcon.dk

GIANT
BY TORINO

NYHED
G2700E HD
G2700E X-TRA HD
G2700E TELE HD

**NY SERIE AF
ELEKTRISKE MINILÆSSERE MED
ENDNU MERE TRÆKKRAFT**

- Øget løftehøjde
- Større løftekraft
- 100 % elektrisk og emissionsfri
- Mindsker CO₂ aftrykket

Scan QR-koden og læs mere om de nye modeller

Kontakt Julius Bjerg på 76 88 44 65
Vagn Hansen på 76 88 44 10 (Syddjylland)

Brdr. Holst Sørensen A/S
6760 Ribe · Tlf. 76 88 44 00 · www.bhsribe.dk

DÆKBARK FRA KOLD
TRANSPORT- & HANDELSFIRMA

- **SORTERET BARK:**
DÆKBARK 40 (20-80 mm) Fyr
DÆKBARK 20 (10-30 mm) Fyr/Gran
- **FALDUNDERLAG:**
DS-godkendt faldsand
LEGEARK (20-60 mm) Gran
- **USORTERET BARK:**
REVE DÆKBARK Gran (0-120 mm)
BARKSMULD (0-10 mm) til jordforbedring
- **FLIS OG SPHAGNUM:**
TRÆFLIS (20-50 mm)
RIDEBANEFLIS
SPHAGNUM grov/fin

DÆKBARK FRA KOLD
DANMARKS STØRSTE BARKLEVERANDØR

Hovedkontor:
Vognmand Kold A/S Tlf. 4635 0531
Stærkindevej 37, fax 4635 2199
Vindinge E-mail: Salg@kold-bark.dk
4000 Roskilde www.kold-bark.dk

Jylland: Tlf. 9839 2722
LAGER PÅ SPJELLAND
LAGER PÅ FYN
LAGER I JYLLAND
SPECIALPRIS VED
STØRRE LEVERANCER

KOMMENTAR

SKOVLANDSKABET

Den Grønne Trepert viste i sommer hvordan man kan tage højde for landbrugets problemer med klima, natur og biodiversitet. Næmlig ved at afgiftsbelægge landbruget og rejse 250.000 ha skov, de 90.000 urørt. Vi vil på 20 år gå fra 15% til 25% skovdække Skovrejsningen der har været i gang i årtier, går på speed. Hertil kommer 140.000 ha lavbundsarealer der ikke mere skal være marker, men natur. Og der sættes penge af i et hidtil ukendt omfang. Det er stadig forslag, men Den Grønne Trepert er så bredt sammensat at forslagene i hvert fald kan blive delvist vedtaget.

Vi går da fra at være et åbent sammenhængende landbrugland med spredte øer af skov og natur til at blive et mere lukket skovlandskab hvor ikke kun markerne, men også skovene binder landet sammen. Men skovene og naturen bliver også anderledes hvis Den Grønne Trepert får magt som den har agt. Der foreslås nemlig også en natur- og biodiversitetslov hvor mindst 20% af landarealet skal være beskyttet natur. Det er alt i alt kæmpestort - også selv om der er kritikere som finder indsatsen for lille og for sen.

I forvejen har vi de foreløbig 15 naturnationalparker på vej hvor naturen på i alt 25.000 ha kan udvikle sig på egne præmisser. Og der er de udpegede urørte skove på cirka 70.000 ha på vej i de statslige skove. Der er også det nye forslag om udpegnings af store samlede naturområder på op til 5.000 ha hver. Med mere. De mange forskellige større eller mindre tiltag overlapper mere eller mindre, og efterlader generelt et noget forvirrende og kompliceret billede med mange aktører. Men de trækker i samme retning.

Set i et større perspektiv er det dog et problem at der bliver meget mindre produktivt landbrugsareal. Fødevarerne skal jo komme et sted fra, og kommer de ikke fra Danmark må de komme fra andre lande hvor man må inddrage mere natur til formålet - og hvor jorden og klimaet måske ikke er nær så gunstigt til det. Vi skal bare spise mindre kød, siges det. Men er det så rationeringer og anderledes store afgifter på kød vi taler om? Det er et af flere eksempler på at vejen frem stadig er fyldt med bump.

Og hvad kommer det anlægsgartnerne, landskabsarkitekter og kirkegårdsledere ved? Fordi de sammen med mange andre fagfolk skal være til den store omstilling. Omstillingen der er på vej kommer ikke af sig selv og passer heller sig selv. Den forudsætter alt fra overordnet landskabsplanlægning, der bl.a. udpeger de nye skoves bedste beliggenhed, til en konkret skov- og naturforvaltning der inddrager hegn, dræn, grøfter, græssende dyr, friluftsfaciliteter og meget mere. Også i urørte skove. **SØREN HOLGERSEN**

Grønt Miljø grontmiljo.dk
facebook.com/grontmiljo

Redaktion: Søren Holgersen, ansv. (sh). SH@dag.dk. Tlf. 2065 1507.

Lars Lindegaard Thorsen (lt). LLthorsen@gmail.com. Tlf. 6116 9394.

Abonnement: Randi Salzwedell, RS@teknovation.dk. Tlf. 4613 9000.

Annoncer: Steen Lykke Madsen, Teknovation ApS. SL@teknovation.dk. Tlf. 3035 7797. Tlf. 4613 9000.

Udgiver: Danske Anlægsgartnerne

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S. Trykoplæg: 4.600.

Nettoplag: 1.7.22-30.6.23: 4.332 ifølge Danske Medier.

Medlem af Danske Medier. 41. årgang. ISSN 0108-4755.

Grønt Miljø er et magasin om planlægning, anlæg og drift af have, park og landskab. I ti årlige numre skriver vi for fagfolk i privat eller offentlig virksomhed, fagets kunder, leverandører og uddannelsessøgende. Årsabonnement: 450 kr. inkl. moms. Kollektive abonnementer kan aftales.

Ny kirkegård med stor planterigdom

PROJEKT. Omfattende beplantninger er grundstammen i Karlslunde Parkkirkegård der åbnede i 2023 efter et langt tilløb og en våd anlægsfase

Af Tilde Tvedt

En helt ny kirkegård er ikke hverdagskost - og slet ikke i så stort format og med en så omfattende planterigdom. Men Karlslunde Parkkirkegård mellem København og Køge er en undtagelse. Den er 4,5 ha stor og indviet i 2023 efter en over 10 år lang optakt.

Lytt Landskabsarkitekter har projekteret efter idéoplæg af Charlotte Skibsted, og Møller-Løkkegaard Anlægsgartnere har etableret anlægget i hård kamp med regnvand og lerbord. Den energiske bygherre er Karlslunde Sogn med menighedsråd og kirkegårdsleder i spidsen.

Lang start, positiv dialog
Karlslunde ligger i et område med befolkningstilvækst, og man forudså allerede for 10-15 år siden et behov for at udvide kirkegårdskapaciteten. Idéen

var at skabe en anden slags kirkegård med mere naturpræg som supplement til den traditionelle kirkegård ved kirken. Sognet havde allerede et egnet stykke præstegårdsjord, men det er noget af Danmarks bedste landbrugsjord, så Greve Kommune var lidt tøvende over for idéen.

Med tiden lykkedes det dog at få opbakning til det lokalplanforslag som landskabsarkitekt og kirkegårdskonsulent Charlotte Skibsted udarbejdede for menighedsrådet.

I 2021 vandt Lytt en indbudt konkurrence om effektivering af idéoplægget. Landskabsarkitekt og partner Jacob Fischer fortæller at det mere var en skriveopgave end en tegneopgave: „Oplægget havde allerede fastlagt de store linjer, så vi skulle mere beskrive hvordan vi ville udmønte idéerne og gennemføre projektet.“

Både han og de andre invol-

verede peger på den positive dialog i projektet. „Vi var begunstiget af gode samarbejdspartnere, og det var befordrende for processen. Forudsætningen er at man lytter og er parat til at komme de andre i møde,“ understreger Jacob Fischer.

Lunde omkring udsigtskile
Resultatet er en vidstrakt græsslette med ovale lunde som ramme om urnegravsteder. De spredte lunde bindes sammen af slyngede grusstier.

I fase 1 er tre lunde etableret og fire andre forberedt til senere faser med tekniske installationer og plantning af egetræer der er gennemgående i alle lundene. De er plantet

ind mod den brede udsigtskile der løber fra hovedindgangen og på langs af arealet. Arealet falder først lidt til en lavning og stiger siden til en bakke. Fra den anden ende åbner kilen for indsyn til tårnet på Karlslunde Kirke.

Kirkegården er etableret med jordbalance, dvs. uden at fjerne eller tilføre jord. Terrænet er i store træk kun fladet lidt ud hvor lundene ligger.

Ud over at være en begravelsesplads skal kirkegården også fungere som park for lokalbefolkningen. Derfor er der mange indgange og muligheder for at gå både langs med og ind over arealet. De egentlige stier i Slotsgrus suppleres af klippede stier i det lange

- De ovale lunde ligger som øer på en vidtstrakt græsslette. Forrest et hjørne af Fyrrelunden og i baggrunden Æblelunden der skal fungere som fællesgrav. Stier i Slotsgrus fører rundt mellem lundene, suppleret af stier i klippet græs. Egetræerne til venstre er plantet som forberedelse til kommende lunde. Foto: Jacob Fischer, Lytt.

græs på sletten. På to sider går kirkegården næsten helt op til villaområder, og projektet har vakt en vis skepsis hos nogle af naboerne, fortæller kirkegårdsleder Jesper Jensen.

„Men nu hvor kirkegården er der, er langt de fleste heldigvis indforståede med den, og mange bruger området til at gå tur,“ siger han. For at styrke opbakningen meldte formanden for menighedsrådet fra begyndelsen at han til

sin tid vil begraves på den nye kirkegård.

En drivvåd etablering

Anlægsarbejdet stødte ret hurtigt på forhindringer. Det viste sig at en kilde gjorde en del af området meget vådt. „Det havde ingen rigtigt forudset, for der lå jo bare en mark med landbrugsafgrøder, og de lokale have ikke registreret at der kunne stå vand i lavningen,“ siger Jacob Fischer.

- Hovedindgangen mod Karlslunde Landsby. Ud over at være begravelsesplads fungerer kirkegården også som park for de lokale. Derfor er der mange indgange og muligheder for at gå rundt. Lågerne i egetræ er inspireret af gamle låger ved Karlslunde Kirke. Foto: Jacob Fischer, Lytt.

- Lundenes indre skaber intime rum i kontrast til den åbne slette. En hovedsti i grus slynger sig på langs. På tværs løber græsstier kantede af brosten der giver adgang til gravstederne. Arealerne mellem stierne er udfyldt af tæer, stauder og enkelte buske. Lundene har hver deres karaktertræ der navngiver dem, her Kastanielunden. Foto: Tilde Tvedt.

Desuden regnede det meget, så vandproblemerne tårnede sig op. „Vi fandt hurtigt ud af at vi var nødt til at etablere nogle grøfter og lavninger vandet kunne samle sig i. Vi så simpelthen på hvor vandet løb derude, og brugte det som ledetråd for placeringen,“ forklarer han.

Som sidegevinst har de nye vådområder øget variationen i anlægget, men gjorde det også dyrere. I skrivende stund venter man på kommunens tilfælde hvor forsyningsledninger i de tilfælde hvor forsinkelseslavningerne ikke rækker.

Vandudfordringerne påvirkede med andre ord designet - og i høj grad anlægsgartnerarbejdet. Anders Møller fra MøllerLøkkegaard fortæller at der nærmest blev arbejdet i 1:1 med at lave foranstaltninger til at styre vandet.

„Derudover var vi nødt til helt at lukke anlægsarbejdet ned i et halvt år hen over vinteren 2022-23 fordi lerjorden blev meget våd og klistret og umulig at arbejde med. Jordens struktur ville være helt smadret hvis vi havde arbejdet videre.“

Heldigvis ville bygherren godt vente fordi det også var i deres interesse. „Der var jo ingen investor der skulle sælge boliger til et bestemt tidspunkt. Det gav mulighed for at vægte fagligheden,“ fremhæver Anders Møller.

Beplantning skaber helhed

Kirkegårdens hovedindgang ligger mod øst, tæt på landsbyens hovedgade. For enden af adgangsvejen markeres indgangen med chaussésten i Paradisgranit fra Bornholm og en bred egetræslåge. Inden for lågen udvider belægnin-

- Den meget lerede jord, en lokal kilde og meget nedbør gav anlægsarbejdet en del benspænd. Det stod hurtigt klart at det var nødvendigt at grave grøfter og lavninger hvor vandet kunne samles. Det fordyrede projektet, men øger også variationen. Foto: MøllerLøkkegaard.

gen sig til en cirkelformet ankomstplads med frit udsyn op over bakken mod vest.

Lige ved siden af ligger det lille græsklædte 'Tankerum' der er tænkt som et særligt fredeligt sted - og en mulighed for at tage konfirmanderne med udenfor.

Hele kirkegården præges af omfattende beplantninger der er sammensat af landskabsarkitekt Marianne Rimer fra Lytt. Hun kalder opgaven 'virkelig spændende' selv om vejret og jorden var en stor udfordring.

Beplantningerne varierer alt efter placering og rolle - kul-

turpræget mod byen og mere naturpræget mod det åbne land. Ved indgangen mod hovedgaden har beplantningen f.eks. en lidt formel karakter med højstammede bredbladet røn i en ensartet bund af birkebladet spirea. Denne beplantning fortsætter inde på kirkegården langs en grusvej hvor der med tiden skal ligge en mandskabsbygning, forklarer Marianne Rimer.

Helt mod vest markeres indkørslen af en lille skovplantning. „Herude er randbeplantningen mere naturpræget med hjemmehørende arter

og er etableret med små landskabsplanter,“ siger Marianne Rimer.

I samme ånd er der plantet flerstammede seljerøn langs nordsiden af den ret brede adgangsvvej der fører ind til den primære parkeringsplads. Her udvider beplantningen sig til et noget bredere areal med bl.a. skovfyr, tjørn, eg, avnbøg og fuglekirsebær og buskplantninger.

Sydsiden af kirkegården støder tæt op til et villaområde og afsluttes her med en 80 cm høj jordvold som er beplantet med buske og mellemhøje træer, bl.a. tjørn, kirsebær og almindelig røn. Uden for ligger et smalt græsareal med mulighed for passage.

Hovedparten af de ekstensive beplantninger har jorddække af 15 cm barkflis. Desuden er hele kirkegården indrammet af et vildthejn for at beskytte beplantningen.

De ovale gravrum

De spredte lunde er formet som store, ikke helt regelmæssige ovaler, der skaber intime rum i kontrast til den åbne slette. En hovedsti i grus slynger sig på langs gennem rummet. På tværs løber græsstier med kanter af to rækker brosten med slidt jævn overflade. Mellemrummene mellem stierne udfyldes af træer, stauder og enkelte buske, og her ligger urnegravstederne. Det er muligt at sætte en sten, men ikke obligatorisk. Gravstedet er ikke indrammet, men flyder sammen med de andre i den fælles beplantning som kirkegården plejer. Pårørende må gerne sætte buketter o.l., men ikke plante i jorden.

De tre etablerede lunde har

hver deres karaktertræ som også giver dem navn: Kastanielunden, Fyrrelunden og Æblelunden. De suppleres af flere andre arter plus egetræer på den side der vender ind mod udsigtsskilen.

Æblelunden rummer f.eks. forskellige paradisæbler, spiseæbler og andre forårsblomstrende træer der bærer frugt. Derudover har denne lund en lidt anden karakter end de andre da den er sognets nye fællesgrav. Urnerne sættes ned i de klippede græsstriber uden markering.

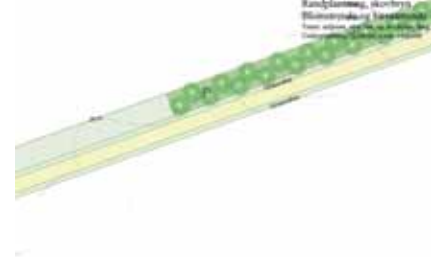
En fælles mindeplads er formet som et lille rektangulært areal i chausséstien. I den ene ende er fladen trykket ned til en lunke hvor der samles vand. I den anden ende buler fladen op til en lille bakke hvor man kan lægge blomster.

Egetræer m.fl. er plantet i store størrelser (20-25 og 30-35 cm) for at give det åbne område karakter fra begyndelsen. De er leveret af Kortegårds Planteskole i en bygherreleverance. „Vi valgte den model for at sikre os at der ikke blev sparet på træerne hvis der blev behov for at reducere projektet undervejs,“ fortæller kirkegårdsleder Jesper Jensen.

Rundt om lundene er det lange græs klippet i en smal bane for at signalere plejeindsatsen mens resten af det bølgende græs på den store slette kun slås en gang årligt. Det sker ikke på en gang, men i en rotation areal for areal.

Anderledes driftsopgave

En stor del af planterne blev plantet i efteråret 2022 og er godt i gang. Æblelunden er først plantet i 2023-2024. Her er stauderne endnu små.

- Hele kirkegården præges af de omfattende beplantninger der varierer efter placering og rolle: kulturpræget ind mod byen og - som her - naturpræget ud mod det åbne land. Vinden har været en udfordring, men alt i alt er planterne kommet godt i gang. Foto: Jacob Fischer, Lytt.

„Til gengæld er nogle af stauderne i de andre lunde allerede blevet meget store i den frodige jord, og der vil løbende være brug for nogle tilpasninger. Derfor er plejeplanen der beskriver idé og hensigt med de forskellige plantsammensætninger, et vigtigt arbejdsredskab,“ forklarer Marianne Rimer.

Enkelte af de store træer har måttet udskiftes på grund af sommertørken i 2023 og meget vind, men generelt har de klaret sig godt. Alle beplant-

- På parkkirkegården ligger lunde med urnegravsteder omkring en udsigtskile. Idéen er at skabe en kirkegård med stor planterigdom og naturpræg. De tre lunde til højre er etableret. Fire andre og en mandskabsbygning etableres senere. Anlægget er cirka 350 meter langt uden den lange tilkørselsvej). Nord opad. Tegning: Lytt.

- Urnegravstederne ligger langs lundenes græsstier og er ikke indrammet, men flyder sammen med de andre i den fælles beplantning. Det er muligt at sætte en sten, men ikke obligatorisk. Pårørende må stille bukker o.l., men ikke plante i jorden. Foto: Tilde Tvedt.

ningerne plejes af MøllerLøkkegaard i to års etableringspleje mod normalt et år, og Anders Møller glæder sig over muligheden for at følge projektet lidt længere.

Den løsning hænger bl.a. sammen med aktuel mangel på personale på Karlsrunder kirkegårde der selv skulle have plejet beplantningerne inde i

lundene helt fra afleveringen, bl.a. for at kunne tilpasse dem til de løbende urnenedsættelser.

Plejeplanen er ved at tage form i et tæt samarbejde mellem Marianne Rimer og Jesper Jensen, og den er på mange måder en afgørende faktor i kirkegårdens udvikling. Medarbejderne får en noget anden

opgave end de er vant til. På den nye parkkirkegård skal de primært pleje og udvikle beplantninger hvor meget af tiden på den traditionelle kirkegård går med at holde perlesten fri for ukrudt på gravsteder og gange. „Planen er f.eks. at afklip fra stauderne findeles og lægges under buske og inde i busketter som gødning og jordforbedring. Det kan godt være lidt af en hurdle når man er meget vant til at fjerne det hele,“ siger Jesper Jensen.

Er taget i brug

Karlsruhe Parkkirkegårds første fase mangler endnu lidt småting. Adgangsvejen har f.eks. ikke fået sit endelige toplag af Slotsgrus. Det hænger sammen med at man forventer noget kørsel og gravearbejde ved etablering af overløb. Men kirkegården er indviet, og de fire første urner er allerede sat ned. □

PROJEKT
Bygherre: Karlsruhe Menighedsråd
Lokalplanoplæg: Charlotte Skibsted
Landskabsarkitekt: Lytt Landskabsarkitekter
Anlægsgartner: MøllerLøkkegaard
Pris: 11 mio. kr.

KILDER
Jacob Fischer, interview 22.05.2024
Marianne Rimer, interview 29.05.2024
Jesper Jensen, interview 23.05.2024
Anders Møller, interview 27.05.2024
Lytt.dk
Karlsrunderkirke.dk
Anlaeg-ml.dk

SKRIBENT
Tilde Tvedt er landskabsarkitekt og freelancejournalist.

Det ny landbrugslandskab

Forslag fra 'Den Grønne Trepert' varsler store ændringer, men politiske forhandlinger venter

Gennem en historisk areal-omlægning skal Danmark både være et moderne landbrugsland og tage højde for landbrugets klima- og naturudfordringer. Der skal være bedre plads til natur, biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse. Og der skal være meget mere skov der kan lagre CO₂ og forebygge klimaændringer. Det fremgår af forslaget 'Aftale om et Grønt Danmark' der også foreslår en finansiering.

Forslagene kom 24. juni fra udvalget 'Grøn Trepert' som regeringen har nedsat. Udvalget består, navnet til trods, af seks parter: brancheorganisationen Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Fødevareforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og KL. Deres forslag skal sætte mere gang i en udvikling der i forvejen har omfattet de samme mål og nogle af de samme midler. Udspillet til aftalen skal forhandles politisk på plads til efteråret.

Udvalget foreslår at landbruget får en CO₂-afgift på udledninger fra husdyr. Den begynder med 300 kr. pr. ton CO₂e i 2030 stigende til 750 kr. pr. ton CO₂e i 2035. Der vil dog også være et bundfradrag på 60%. Den effektive afgift vil dermed udgøre 120 kr. pr. ton CO₂e i 2030 stigende til 300 kr. pr. ton CO₂e i 2035.

Udvalget foreslår også at der frem mod 2045 skabes skov på 250.000 ha hvor de 90.000 skal være urørt. Frem mod 2030 skal der også udtages 140.000 ha lavbundslande inklusiv randarealer. I alt 390.000 ha der svarer til Fyn, Lolland og Falster. Det gør Danmark til et mindre åbent, mere vådt og mere vildt land set over de næste 20 år.

De 230.000 ha skov og natur opnås ved at landmændene og andre jordejere - frivilligt, men med tilskud - sælger jord til staten til skovrejsning eller selv rejser skov. De resterende 20.000 ha rejser staten som bynær statslig skov der målrettes mere mod drikkevandsbeskyttelse og rekreation og medfinansieres fra f.eks. kommuner og vandværker.

For at drive omlægningen etableres Danmarks Grønne Arealfond. Den skal omfatte indsatser som skovrejsning, udtagning af lavbundslande og strategisk jordopkøb. Fondens aktiviteter vil omfatte statslige indsatser for omtrent 40 mia. kr. herunder midler til at lagre biokul. Novo Nordisk Fonden supplerer med 10 mia. kr.

Jordejerne kan få 75.000 kr. i tilskud pr. hektar landbrugsjord de laver om til skov eller natur. Vælger lodsejeren at rejse urørt skov får han eller hun 15.000 kr. ekstra i tilskud

per hektar. Det er dog kommunerne der skal udpege hvilke arealer der skal omdannes fra landbrug til skov og natur.

Parterne er enige om at regeringen i den kommende natur- og biodiversitetslov skal sætte et mål om at mindst 20% af Danmarks landareal skal være beskyttet natur. At bidrage til at nå dette mål er også sigtet med forslaget fra Den Grønne Trepert.

Forslaget er ifølge Den Grønne Trepert samlet set et langsigtet grundlag for omlægning og omstilling af Danmarks arealer og af fødevarer- og landbrugsproduktionen. Regeringen og Den Grønne Trepert er enige om aftalen vil reducere landbrugets udledninger af drivhusgasser og bidrage til at indfri Danmarks

2030-klimamål samt sikre bedre vilkår for natur, biodiversitet, vandmiljø og drikkevand.

Det nye forslag har modtaget både ris og ros. Det kaldes et skridt i den rigtige retning og et seriøst bud på at multitackele klima, biodiversitet og natur. Andre kalder indsatsen for lille og sen, navnlig hvad angår landbrugets afgifter, og at de afsatte beløb er for små, bl.a. fordi opkøbene hæver jordpriserne. Videre peges på at de teknologiske muligheder ikke er alsidige og afklarede nok, og at der sættes for meget på biokul. *sh*

KILDE

Aftale om et Grønt Danmark Aftale mellem regeringen, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Fødevareforbundet NNF, Dansk Metal, Dansk Industri og Kommunernes Landsforening 24. juni 2024. Økonomiministeriet. Oem.dk.

Vil vise hvor man bedst rejser skov

Efter den nye 'Aftale om et grønt Danmark' skal der de næste 20 år rejses skov i et tempo tre-fire gange højere end hidtil. Målet er både at styrke klimainsatsen, forbedre vandmiljøet, øge biodiversiteten og skabe nye rekreative muligheder. Og de nye skove skal placeres hvor de gavner flest mulige af disse mål.

At kunne det er målet med projektet 'Nye skove, nye værdier, nye steder' der har modtaget 4 mio. kr. fra Villum Fonden og starter op efter sommerferien med en løbetid på to år. I regnestykket vil indgå samfundsøkonomiske værdier som træproduktion, landbrugsproduktion, vandmiljø, klima, biodiversitet, rekreation, jagt og drikkevand.

Projektet ledes af professor Mette Termansen fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi ved Københavns Universitet. Det vil vise GIS-baserede kort der illustrerer skovrejsningens forskellige værdier med udgangspunkt i den aktuelle arealanvendelse, dens økonomiske værdier og det nye landskab. *sh*

- I dag præges det danske landskab af marker med små øer af skov og natur. Men skov og natur får en langt større plads fremover.

**REN POWER
TIL FAGFOLK**

**Batteridrevne
plænetraktorer**

cramerhave.dk

**107-152 cm arbejdsbredde
Op til 8 timers driftstid**

**Se, rør og prøv
på stand 29.12**

MASKINER UNDER BROEN
28.-29. august 2024
Gl. Strandvej 113 • Middelfart
www.maskinerunderbroen.dk

• Den invasive gul kæmpekalla har spredt sig bl.a. langs Gudenåen. Indberet den på arter.dk hvis du ser den i naturen. Foto: Wikimedia Commons.

Hold godt øje med den invasive gul kæmpekalla

Miljøstyrelsen beder borgerne om at hjælpe

Den invasive sumpplante gul kæmpekalla (*Lysichiton americanus*) spredt sig hurtigt i den danske natur langs vandløb og i vådområder. Den fortrænger andre arter og sænker biodiversiteten negativt. Derfor beder Miljøstyrelsen borgerne (mst.dk 2.7.2024) om hjælp til at kortlægge udbredelsen af den invasive plante. Indberet den med foto og findested på

arter.dk hvis du ser den i naturen, lyder opfordringen der selvfølgelig også gælder grønne fagfolk.

„Vi har brug for aktuel viden om gul kæmpekallas voksesteder for at kunne bekæmpe den effektivt, og det vil være en stor hjælp hvis alle der ser den i naturen fra i år og fremover, indrapporterer det via artsportalen arter.dk,“ siger Julian Dons Henriksen fra

Miljøstyrelsens team for invasive arter.

Planten er let at kende, og ligner ingen hjemmehørende arter. Den lyser op med sine store stærkt gule blomster og er svær at overse fordi den har en kraftig vækst og kan blive op til halvanden meter høj.

Gul kæmpekalla er en trussel mod biodiversiteten fordi den skygger for andre planter der hvor den vokser, og udkonkurrerer dem. I Tyskland er hjemmehørende plantearter blevet fortrængt eller er forsvundet helt i områder hvor den har bredt sig. Også i Holland har planten spredt sig

med stor hast. Derfor blev gul kæmpekalla forbudt i hele EU i 2015. I Danmark vokser den tit i vigtige naturområder hvor den potentielt set kan skade sjældne naturtyper og hjemmehørende arter.

Gul kæmpekalla kan kun bekæmpes ved at grave den op, og det er krævende fordi rødderne er dybe. Desuden er det ifølge Miljøstyrelsen vigtigt at få så meget som mulig af rødderne med og få fjernet alt rodmaterialer fra voksestedet, for planten formerer sig vegetativt, og rødderne kan danne nye planter hvis de bliver efterladt på jorden. *sh*

InfraLCA kan også bruges på små anlægsprojekter

Bæredygtighedsmodellen er udviklet til større projekter, men har en bredere anvendelse

Livscyklusvurderinger (LCA) er et vigtigt redskab til at beregne produkters og tjeneesters bæredygtighed. Vejdirektoratet og Banedanmark har også deres version, InfraLCA, beregnet til veje, baner og anden infrastruktur. Men den kan også bruges til cykelstier. Det viser et konkret projekt som Fredensborg Kommune og Niras har udført, skriver

Grethe Schack Schmidt og Mathilde Løvenholdt Løve i *Teknik & Miljø* 6/7, 2024.

Det konkrete projekt er en cykelsti langs vejen mellem Avderød og Karlebo. Her vil kommunen at sænke forbruget af jomfruelige materialer og projektets CO₂-udledning. Beregningerne er udført i skitseprojekteringen for tre alternative materialer.

Det ene er kalkstabilisering der øger jordens styrke så man undgår at udskifte og bortkøre jord. Beregningen viser at CO₂-udledningen er den samme som et traditionelt projekt, men man reducerer selvsagt mængden af jomfruelige materialer fra grusgraven, og så er det også en billigere løsning end den konventionelle.

Det andet materiale er knust beton. Det kan erstatte stabilgrus og bundsikringsgrus så man undgår af bruge jomfruelige materialer. Her er CO₂-udledningen halveret fordi man bruger genbrugsmaterialer som i dette projekt tilmed kunne hentes i lokalområdet.

Det tredje materiale er plastikasser der fyldes med fyldjord så man sparer en stor del af opbygningen og den transport der følger med. Desuden bruges der ikke jomfruelige materialer. Her var det svære at finde CO₂-udledningen på grund af manglende data (EPD-værdier) fra leverandø-

ren, men de er på vej, og der ventes en reduktion af CO₂.

De manglende EPD-værdier er et eksempel på de udfordringer der er forbundet med InfraLCA, nemlig indsamling af data fra alternative materialer.

Man kunne måske tro at modellen er for stor en muddelfuld at bruge til småprojekter når den er udviklet til store.

Men Schmidt og Løve oplyser at modellen er relativt nem at bruge til små projekter. De anbefaler den til små projekter og kalder den et godt værktøj til at beregne klimaafttrykket så man kan træffe klimarigtige valg. Schmidt og Løve understreger dog også at LCA-beregningerne ikke kan stå alene. Der skal også tages andre metoder i brug når anlægsbranchen skal gå en mere bæredygtig vej. *sh*

KILDE

Grethe Schack Schmidt, Mathilde Løvenholdt Løve (2024): Infra LCA praksis: Giver det mening på små anlægsprojekter. *Teknik & Miljø* 6/7, 2024.

• Mellem Avderød og Karlebo skal der muligvis etableres cykelsti hvor der nu er en '2 minus 1-vej'. Foreløbig er der bl.a. lavet en InfraLCA.

vestre

Kong

Designer
Allan Hagerup

Rapport, relation og rettighed

BIODIVERSITET. Ny ph.d. med tilhørende bog vil have os til at indtænke og styrke biodiversitet når vi udvikler vores byer, men det kræver at vi forstår hinanden og de regimer vi bærer på

Vi taler ikke om det samme, når vi taler om biodiversitet i den faglige debat. Taler vi om antallet af repræsenterede arter? Taler vi om mængden af enkeltindivider? Eller om andelen af sjældne og truede arter? Og hører eksoter med på vores hjemlige plantelister? Der er mange faktorer at være i tvivl om når man er en del af byudviklingen og ikke kan undgå at have biodiversitet på dagsordenen.

Det står klart med Lotte Nystrup Lunds ph.d. 'Fremtidens biobyer' hvor hun udforsker biodiversiteten i byudviklingen. De tre års forskning har kastet lys over hvordan vidt forskellige idéer om hvad biodiversitet (biodiversitetsregimer) er, og hvordan de udfolder sig blandt byggeaktørerne bag byggeriet og blandt de protesterende borgere i en konkret sag, nemlig boligbyggeriet på Amager Fælled i København.

Kilderne blandt byggeaktørerne omfatter bl.a. uddrag fra projektdokumenter, erhvervs- og medieartikler, interviews, observationer, fotos og andre visualiseringer som arkitektoniske tegninger, kort og planer. Kilderne blandt borgerne omfatter protestmateriale som

rapporter, høringssvar, fotos og andre visualiseringer, sociale medier, presseartikler, interviews, observationer og sange.

Kortlægger tre regimer

Studiet kortlægger tre biodiversitetsregimer. De afspejler at forskellige mennesker kan se på samme situation fuldstændigt forskelligt, og derfor kan komme til at tale fuldstændigt forbi hinanden, eller tro at den anden part enten er dum, løgnagtig eller på anden vis ikke til at tale med.

Rapportregimet

De to grupper udfolder begge idéer om biodiversitet inden for to idéregimer som Lotte Lystrup Lund kalder henholdsvis rapportregimet og relationsregimet.

„I rapportregimet er man optaget af lister og artshierarkier og af at se på hvilke arter er rødlistede og truede. Det handler om kortlægning. Inden for dette rapportregime ser man også at der i bymiljøer er sat tal på hvad eksempelvis et træ er værd i kroner og ører. Certificeringskonceptet DGNB er et eksempel på at biodiversitet håndterer rapportregimets regi, men det gælder også eksempelvis kra-

vene fra EU til standarder og afrapportering,” forklarer Lotte Nystrup Lund.

Relationsregimet

„Der er også en helt anden måde at forstå og arbejde med biodiversitet på. Det kalder jeg relationsregimet,” fortsætter hun. „Her er der fokus på alt der har med eksempelvis 'vild med vilje' at gøre, blomstrende altaner og biodiversitet ind i byen hvor vi har fokus på vores egen relation til biodiversiteten. Det ser vi eksempelvis hvis der skal fældes et træ som du har friet til din kone eller elsket med din kæreste under, eller træerne bliver fældet der hvor du går morgentur i solen. Så nytter det jo ikke at kommunen siger at de vil plante ti nye et andet sted. Det nytter inden for rapportregimet, men ikke inden for relationsregimet.”

Lotte Nystrup Lund pointerer at de to forskellige tilgange betyder meget for hvad vi oplever som en succes i forhold til biodiversitet i vores byudvikling.

Rettighedsregimet

Undervejs i Lotte Nystrup Lunds forskning blev hun dog ved at støde på data der 'lige-

som stittede lidt,' tilgange til biodiversitet som ikke passede helt under de to første biodiversitetsregimer.

„Det er dem som taler om at naturen har rettigheder. At naturområder og de enkelte dyr har ret til at være der. De talte om det på samme måde som menneskerettigheder. Jeg kalder det rettighedsregimet, og inden for det siger man at ethvert individ inden for enhver art har ret til at leve. Har man denne tilgang til biodiversitet, nytter det jo ikke at man siger at vi rydder et vandhul hvor der bor 50 padder, men laver et erstatningsvandhul hvor der vil være flere padder om nogle år,” pointerer Lotte Nystrup Lund.

Rettighedsregimet er der ikke mange byudviklere som forstår eller tager højde for, og det skaber konflikter. Man kan forestille sig at byggeaktørerne argumenterer for et byggeprojekt ud fra rapportregimet. Og man kan forestille sig at borgerne ser biodiversitet inden for relationsregimet eller rettighedsregimet. Så vil argumentationen ifølge afhandlingen have stor sandsynlighed for at tale for døve øren.

Langt fra hinanden

Derfor har Lotte Nystrup Lund en endnu mere drastisk beskrivelse af hvor langt positionerne står fra hinanden:

„Inden for rapportregimet kan du 1:1 erstatte ét stykke natur med et andet. Og hvis du erstatter ét stykke natur med to stykker natur et andet sted, er det fantastisk. Men forestil dig dét argument hvis dine idéer om biodiversitet er inden for rettighedsregimet. Så svarer det til at sige at nu smider vi 20 mennesker fra Østerbro på lossepladsen, men bare roligt, om ti år vil de være erstattet af 40 andre mennesker fra Nørrebro. Det kan man jo ikke,” siger Lotte Nystrup Lund.

Hun understreger at rettighedsregimet ikke er så ekstremt som det kan lyde i tradi-

- Lotte Nystrup Lund har arbejdet med transformation og strategisk forandringsledelse i 20 år. I år har hun færdiggjort sin ph.d.-afhandling. Foto: Futurista.

• Hvad er natur og hvad er biodiversitet? Her ses et eksempel fra Amsterdam som mange nok vil have svært ved at definere. Og eftersom idéen om biodiversitet kan udfoldes ud fra både et rapport-, et relations- eller et rettighedsperspektiv er der rige mulighederne for at tale forbi hinanden. Foto: Futurista.

• BiodiversitetsTaktiks 143 sider rummer praktiske idéer til at måle biodiversitet og bevare og skabe gode levesteder i byen. Den rummer desuden eksempler og interviews med fagfolk. Foto: Futurista.

tionelle byudvikleres ører. Eksempelvis har naturområder i lande som Norge, Indien og New Zealand fået rettigheder der kan sammenlignes med menneskerettigheder.

Tal om regimerne i parken

Spørgsmålet om hvordan hun en kommunal byplanlægger, landskabsarkitekt eller anlægsgartner tager højde for disse forskellige idéer om biodiversitet, har Lotte Nystrup Lund heldigvis forslag til.

„Tal om det. Har man en park eller matrikel som skal udvikles, så tag tre runder hvor man spørger brugerne og interessenterne i området hvad der skal gøres inden for rapportregimet, f.eks. for at styrke livsgrundlaget for de

rødlistede arter. Dernæst med relationsregimet: Hvilke minder og historier er knyttet til dette sted for borgerne, hvor er der mest værdifuldt? Det vil der komme helt andre fortællinger og værdier ud af - og dermed også andre konklusioner om det kommende projekt. Og så skal man tage en tredje runde ud fra rettighedsregimet for at forstå i hvor høj grad vi skal sørge for en grundlæggende fairness og respekt over for netop de arter der er på stedet nu foruden mennesket. Jeg tror at man vil blive meget klogere på hvor vidt et spænd der er i disse opfattelser,” siger Lotte Nystrup Lund.

Hun forklarer at nogle af svarene ganske givet vil be-

krige hinanden. Men det tillader byudvikleren at forstå hvad der er på spil. Det vil resultere i et mere nuanceret sprog for biodiversitet som rent faktisk afspejler virkelighedens idéer.

„Virkelig mange mennesker derude tænker ikke som planlæggere eller biodiversitets eksperter. Så hvis vi rent faktisk vil have en demokratisk samtale og søge fælles fodslag, skylder vi os selv og borgerne at være opmærksomme på de forskellige biodiversitetssyn der i disse år er i spil når vi naturudvikler i og omkring byer,” fortæller Lotte Nystrup Lund.

Biodiversitetens taktik

I forbindelse med afslutningen af ph.d.'en udgav Lotte Nystrup Lund også bogen BiodiversitetsTaktik. Den giver en almen indføring i biodiversitet og en række argumenter som man kan tage med videre til beslutningstagere og chefer der står på hælene. Endelig omfatter bogen en praktisk guide til byudviklere som har brug for håndtag til arbejdet med biodiversitet i byen.

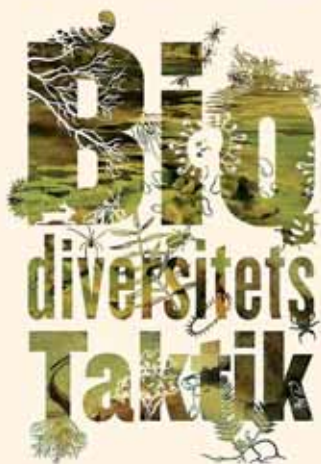
De tre biodiversitetsregimer er et nøgleelement i bogen som dog også kommer helt ned i det praktiske med eksempelvis fem ting der kendetegner et godt levested. Desuden runder bogen af med ti siders eksempler på hvordan biodiversitet i byen kan måles.

Hele Lotte Nystrup Lunds arbejde baserer sig på en regenerativ strategi når det gælder byudvikling. Det betyder at hun er optaget af at vi skal give mere tilbage til naturen end det vi tager. Det handler altså ikke kun - som megen byudvikling for tiden gør - om at være optaget af at begrænse skaden, producere smartere og bruge færre ressourcer.

En regenerativ strategi betyder at vi tilfører mere kapital til verdens maskinrum end vi tager og dermed genopbygger naturressourcerne. Hvis det lyder som en måde at drive netop din by på, kan vi kun anbefale at se nærmere på Lotte Nystrup Lunds forskning. *It*

KILDE. Lotte Nystrup Lund: Biodiversitet og regenerativ transformation. 143 s. 395 kr. Futurista.dk.

LOTTE NYSTRUP LUND

MERE PARKLIV

En enkel og billig vej til at få flere til at bruge de offentlige grønne områder

De offentlige grønne områder kan sagtens tilpasses og bruges af endnu flere mennesker, og det kan ske for relativt små ressourcer i tid og penge fra kommunens side.

Hvordan det kan ske, var målet med udviklingsprojektet 'Parkliv' på Sveriges Lantbruksuniversitet i Sverige der blev afsluttet sidste år. Projektet er beskrevet i artiklen 'Tilgængeligere grønne områder med Parkliv' i magasinet Utemiljö.

I projektet udviklede og testede man procesmodellen 'Parkliv' der kobler viden fra borgere, forskere og kommunen. Inden da havde man dog gennemført et videnskabeligt litteraturstudie. Det viser bl.a. at nogle grupper ikke bruger de grønne områder ret meget, og at det bl.a. kan hænge sammen med etnicitet og socioøkonomi og områdets udformning og funktioner. Det viste sig også at borgerne ikke inddrages ret meget i de grønne områders udvikling.

Med i projektet var også or-

• De grønne områder har stor betydning for sundhed og velvære, men mange udnytter det ikke nok.

ganisationen Living Cities og tre svenske kommuner der hver bidrog med et testprojekt. I den store bykommune Malmö handlede det om at udvikle en stor park så autister bedre kan bruge den. I landkommunen Östre Göinge handlede det om at udvikle en lille bypark så flere ville bruge den. I mellemkommunen Tyresjö handlede det om at forbedre en sti i en bynær skov så flere børn ville bruge den.

'Parkliv' er baseret på at man tester, ændrer og forbedrer. Det er en cyklisk fortløbende model i tre faser: Analyse hvor man undersøger problemet og formulere målet. Design hvor man sammen udvikler løsningen på problemet. Og implementering hvor løsningerne testes i virkeligheden. I alle faser indbydes både eksisterende og potentielle brugere til at deltage i udviklingen af det grønne område.

Sigtet er at balancere mellem det der er teoretisk holdbart og det som er praktisk

holdbart, ikke mindst hvad angår kommunens tidsressourcer. At det er muligt, er de tre testeksempler vidne om.

Parkliv har syv værktøjer:

1. Analyse af områdets kvaliteter. Det sker ud fra pleje, tilgængelighed, natur og faciliteter. Formålet er at fastslå hvilke kvaliteter området har, hvilke kvaliteter som savnes.
2. Interview med målgruppen. Det giver en grundlæggende forståelse for området og for hvordan brugerne oplever det. Man kan også tale om hvordan området kan udvikles.
3. Parktur. En gåtur i området der tilhører målgruppen eller som målgruppen er knyttet til. Deltagerne beskriver området ud fra eget perspektiv. Det sker først individuelt, bagefter i gruppe.
4. Parktur med børn. På en gåtur observerer man børns brug af området gennem metoden 'child-led-walk'. Man får viden om hvordan børn oplever og

bruger området og om der er grund til at udvikle det ud fra børns perspektiv.

5. Designværksted. Eksisterende og potentielle brugere mødes i nogle timer for at udvikle løsninger og skabe engagement. Det kan skabe visionære idéer for få ressourcer og skabe mere samarbejde.

6. Events. Grønne områder passer ofte godt til events med f.eks. loppemarkeder, have dyrkning, fitness mv. Det kan vække et område til live og skabe større lokalt engagement og ejerskab til området.

7. Midlertidige løsninger. Enkle og billige ændringer i et grønt område, f.eks. opsætning af bænke, skiltning af stier og udsigter mv. testes uden større analyse indtil de får en mere fast status. sh

KILDE

E. Shepherdson, J. Björstad, V.C.M Duarte, T.B. Randrup, H. Nolmark, H. Fors, Å.O. Sang, B. Persson (2024): Tilgængeligere grønne områder med Parkliv. Gröna Fakta, Utemiljö 4/2023. Alle forfatterne er fra Sveriges Lantbruksuniversitet undtagen H. Nolmark der er fra Living Cities AB.

Georadaren viser hvor kablerne er

Med en 'georadar' kan man kortlægge kabler og rør i jorden så man undgår at skade dem når man graver og borer, bl.a. når LER-registret ikke er præcist nok. En sådan har HLM Landmåling taget i brug. Den kaldes også GPR, Ground Penetrating Radar. Den findes både som en håndskubber (bil-ledet) og som en bilmontret model der i pæn fart kan afsøge store områder på vej og offroad. Man kan også se hvor dybt objekterne ligger, så man kan grave hvor der er objekter, bare de ligger dybt nok.

En georadar eller jordradar undersøger strukturen i faste legemer som jord. Den sender elektromagnetiske bølger ned i jorden hvorfra de kastes tilbage hvis noget ændrer sig. sh

Planteolie i bitumen sænker CO₂-aftryk

Asfaltens bitumen kan delvist erstattes med vegetabilsk bindemiddel (planteolie) så man får et lavere CO₂-aftryk. Colas har samlet erfaringer de seneste år og konkluderer at hvis man indblender 10-12% planteolie, kan man sænke bindemidlets samlede CO₂-aftryk til 0. Det kan man hvis man inddrager den CO₂ som planterne - som olien kommer fra - optog i deres vækst.

Det skriver Martin Korsgaard fra Colas Danmark i Trafik & Veje 4/2024 og bemærker at 20% af asfaltens samlede CO₂-aftryk kommer fra bitumen. Resten er fra asfaltproduktion (40%), stenmaterialer (10%) og transport (30%).

Den nye 'reducerende' asfalttype har Colas brugt i Europa og en enkelt lille strækning i Morsø Kommune i 2022. Efter prøver, bl.a. med sporkøring, tyder intet på at asfalt med planteolie har lavere kvalitet end traditionel asfalt. Dog er lugten anderledes.

Man kan også spare CO₂ ved at bruge lokale materialer og genbruge asfalten og overdække materialerne da meget af energien fra asfaltproduktionen går til at sænke materialernes vandindhold. Det kan man komme et stykke vej med, forklarer Korsgaard. Ved at erstatte en del af bitumen med vegetabiliske bindemidler kan man tage et skridt til. sh

AO ER EN STOLT OG AKTIV DELTAGER I

DAG PARTNERSKABSNETVÆRK

Vi ønsker hele tiden at udvide vores sortiment til Danske anlægsgartnere så deres dagligdag bliver nemmere.

Her har vi vist nogle af vores nyeste skud på stammen fra AO til DAG - Jordens bedste håndværkere.

Se nærmere på AO.dk eller kontakt din nærmeste håndværkerbutik.

Er der noget du mangler i vores sortiment? Så send meget gerne en mail til hek@ao.dk

• I 2020 gik Storåen over sine bredder så store områder ved Bur og Vemb blev oversvømmet. Men når åens vand uden problemer kan søge ind i engene forebygger man oversvømmelser nedstrøms. Foto: Morten Stricker, Scanpix.

EN BY DER IKKE VIL HUSKE

KLIMA. Vi burde vide bedre, men bliver ved med at bosætte os på vandets domæne. En historiker kortlægger århundreders hybris i Holstebro

Af Morten Beiter

En voldsom storm rasede, og havet gik længere og længere ned mellem klitterne.“ Sådan begynder Karen Thuborg (1849-1932) sin fortælling om en stormflod som ramte den jyske vestkyst ved Harboøre i 1800-tallet:

„Den ene gårds husstand drog om eftermiddagen med husdyr og alt hvad de kunne føre med sig til Thyborøn. De to andre gårde ejedes af én mand. Her mente man at man nok kunne klare sig, om også havet kom. Et par dage før var der kommet tre proprietærer fra Engbjærg som ville være der i nogle dage og gå på jagt. Som de nu sad allerbedst ved gilde og kortspil i en af Nørre-Langer-gårdene, kom karlen hastigt ind og sagde: ‘Havet er brudt igennem den sidste dæmning og raser ned mod gården’. De livsglade proprietærer blev som forstenede, og kortene faldt dem ud af hånden.”

Kendte besøgstiden

Hvem gik det mon bedst i Thuborgs barske fortælling? Den ene bondefamilie der tog benene på nakken, eller de an-

dre som mente at det gik nok alligevel? På Harboøre Tange hvor havet indtil kystsikringen herskede som en ubesejret, lunefuld gud, var det dem der kendte deres besøgstid og bøjede sig for naturens overmagt som havde fat i det længste strå.

Interessant er det at konstatere at antallet af druknede ved stormfloder i den del af landet i det hele taget var ganske lille mens den stormflod, som f.eks. ramte Lolland og Falster i 1872, kostede over 80 mennesker livet. En ‘tusind-årshændelse’ ville man kalde det i dag, med vandstande mere end 3,5 meter over daglig vande.

„Forskellen fortæller også noget om at man på Vestkysten vidste mere om hvad man havde med at gøre end så mange andre steder,” fortæller Bo Poulsen, professor i moderne historie ved Aalborg Universitet.

„Når vandet var på vej, søgte mange væk, og hvis det var muligt, mod højereliggende områder, og de havde prøvet det så mange gange før. Men på Sydhavsøerne var vand-

kanten beboet af småårsfolk som havde fået del i udstykningen af den dårligste jord fra herregårdene nogle årtier tidligere, og de havde ikke noget forhold til havet. Så da vandet kom, krøb de op på lofterne i deres huse. Det kunne være gået hvis det havde været en grundmuret fæstegård. Men de huse de boede i, klaskede bare sammen, og de druknede da mange af dem ikke kunne svømme.”

Livet på kanten

Ved årsskiftet afsluttede Bo Poulsen et fireårigt forskningsprojekt, ‘Living on the Edge’, hvor han sammen med sine forskerkolleger Camilla Andersen og Rolf Lyneborg Lund undersøgte hvordan befolkningen ved de danske kyster gennem tiden har håndteret naturkatastrofer.

Ofte er der tale om en tilpasning til naturens vilkår. Nogle gange tog man konsekvensen af katastroferne og flyttede teltpælene et andet sted hen. Andre gange forsøgte man at skærme sig bedre til næste gang.

Denne udvikling tog særligt

fart i slutningen af 1800-tallet da man efter stormfloden i 1872 for alvor begyndte at sikre sig mod vandet med opførelse af diger og dæmninger, og den gamle frygt og respekt blev blandet op med et stigende vovemod. Hvilket igen resulterede i at flere og flere begyndte at bosætte sig tæt ved vandet.

Den tid da mennesket erkendte sin inferiøre rolle i forhold til naturkræfterne, blev gradvist afløst af et ønske om kontrol og en holdning om at det var naturen der skulle vige for mennesket.

Byen ved vadestedet

Den vestjyske by Holstebro, som er gennemstrømmet af Storåen, et af Danmarks største vandløb, er et eksempel på denne tendens der trækker et vådt spor efter sig helt frem til i dag, mener Bo Poulsen.

„Holstebro er som de fleste danske købstæder en middelalderby, og næsten alle danske middelalderkøbstæder har haft adgang til en havn relativt tæt på. Det gælder også for Holstebro der er anlagt ved et fornuftigt vadested, men

med kirken og centrum placeret nogle meter over åen og ikke helt nede ved den."

Men da byen bliver industrialiseret - med jernbane, slagteri, støberi og tobaksfabrik - vil man gerne udvide, forklarer Bo Poulsen. Flere og flere vil ud af den stinkende by hvor der stadig er købstadslandbrug, og så falder opmærksomheden på byens fæled, det fælles græsningsområde som jo kun bruges af de dyr der græsser der.

"Man forsøger med de første udstykninger og siger til hinanden at det nok skal gå, og at det ikke bliver oversvømmet. Men det gør det så, igen og igen. Og alligevel tager man ikke ved lære, men bliver bare ved," fortæller Bo Poulsen som ved et tilfælde under en slentretur opdagede at Holstebro skam også har en højvandsøjle.

"Jeg havde besøgt nogle be værtninger der engang for mange år siden, men det var faktisk første gang jeg besøgte byen ved dagslys. Og så så jeg altså noget der lignede en højvandsøjle, og tænkte at det da var pudsigt, og jeg stude-

rede den nærmere og fandt ud af at man ikke havde gjort meget ud af årstallene. Det tydede på en by der ikke ville huske sin historie. Og det var jo interessant, så jeg begyndte at grave lidt mere i det."

Med dårlig hukommelse

I øjeblikket er han ved at pløje sig igennem lokalaviserne fra 1880'erne og frem til i dag for at registrere oversvømmelserne. Det er en del af forskningsprojektet 'Det mangeartede museum' der ledes af antropolog Lotte Isager fra Holstebro Museum frem til 2025. To tredjedel henne i læsningen tæller listen 28 oversvømmelser, og han regner med at nå op på omkring 40.

Læren er ligetil: Hvis man vender ryggen til historien, vil den bare gentage sig. Senest i februar i år hvor store mængder af regn fik Storåen til at svulme op endnu en gang og fremkaldte overskrifter i medierne som 'Massive vandmængder presser nu Holstebro', 'Sluserne er åbne: Oversvømmelse på vej' og 'Nu er den gal igen: oversvømmelse i Holstebro.'

Denne gang kom det kun til

at gå ud over nogle kolonihaver, men inden for de seneste år har også store dele af midtbyen og de fine patriciervillaer ved åbredden været i fare.

Men hvem er det i virkeligheden der oversvømmer hvem? spørger Bo Poulsen retorisk. Han synes selvfølgelig at det er synd for husejerne.

"Men man kunne også med lån fra den belgiske historiker Tim Soens sige at det ikke er åen der flyder over sine bredder; det er byerne, industrien og infrastrukturen der flyder over deres bredder," siger han.

Historiens inspiration

Man behøver ikke studere Holstebros byudvikling længe for at konstatere at det her er mennesket som gennem tiden har bevæget sig ind på åens territorium hvor det ikke har noget at gøre, og at åen med jævne mellemrum har gjort det den altid har gjort. Klimaforandringernes mere voldsomme vejr har blot sat en fed strek under en vekselvirkning der var der i forvejen. Og det er værd at studere nærmere hvis man vil nå tørskoet frem, mener Bo Poulsen.

"Fremtiden er ikke sådan én til én i forhold til fortiden. Men fortiden er nu engang det eneste empiriske spejl af verden vi har at gøre med. Så i forhold til at finde ud af hvordan vi skal bo i fremtiden, og hvordan vi skal leve med naturen, så er der god inspiration at hente i historien."

Det kan godt være vi har brugt nogle tusinde år på at kontrollere naturen mere og mere, siger Bo Poulsen, men historiens lære er måske at vi i nogle tilfælde skal lære at opgive kampen.

"Naturen er ligeglads med mennesker, men hvis vi er ligeglads med naturen, så kan vi slå os hårdt på den. Og det er sådan helt konkret fysisk hårdt i tilfælde af stormfloder og oversvømmelser, men også forurening, udpining af jord eller opfiskning af alle fiskene i de kystnære områder og de kaskadeeffekter der rammer os senere i form af dårlige fødevarer, sygdom på grund af tungmetaller, hormonforstyrrelser og så videre. Alt det kan vi få ud af at glemme vores egen historie," siger Bo Poulsen.

Venedig i Holstebro

Så vidt er det heldigvis ikke gået i Holstebro endnu. Og ud over almindelig glemsel er der også tale om at byen simpelthen har opfattet Storåen på en helt særlig måde, mener han.

"Det er som om der er en idé om at Storåen er naturen, og den løber ude i landskabet. Men lige så snart den kommer inden for bygrænsen, så bliver den et eller andet æstetisk rum, primært. Det er den i hvert fald blevet de sidste 30-40 år."

Som eksempel nævner han byens Hotel Royal fra 1991 som blev bygget hen over Storåen, og det nye musikteater. Dengang vidste arkitekterne godt at der kunne komme oversvømmelser, og at det nok også ville gå ud over Brotorvet en gang imellem om vinteren. Men det ville folk ikke tage sig af, mente arkitekterne, for det var alligevel ikke en tid på året hvor de var udendørs. "Venedig ville jo heller ikke være Venedig, hvis ikke der var en oversvømmelse

• Hotel Royal fra 1991 blev bygget hen over Storåen. Dengang vidste arkitekterne godt at der kunne komme oversvømmelser, og at det nok også ville gå ud over Brotorvet en gang imellem. Men det ville folk ikke tage sig af mente arkitekterne. Foto: Johan Gadegaard/Ritzau Scanpix.

en gang imellem, lød argumentet,” siger Bo Poulsen.

„Det er først i slutningen af 00’erne at man begynder at tale om klima, og at dagsordenen begynder at tippe. Ellers har det udelukkende handlet om at kontrollere det vand dér og så få skabt et lækkert byrum.“

Indbydende er det da også blevet. Og fugtigt, indimellem. Og sådan vil det vel være i Holstebro så længe man vil bo i de områder som tilhører åen, og oversvømmelserne ikke udvikler sig så voldsomt at de brænder sig fast i hukommelsen og fremtvinger en ændring af adfærd og praksis.

„Jeg tror at mennesker tager ved lære af katastrofer, men også her kun til en vis grænse. Nogle gange bliver tingene ganske enkelt glemt. Her har vi fat i noget, som altid har været svært at håndtere i en politisk planlægning. Nemlig alle de ting der rækker ud over næste valgperiode. For ikke at tale om de såkaldte hundredårshændelser, som i sagens natur er ekstra svære at forholde sig til fordi man in-

stinktvt vil tænke at ‘herregud, vi ved jo ikke hvad der sker om 100 år’.“

Den holdning er dog under forandring, mener Bo Poulsen. Klimaet er kommet på dagsordenen, og også herhjemme sker det oftere og oftere at noget har en ødelæggende effekt.

„Og det er ikke bare fordi vi har en øget stormfrekvens og en højere vandstand. Men det hænger jo også sammen med at der i dag i forhold til tidligere ligger flere sommerhuse i vandkanten som tilsammen repræsenterer en stor værdi. Og afviklingen af havne og opførelsen af attraktive boligkomplekser i de senere år har jo også betydet at flere mennesker end nogensinde i dag har bosat sig meget tæt på vandet.“

Havets glemte kræfter

Det kræver alt sammen omtanke der bør strømme fra en historisk hukommelse som engang eksisterede på den jyske vestkyst, men som man i dagens Danmark indimellem må kigge længe efter fordi mo-

derne mennesker ikke opfatter naturen i samme grad som vores forfædre gjorde det.

Men hvor mennesket har forandret sig, er naturen forblevet den samme som altid hvad angår kræfter der kan slippe løs. Her kan vi lære noget af hollænderne, mener Bo Poulsen. Her forårsagede et digebrud så sent som i 1953 en stormflod der kostede 1.800 mennesker livet fordi digerne var misligholdt efter Anden Verdenskrig.

„Den katastrofe var med til at revolutionere den måde man tænkte kystsikring på, i retning af at lave varslingsystemer. Men det ligger også meget i den nederlandske kultur at huske på stormfloderne, bl.a. gennem børnebøger og sange, som holder mindet om stormfloderne i live.“

Slusemesterens søn

Her tænkes selvfølgelig også på den amerikanske forfatter Mary Mapes’ genfortælling fra 1800-tallet af den gamle historie om helten fra Haarlem, slusemesterens søn, som reddede en hel by fra druknedøden ved at stikke en lille finger i et hul i et lækkende dige. Et sagn, måske, men et effektivt billede på at selv den mindste indsats i rette tid kan forhindre større

ulykker, og at alle har et ansvar at leve op til, ikke kun over for sig selv, men over for hele samfundet.

Senest har den hollandske historiker Adriaan Duiveman argumenteret for at der allerede midt i 1700-tallet opstod en mindelitteratur i Nederlandene hvor både samtidige oversvømmelser og nogle tilbage fra middelalderen blev beskrevet og vurderet ud fra en idé om at mennesket ved hjælp af teknologi og god moral kunne forebygge og afbøde katastroferne i fremtiden.

„Det at man husker, tror jeg, gør en forskel. At det simpelt hen hænger sammen med måden at være hollænder på. Det er i hvert fald ikke i samme grad en del af det at være dansker at man forholder sig til naturkatastrofer. Men forskellen ligger jo nok i hvor store værdier og menneskeliv der er gået tabt, og om det sker i tyndtbefolkede eller i tæt bebyggede områder. Hvis København lå hvor Esbjerg ligger, så havde der nok været større opmærksomhed på det, også i Danmark.“ □

SKRIBENT. Morten Beiter er journalist på Weekendavisen. Artiklen har tidligere været bragt i Weekendavisen 17.5.2024.

Mere grøn, tæt og social

Vindere af konkurrencer om fremtidens bymidte og parcelhuskvarter er afsløret

Slip hækken fri i parcelhuskvarteret, og flyt fokus fra forbrug til fællesskab i bymidten. Det peger vinderforslagene på Kulturministeriets to idékonkurrencer om hvordan vi kan udvikle vores bymidter og parcelhuskvarter så de er rustet til fremtiden. Det er Ekspertgruppen for national arkitekturpolitik der har fundet de 10 vindere, oplyser Kulturministeriet (kum.dk 24.6.2024).

Konkurrencerne er udskrevet efter et 'open call' til landets kommuner om de udfordringer de står med. Konkurrencerne har taget udgangspunkt i cases fra Høje Taastrup, Aabenraa, Esbjerg og Aars. Ekspertgruppen har samlet set fundet 10 vindere fordelt på én førstepræmie, tre anden- og seks tredjegræmier.

Førstepræmien er gået til forslaget 'Slip hækken fri'. Det tænker arkitektens discipliner sammen på tværs af ska-

lar - fra den enkelte bygning til planlægning af hele kvarteret. Spredte parcelhuse kan transformeres til nye typer af huse f.eks. parcelrækkehuse eller hele parcelhuskarréer. Forslaget viser også hvordan arkitekten kan arbejde helhedsorienteret og komme med et principielt bud på at fortætte parcelhuskvarteret og samtidig styrke både boligdiversitet, biodiversitet og sociale mødesteder.

Til andre projekttitler hører Over hækken, Byen som have, Grønne ringveje, Gør alle til gartnere, Fremtidens bymidte midt i naturen, Trivsel på tværs af generationer, Planlæg parcel, Podet permakultur i parcelhuskvarter, Fra MIG-kultur til Vi-kultur, Parcelhuskvarteret i fremtiden - biodiversitet og borgerdiversitet i skovkvarteret og Fra forbrug til fællesskab. Både titlerne og indholdet viser en meget klar

• Visualisering af fremtidens parcelhuskvarter i vinderforslaget. Kulturministeriet har i skrivende stund endnu ikke navngivet vinderne.

tendens blandt forslagene: Villakvarterer og bymidter bliver meget grønnere, tættere og mere sociale.

Ekspertgruppen for National Arkitekturpolitik er nedsat af kulturministeren og har fået til opgave at udarbejde et 'udfordringsbillede' for arkitekturen. Det indeholder i alt ni udfordringer inden for tre indsatsområder: Bæredygtig arkitektur i et helhedsperspektiv. Aktive bymidter. Og revitalisere de landsbyer samt boliger til fremtiden.

Udfordringsbilledet er en forløber for Ekspertgruppens hvidbog der udkommer til efteråret med anbefalinger til en ny national arkitekturpolitik. Ud over Udfordringsbilledet har ekspertgruppen udskrevet to idékonkurrencer samt iværksat et demonstrationsprojekt. *sh*

EKSPERTGRUPPEN
Pil Høyer Thielst (forkvinde), Helle Søholt, Ellen Braae, Kent Martinussen Marie Stender, Ellen Højgaard Jensen Lene Dammand Lund, Lars Autrup, Anna Mette Exner, Claus Sivager Sigrød Dahlerup.

Vi udstiller på
MASKINER UNDER BROEN
28. aug. - 29. aug. 2024

Elkøretøjer
Grensåve og klippere
Rotorklippere
Fejemaskiner
Ukrudtsbekæmpelse

PROFESSIONELT UDSTYR
til pleje og vedligehold
af park, vej og anlæg

GMR
We care for the ground
www.gmr.dk

Liden klokke, kimplante øverst, mellemstadiet nederst. Foto: Ove Hetland/NIBIO

Hvid okseøj, kimplante øverst, mellemstadiet nederst. Foto: Ove Hetland/NIBIO.

Almindelig røllike, kimplante øverst, mellemstadiet nederst. Foto: Ove Hetland/NIBIO

Genkend spirerne

Det er svært at skelne mellem krudt og ukrudt, men fotobaseret, norsk forskning hjælper

Mange grønne fagfolk har plantekendskab nok til at se på en plantes blade, blomster eller frugt og give et godt bud på hvilken art der er tale om. Sværere er det når man ser på de første spirer og kimplanter. Heldigvis er der kommet en håndsrækning fra Norge, nemlig forskning fra Norsk Institutt for bioøkonomi (NIBIO) der er frit tilgængelig på nettet (søg 'nibio spirer').

Forskerne har taget fotografier der skildrer 40 forskellige arter af eng- og markblomster i tre stadier: frøplante/kimplante, mellemstadium og større plante. Dermed kan man nøjagtigt se hvordan eksempelvis liden klokke, engnellikerod, almindelig knopurt eller bugtet kløver udvikler sig fra spire til de får permanente blade og efterhånden stængler.

Kamera med makrolinse

Planterne i de forskellige stadier blev placeret i en lille hvid fotoboks under et fastmonteret kamera med makrolinse. På denne måde kunne fotografen tage det mest standardiserede billede som muligt, fortæller en af projektets to hovedkræfter, forsker Ellen Johanne Svalheim.

„Vi er trænet i at når vi lærer en plante at kende, er det blomsten i toppen der er vigtig. Vi ser ofte ikke for nøje på det grønne nedenfor. Vi vil gerne have at folk bliver fortlige med hvordan planterne ser ud undervejs, for ellers aner man ikke hvad der dukker op før efter blomstringen. Vores mål er faktisk at øge succesfaktoren for dem der skal til at etablere en blomstereng. Det mærker vi at folk er interesserede i, og hvert år får vi hundredvis af henvendelser fra folk der ønsker mere information. Alt fra store entreprenører til haveejere og skoleklasser,“ siger hun.

Svært for selv de bedste

I Norge er en af de første forårsblomster der stikke op mellem sne, grus og vissent græs, følfod (hestehov på norsk). Den er relativt let at genkende, men mange af de andre planter er ikke lige så nemme at sætte finger på når de første spirer kommer - heller ikke for en erfaren forsker.

„På kimbladsstadiet vil jeg selv kæmpe for at se forskel på alle spirerne. Heldigvis ved vi i projektet hvilke frø vi har sået i de forskellige pletter, men

ude på engen bliver det meget svært at vide sig sikker før planterne får permanente blade og når mellemstadiet. Man skal huske at de billeder vi har taget, er meget forstørrede. Men allerede på mellemtrinnet bliver forskellen mere tydelig, også for de uerfarne,“ understreger Svalheims kollega, Kristin Daugstad.

Giv blomsterengen succes

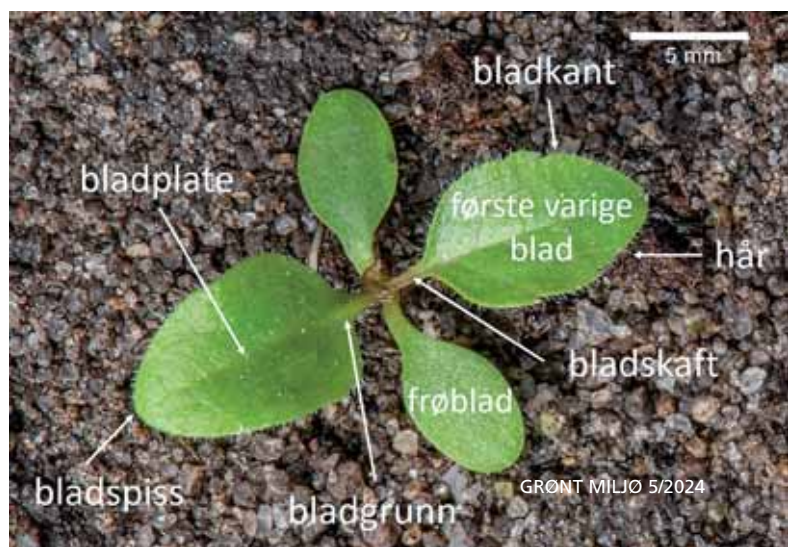
Forskerne håber at billederne og beskrivelsen på den nye hjemmeside vil hjælpe alle dem med blomsterengprojekter til at få succes.

„Mange er usikre på hvad der spirer. Er det ukrudt der kommer op, eller er det faktisk det du har sået? Jo før man

kender svaret på det, jo hurtigere kan man begynde at luge ud i den uønskede spredning af andre planter i området. Det er faktisk meget fascinerende at lære at se forskel på planter på et helt andet tidspunkt end man er vant til at se dem,“ lyder det fra Ellen Johanne Svalheim.

Det er ikke første gang Svalheim formidler plantekendskab. I 2021 udgav hun 'Frøboka' - en bog der viser læserne hvordan frø fra de forskellige planter ser ud. Her lærer man også hvordan de visne planter ser ud når man skal samle frø. Bogen er i handlen til 489 Nkr. De fotograferede markblomster er dog tilgængeligt ganske gratis. *lt*

• De fleste eng- og markplanter er flerårige og blomstrer ikke før andet år. Det første år ser man derfor kun planterne uden blomster. Her kan den norske fotodokumentation være en hjælp da planterne alle er fotograferet i tre stadier: kimplante, mellemstadium og større plante. Her ses en kimplante af den invasive canadisk gyldenris med de beskrivelser som bruges på den norske hjemmeside. Canadisk gyldenris spreder sig invasivt og kan være god at få fjernet tidligt. Foto: Ove Hetland/NIBIO.

Elmesyge giver problemer i Sverige, ikke i Danmark

Forklaringen kan være at der ikke er ret mange store gamle elme tilbage som der er i Sverige

I Sverige er elmesygen igen begyndt at vise tænder. Sveriges Landbruksuniversitet skrev 3. juni at „elmesygen breder sig i rasende fart hvilket har fået store konsekvenser for elmebestanden rundt om i Sverige.“ F.eks. døde der sidste år 350-400 store elme i offentlige områder i Uddevalla (Uddevalla.se 29.1.2024).

„Almen (Ulmus glabra) er ikke bare et smukt kulturtræ, men også en vigtig vært for over 250 forskellige arter og dermed meget vigtig for biodiversiteten,“ meddeler universitetet der undersøger resistens på elm og ask og efterlyser sunde raske individer.

I Danmark er der også elmesyge, men den ses ikke ret meget fordi det er ung opvækst der angribes, ikke store gamle elme fordi der næsten ingen er tilbage af dem.

„Jeg tror sådan set ikke at der er noget nyt med elmesygen i Danmark. Der er nok bare kommet træer nok i en vis størrelse som kan give ophav til en population af elmebarkbiller samt til at træerne er synlige i landskabet når de får elmesyge og dør,“ siger Iben Margrete Thomsen, seniorrådgiver på Københavns Universitet med speciale i træsygdom.

„Elmesygen findes stadig over hele landet,“ lyder det fra Hans Peter Ravn, lektor emeritus på Københavns Universitet, i et svar i foråret på videncenteret på Institut for Geoteknik og Naturforvaltning. Han bemærker at han hvert år ser nyangrebne træer rundt om i landet og at der ikke er mange elme fra før 80'ernes og 90'ernes epidemi, „men når unge elmetræer når op over de andre buske langs vejene,

• Elm i et sydjysk markhegn sommeren 2024. Træet er nok fra starten af 00'erne og altså spiret efter 80'ernes og 90'ernes epidemi. Foto: Christian Nørgård Nielsen, SkovByKon.

bliver de nysmittede grene med visnesymptomer synlige.”

Gamle sunde elme fra før epidemien findes efter Grønt Miljø observationer mest i Vendsyssel. Rundt om kan man også finde sunde elme der er spiret efter epidemien og som har nået en pæn størrelse.

Elmesyge er en svampesyge der spredes af elmebarkbiller (Scolytus spp.). Svampen (Ophiostoma spp.) stopper træets vand- og næringstransport så det visner og dør, i starten ofte gren for gren.

Elmesygen tog fart i Europa

i 1980'erne, og det før så skattede by- og landskabstræ forsvandt de fleste steder. I Sverige blev der gjort meget for at bekæmpe og sinke sygdommen så erstatningstræer af andre arter kunne nå en vis størrelse før elmene døde. Nu er tiden kommet til de overlevende. I Danmark stod man mere til og har ikke som i Sverige ret mange gamle elme tilbage.

Siden epidemien er der udviklet sorter (bl.a. Ulmus 'New Horizon') der lader til at være resistente, men heller ikke helt ligner de gamle elme. *sh*

SEEDS & SCIENCE

VI SKABER GRØNNE LØSNINGER MED GRÆS

Kom og hør mere til Maskiner under Broen på vores stand 1. 7.

MØD DINE TEKNISKE KONSULENTER:

Kommuner/
anlæg

Jylland og Fyn
Kasper Kildevæld

Kommuner/
anlæg

Sjælland
Bo Jeppesen

Golf

Danmark
Per Knudsen

Forebyg arbejdsskader når du klipper hæk

Branchearbejdsmiljøudvalget Jord har udsendt en opdateret vejledning om en hyppig opgave

Hækklipping er en af anlægsgartnerens klassiske opgaver. Men opgaven er også generelt forbundet med ensidigt belastende arbejde hvor ryg, skulder, nakke og armmuskulaturen arbejder statisk en stor del af arbejdstiden.

Det medfører risiko for skader og overbelastninger i bevægeapparatet. Det skal der være et løbende fokus på, lyder det fra Branchearbejdsmiljøudvalget Jord til Bord i et opdateret faktaark. Det rummer oplysninger og råd om arbejdsmiljøet, og hvordan man forebygger skader når man organiserer arbejdet, vælger grej og tekniske hjælpemidler.

Det understreges at god forebyggelse hviler på:

- Instruktion og planlægning
- Variation og pauser
- Tekniske hjælpemidler.

Arbejdets organisering

Uanset typen af hækklipper skal arbejdet planlægges med mulighed for variation og pauser så medarbejderne i løbet af arbejdsdagen kan veksle mellem arbejdsopgaver med ensidig belastende karakter og opgaver med mindre belastning og intensitet. Det kan f.eks. være rivning og fjernelse af nedklippet affald, blæse områder rene, kultivere eller fjerne vildt skud. Fælles for de mindre belastende opgaver er at disse kræver lavere intensitet og mere dynamisk muskelarbejde end hækklippingen med maskiner gør.

De rigtige hækklippere

Der er et stort udvalg af hækklippere og stangklippere på markedet. Oftest anvendes i dag batteridrevne maskiner fordi de har størst fleksibilitet, både i forhold til at anvende hensigtsmæssige arbejdsstillinger og i forhold til indstillinger på selve klipperen.

Der er mange modeller og størrelser og derved også stor variation i vægten på maskinen, ligesom batteriet varierer i vægt og kapacitet. De batte-

ridrevne maskiner er også mere støjsvage, vejer mindre og afgiver ingen udstødningsgas.

Når opgaven er stillet, og der skal vælges hæk- og stangklipper, skal der vælges en model der først og fremmest passer til opgaven og som gør at arbejdet kan udføres i hensigtsmæssige arbejdsstillinger.

Overvej følgende

- Hvilken arbejdsstilling skal der arbejdes i? Afstanden fra krop til maskine og maskinens vægt har betydning for hvor belastende opgaven er.
- Er indstillingerne på hæk- og stangklipperen tilstrækkelige til den opgave der skal løses? Kan håndtaget f.eks. drejes så man undgår akavede arbejdsstillinger når der skiftes mellem klipping i lodret eller vandret plan?
- Er teleskop på stangklipperen tilstrækkeligt langt? Kan man f.eks. undgå at arbejde med armene over skulderhøjde og med lang rækkeafstand?
- Er batteriets kapacitet passende til opgaven? Det er unødigt vægt og belastning hvis der er valgt et for stort batteri (overkapacitet).

Tekniske hjælpemidler

Der findes forskellige bæreseler, ergonomiske lifte og ophæng som nedbringer risikoen for overbelastninger betydeligt. En grundig kortlægning af hvilke udfordringer og belastninger der skal imødegås, er nødvendig for at vælge det rette hjælpemiddel.

Eksempler på anvendte hjælpemidler som forebygger de ergonomiske udfordringer:

- Elefant- og girafselen giver ergonomisk støtte og skåner dels overkroppen generelt og aflaster ryggen, skuldrene og armene.
- Bæresystemer. Der findes mange forskellige bæresystemer udover elefant og girafselen.
- Adapter/batteribælte - som hindrer unødigt vægt på hæk-

Foto: Colourbox og Kilden.

eller stangklipper. Batteriet/adapteren bæres i stedet på hoften i et bælte.

Stiger og arbejdsplatforme

• Brug af hækklipper kræver betjening med to hænder, og ved arbejde i højden skal der derfor anvendes et teknisk hjælpemiddel med en sikker arbejdspladsform f.eks. trin-skammel eller mindre platformsstige.

• Højden på trinskamler til brug for lettere arbejdsopgaver må maksimalt være 75 cm. Kræver opgaven en højere arbejds højde, skal der anvendes et andet teknisk hjælpemiddel som f.eks. en platformsstige eller rullestillads.

• Hvis du arbejder i højder over cirka 2 meter anbefales faste stilladser f.eks. rullestilladser eller arbejdsplatforme.

Støj og vibrationer

- Ingen må udsættes for støjbelastning over 85 dB(A).
- Unødigt støjbelastning skal undgås, også hvis støjbelastningen er under støjgrænsen.

• Hvis støjen overstiger 80 dB(A), skal der stilles høreværn til rådighed.

• Leverandøren skal oplyse hvor meget maskiner støjer og vibrerer.

• Ingen må udsættes for en vibrationsbelastning på over 3 m/s². Belastningen bør på længere sigt bringes under 1 m/s².

• Man kan nedsætte påvirkningen ved tekniske foranstaltninger f.eks. brug af særlige handsker eller ved at begrænse den tid de ansatte udsættes for vibrationer.

Andre forebyggende tiltag

Det er lovpligtigt at anvende:

- Beskyttelsesbriller hvis der er risiko for at få genstande i øjnene.
- Værnefodtøj, værne/refleks-tøj og handsker som er tilpasset skære- og klippearbejde. sh

KILDE

Håndholdt hækklipper. Branchearbejdsmiljøudvalget Jord til Bord 2024. 2 s. Baujordtilbord.dk. Bortset fra at artiklens overskrifter er justeret og første tekstsafnit er omskrevet, er faktabladets tekst gengivet direkte.

Vådere, vildere og mere varierede urørte skove

De 52 næste skove har fået forvaltningsplaner

Naturlige moser genopstår. Kvæg græsser på skoven-ge og i krat. Ikke hjemmehørende træarter fjernes. Mere vand og lys i skovbunden. Der er store forandringer på vej i de statskove hvor naturen skal være urørt. I disse år udarbejder Naturstyrelsen forvaltningsplaner for alle 70.000 ha der er udpeget. Der ventes at blive udarbejdet op mod 200 konkrete forvaltningsplaner inden udgangen af 2025.

Forvaltningsplanerne sendes i offentlig høring i takt med at de udarbejdes, og først når høringssvarene er indarbejdet og besvaret, gælder planerne. Denne proces har de første 22 urørte skove før været gennem. Og nu er de 52 næste på 23.000 ha gennem processen, bl.a. dele af Rold Skov i Jylland, Tisvilde Hegn i Nordsjælland og Vigelsø på Fyn.

„Planerne sætter rammerne for hvordan naturen skal gøres vildere - og næste step bliver at implementere indholdet. Gennem de kommende måneder vil man derfor se os arbejde i skovene. Her kan motorsaven f.eks. komme i brug,“ siger vicedirektør i Naturstyrelsen Signe Nepper Larsen.

I de urørte skove er den kommercielle træproduktion ved at blive udfaset så træerne får lov til at blive gamle. Da skovene længe har været designet til skovdrift, er det ifølge Naturstyrelsen dog nødvendigt med en vis naturgenopretning hvor der tyndes i dele af skoven, og at de ikke hjemmehørende træarter fældes

og fjernes. Det kræver en indsats i en periode på 6-25 år.

„Skoven vil blive mere varieret med forskellige arter af træer der vokser mellem hinanden. Der vil være unge og gamle træer med krogede grene og gamle mosbegrøede stammer fyldt med svampe, laver og mosser. Der vil være solbeskinnede skovenge med sommerfugle og vilde bier, og indimellem små vandhuller og fugtige moser,“ siger Signe Nepper Larsen. „Der bliver et mylder af liv, og man kan sagtens opleve den vildere skov på gåben, hesteryg eller cykelsadel. Der er stadig plads til et rigt friluftsliv, selvom naturen bliver mere rodet og vild.“

De 52 nye forvaltningsplaner var i høring 15. december 2023 til 1. marts. Der kom 343 høringssvar fra borgere, interesseorganisationer, kommuner, statslige myndigheder mv. Naturstyrelsen har derefter justeret planerne for bl.a. Gribskov, Ulkerup Skov, Fuglsanggård, Buresøskovene. De omfatter bl.a. friluftszonering, hegnslinjer, indplantning af blomstrende træer og buske samt fældningsgrader - altså hvor stor en del af det enkelte areal der forventes fældet.

Forvaltningsplanerne for urørt skov er et led i udmøntningen af Natur- og Biodiversitetspakken fra 2020. Her blev afsat 888 mio. kr. til bl.a. at udlægge urørt skov - og dermed nå 75.000 ha urørt skov hvoraf op til cirka 70.000 ha er statslige. Læs på naturstyrelsen.dk og gis.nst.dk/difo. sh

• Skoven vil blive mere varieret med forskellige arter af træer der vokser mellem hinanden. Foto: Naturstyrelsen.

Cirkelserien: Parkelementer til de kræsne hænder

Cirkelserien er til dig, som ønsker multifunktionelle betonelementer i høj kvalitet med en blød finish. Seriens betonelementer kan anvendes til at indrette offentlige rum, parker eller legepladser.

Se mere om serien på aarhuscementvarefabrik.dk eller kontakt os på telefon +45 86 22 12 33.

Aarhus Cementvarefabrik

Foto: Morten Albek

Stille og roligt friluftsliv

Naturoplevelse samt fred og ro spiller en stor rolle for den mentale sundhed, viser nyt studie

Friluftsliv forbindes tit med livlige aktiviteter som løb, cykling og ridning, men de kan også være mere stille som gåture, fred, ro og naturoplevelse. En ny undersøgelse har sat fokus på det meget udbredte, men stille friluftsliv, og som ikke før er nærmere undersøgt i dansk sammenhæng.

Undersøgelsen er udført af Lene Gernow, Dorthe V. Poulsen, Jonas V. Legarth, Anton S. Olafsson fra Københavns Universitet og er beskrevet i vidnenbladet derfra: 'Stille friluftsliv: et pusterum i naturen'.

Her fremgår det at det stille friluftsliv mest er selvorganiseret og med relativ lav fysisk intensitet. Det mere aktive friluftsliv er karakteriseret af høj intensitet og ofte repræsenteret af organiserede klubber og foreninger. Det fremgår videre at det stille friluftsliv er ved at få et større sundhedsmæssigt og mentalt perspektiv hvor man kobler af og lader op. Eksempler er barfodsstier, stillevandring og 'rute til ro'. For mange er det stille friluftsliv dog mest en kærkommen kontrast til hverdags- og indelivet.

Man skelner her mellem pull-effekter hvor man søger til steder med stilhed, natur, skov, ro og udsigt, og push-effekter hvor man søger væk fra andre mennesker og i nogen grad væk fra trafik og larm.

Opsøges det stille friluftsliv på grund af en push-effekt, kan oplevelsen være relativ i forhold til omgivelserne. Hvis det man vil væk fra, er meget støjende, kan f.eks. et bynært grønt område opleves som roligt og afstressende selv om der ikke er særligt stille. Denne relative forståelse er vigtig når man forvalter grønne om-

råder og skal navigere mellem forskellige behov.

Naturoplevelsen er det vigtigste motiv for vores besøg i naturen. Næstvigtigst er fred og ro. For de 15-25-årige er fred og ro dog vigtigst. Det passer med at netop denne aldersgruppe er mest udfordret i forhold til mental sundhed. Og at det er påvist at naturen og stille friluftsliv her kan gøre en forskel.

For dem med fred og ro som hovedmotiv er gennemsnitsalderen 48 år. For dem der har andre hovedmotiver, er gennemsnitsalderen 55 år. De besøg hvor fred og ro er hovedmotiv, er i snit lidt kortere end andre naturbesøg. 32% af de besøg hvor fred og ro er hovedmotivet, varede en halv time eller mindre.

Stille friluftsliv forstyrrer naturen mindre end f.eks. motoriseret og udstyrstungt friluftsliv. En stille tur med natur, fred og ro som hovedmotiv kan tit gå hånd i hånd med naturbeskyttelse. Ynglefugle og visse planter er dog sårbare for selv stille friluftsliv. Der efterspørges mere viden om det stille friluftsliv så forvaltningen kan understøtte naturbeskyttelse og biodiversitet.

Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse maj 2022 til april 2023 med 50.000 repræsentativt udtrukne danskere. De blev bedt om at kortlægge deres seneste naturbesøg og kortlægge forskellige oplevelsesværdier bl.a. hvor de oplever fred og ro. *sh*

KILDE

Lene Gernow, Jonas Vester Legarth, Dorthe Varning Poulsen, Anton Stahl Olafsson (2024): Stille friluftsliv: et pusterum i naturen. Vidnenblad nr. 06.01-135. Vidnenblade Planlægning og friluftsliv. Københavns Universitet.

Drænvand fra omfangsdræn må gå i regnvandskloakken

Klimaet får Rørcentret til at indskærpe reglerne

Drænvand fra bygningers omfangsdræn må gerne gå i kloaksystemets regnvandssystem hvor der derfor også skal være plads til drænvandet. Det skal man være opmærksom på når klimaændringerne får grundvandsspejlet til at stige så der opstår mere drænvand.

Det advarer Rørcentret på Teknologisk Institut om i Kloakaktuelt juni 2024. Her slås det fast at drænvand fra grønne arealer ikke må ledes til kloaksystemet mens drænvand fra omfangsdræn omvendt godt må ledes i kloaksystemet.

Alligevel nægter mange forsyninger og kommuner at slutte omfangsdrænen til kloakken. De siger at hvis grundvandet gennem årene er steget til et niveau hvor det trænger ind i et lovligt etableret omfangsdræn, er det ikke længere tilladt at aflede drænvandet til kloaksystemet. Men det passer ikke, fastslår Rørcentret.

Rørcentret henviser til Miljø-

styrelsens vejledning til Spildevandsbekendtgørelsen. Af den fremgår det at drænvand er ligestillet med spildevand. Drænvandet kan derfor tilsluttes den offentlige kloak, men kun hvis drænvandet kan tilsluttes regnvandssystemet i et separat system. Hvis kloaksystemet er et fællessystem, skal drænvandet nedsvives eller tilsluttes en recipient.

Drænvandsstrømmene er ikke målt, men de er meget små i forhold til spildevands- og regnvandsstrømme. Der findes beregninger, f.eks. denne: Vandstrømmen fra et vægdræn i lerjord er 0,03 liter pr. sekund pr. m². Har man 60 meter kældervæg i 2,5 meters højde, giver det en vandstrøm på 4,5 liter pr. sekund. Det er en voldsom vandstrøm der 'vil fylde ethvert kloaksystem', skriver Rørcentret, men understreger at det er en teori til at dimensionere drænrør, ikke til at angive det reelle afløb. *sh*

Fyns natur skal hjælpe 16 truede arter

Fyns natur er spredt som små isolerede øer så truede arter ikke kan sprede sig, og det gør dem sårbare. Det skal et nyt stort naturprojekt, Life Ring, gøre noget ved støttet med 80 mio. kr. fra EU's Life-fond.

I projektet deltager Miljøstyrelsen Fyn, Naturstyrelsen Fyn, Miljøstyrelsen, Amphicon, Skovskolen, FGU Fyn og Naturama samt de ti fynske kommuner med Faaborg-Midtfyn som projektleder.

De vil forbedre 1.045 ha eksisterende natur og 43 km vandløb og etablere 322 ha ny natur fordelt på 27 projektområder. Det skal gavne kårene

for 16 arter: mygblomst, guldblomme, strandtudse, klokkefrø, spidssnudet frø, stor vand-salamander, klyde, dværgterterne, havterne, fjordterne, almindelig ryle, splitterne, vibe, rødben, pigsmerring og tykskallet malermusling.

Ud over EU-støtten finansieres projektet af 39 mio. kr. fra de deltagende partnere. Derudover bidrager Aage V. Jensen fonden med 4 mio. kr. LIFE Ring-projektet indledes i september 2024 og varer i otte år. Som baggrund er der gennemført en analyse der kortlægger en bred vifte af truede arter på Fyn, Langeland og Ærø.

Orkidéen mygblomst er af de begunstigede arter. Foto: da.wikipedia.org.

- Engen er bevaret i en mindre skala i Det Italienske Kulturinstituts have i Hellerup. Billedet er fra 26. juni 2024 i den periode høenge slås.

En historisk romersk artsrig eng er bevaret i lille skala

I sommeren 2023 blev den indre gård i Thorvaldsens Museum i København omdannet til en eng med plantearter som dem der voksede i de romerske enge for omkring 180 år siden. Og forbigående også voksende ved det nye museum i 1840'erne.

Nu er samme eng med samme arter - i nedskaleret form - etableret permanent i Det Italienske Kulturinstituts have i Hellerup og indviet ved et flagligt arrangement 26. juni.

Bertel Thorvaldsens skulpturer blev sejlet fra Rom til Kø-

benhavn i 1840'erne til det nye Thorvaldsens Museum opført der blev opført 1839-1848. Under fragten var skulpturerne emballeret i kasser med hø lokale enge, og da de blev pakket ud, blev høet smidt ud omkring museet. Og uventet gav høets frø sig til at spire og blomstre op i 1840'erne.

Med den amerikanske kunstner Crystal Bennes som i primus motor blev den historiske spiring gentaget i 2023, jf. Grønt Miljø 1/2024. Det lod sig gøre fordi de gamle transportkasser - nogle med emballage-

hø fra dengang - var bevaret. Og fordi der blev fundet herbarieark på Københavns Universitet med nogle af de planter som spirede i 1840'erne omkring museet.

I alt 64 arter blev fundet i de artsrige romerske enge. Af de 45 blev der indkøbt nye spiredygtige frø fra rundt i Europa, og de 40 blomstrede i det nye bed. Nogle kender vi fra danske haver og enge mens andre i dag kun vokser under sydlige himmelstrøg. Af de påviste arter fra dengang er det kun een der har etableret sig i

den danske natur til i dag, nemlig plet sneglebælg.

Beddet på museet var 11,6 x 26 meter indrammet af rå genbrugsegesveller og i det hele taget etableret med genbrugsprodukter med bæredygtighed som afsæt. Det permanente bed i kulturinstituttets have er mindre, men det er bevaret og vidner om at datidens enge var meget artsrige i forhold til dem der er bevaret i dag. Det er et af de budskaber vi vor tid kan tage med os fra dengang som det lød ved indvielsen. *sh*

Vi er SPECIALISTER i træ
- og med i DAG PartnerskabsNetværk i Danske Anlægsgartnere

Vi leverer til hele Danmark hver uge

FSC C074444 PEFC 09-31-100

BÆREDYGTIGHED

-er et nøgleord hos os

Hos Tiset Savværk A/S finder du et stort udvalg i FSC® certificeret eller PEFC certificeret træ.

Ring nu på **7482 1289** eller mail på ordre@tsetsavvaerk.dk og få hjælp til din næste træløsning.

- **Lærk:** Stolper, kalmarbrædder, terrassebrædder, tagspån, klinkbeklædning, rafter med mere.
- **Eg:** Stolper, terrassebrædder, palisader, sveller, plinte med mere.
- **Robinie (Akacie):** Stolper, afbarket/pudset, spidspæle, stokke, tømmer og brædder.
- **Douglas:** Tømmer, terrassebrædder, kalmarbrædder, brædder med mere.
- **Natur/ubehandlet:** Spidspæle og rafter.
- **Trykimprægneret:** Rafter, spidspæle, stolper.
- **Hegn:** Rafter med bark, alm. rafter, betonhegn med mere

Derudover har vi et omfattende program indenfor: **flag og flagstænger** samt **sheltere, bålhytter, skydetårne, bord/bænk sæt** m.m.

Tiset Savværk A/S
Kongevej 243, Tiset, 6510 Gram
Telefon: 7482 1289
Mail: ordre@tsetsavvaerk.dk

TISET SAVVÆRK

DIN BÆREDYGTIGE PARTNER - www.tsetsavvaerk.dk

Elevtallet er bundlinjens vigtigste tal

UDDANNELSE. Med faldende elevantal er det vigtigt at tilpasse sig nutidens unge og skabe en læretid der rummer deres forskelle og talenter lyder rådene fra anlægsgartnervirksomheder

Vi ser ind i en fremtid hvor vi kommer til at mangle mere end 2.080 kollegaer inden for vores fag frem til 2032 hvoraf en tredjedel er anlægsgartnere. Det er et fald på over 15%, så selvfølgelig kan det tydeligt mærkes hos vores medlemmer der konstant kæmper med at tiltrække nye medarbejdere."

Det fortæller Michael Petersen der er direktør i Danske Anlægsgartnere. Til sammenligning falder den samlede danske arbejdsstyrke af faglærte med 9% i samme periode så vi er exceptionelt hårdt ramt," fortsætter han. Tallene bygger bl.a. på undersøgelsen 'Færre gartnere de næste ti år' fra SMVDanmark fra december 2022.

Hvis man sammenligner med de seneste tal fra Byggeriets Uddannelser lader undersøgelsen til at stemme overens med udviklingen de seneste år. I hvert fald hvis man ser på antallet af uddannelsesaftaler indgået for anlægsgartnere med specialet Anlægsteknik. Her er antallet af igangværende uddannelsesaftaler faldet fra 374 i 2022 til 339 i 2024.

Ser man på igangværende uddannelsesaftaler for anlægsgartner elever med specialet Plejeteknik er faldet mere begrænset: fra 435 i 2022 til 411 i 2024 (se tabeller).

Vil øge arbejdsstyrken

Ser man længere tilbage, har antallet af igangværende uddannelsesaftaler for anlægsgartner elever - både Anlægsteknik og Plejeteknik - dog bevæget sig en smule i den rigtige retning. I 2020 var antallet 745, mens det i 2024 er 780, altså en stigning på 35 elever.

Siden 2021-2022 har der dog været et markant fald på begge uddannelser. Det er dette fald som Danske Anlægsgartnere gerne ser standset, eksempelvis med et endnu stærkere fokus på at tiltrække unge mennesker til faget, og sikrer at de kommer godt igennem deres erhvervsuddannelse og vælger at søge ansættelse i branchen.

„Nogle virksomheder øger deres antal af elever med 50% selv om det lægger pres på både logistik og ressourcer, ganske enkelt for at bidrage til at øge arbejdsstyrken på sigt. Vi har også kørt nationale kampanjer i tæt samarbejde med 3F og det faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri, og vi støtter op om den synlighed, interesse og kæmpe indsats for vores fag som kommer igennem elevernes deltagelse på DM i Skills. Det er her vi virkelig har mulighed for at lægge os i selen og vise unge, uddannelsessøgende mennesker, hvorfor vores fag er så meningsfuldt og fantastisk," siger Michael Petersen.

Talentpleje i højsædet
Kirkegaard A/S i Glostrup er blot ét af de anlægsgartnerfirmaer hvor man mærker krisen kradse når det handler om at få flere faglærte anlægsgartnere ind i virksomheden. Derfor prioriterer den familieejede virksomhed rekrutteringen af lærlinge og elever højt, når der lægges vækstplaner og strategier for fremtiden.

„Antallet af elever og lærlinge er jo nærmest blevet det vigtigste tal i vores budget, for uden dem kan vi ikke udvide forretningen på sigt. Så de er i høj grad med til at sikre fremtiden for vores branche. Derfor gør vi alt, hvad vi kan for at tage dem ind der viser både interesse og talent for anlægsgartnerfaget," fortæller Bo Kirkegaard der er tredjegeneration af direktører for Kirkegaard A/S.

I år er det tredje gang virksomheden i Glostrup har haft en elev med til DM i Skills. Konkurrencen er blevet en vigtig del af dét at motivere og inspirere de unge elever til at yde deres bedste, blive dygtigere til deres fag og inspirere andre til at søge den vej.

„Vi har tidligere været heldige at komme hjem med medaljer, så selv om det ikke blev til metal i år, er vi meget stolte af vores elev Jakob og hans indsats til årets Skills-konkurrence. Det er fedt at se så mange dedikerede unge mennesker være gode til deres håndværk, og det er jo marginale der skiller dem ad. Det er elever som dem og Jakob der skal være med til at sikre at vores fag bliver ved med at udvikle sig," siger Christian Andersen, projektleder i Kirkegaard A/S.

Nutidens unge
Hos Den Lille Anlægsgartner A/S i Horsens gør indehaver Claus Hahne også meget ud af sikre lærlingene en god praktiktid i virksomheden. Og det kræver en anden indsats end tidligere, pointerer han.

„Det er en anden slags elever i min egen ungdom. De skal holdes motiverede og man skal fortælle dem hvad arbejdsgangen er, fremfor bare at stikke dem årshjulet og sige 'gå i gang'. Vi lader dem køre med forskellige svende i virksomheden og prøve kræfter med både pleje og anlægsteknik. Det er vigtigt for de kommer tit ind med en klar holdning til hvad de gerne vil, men ændrer syn på tingene undervejs i takt med at de prøver kræfter med flere og flere ting. Samtidig er det også markant at man er nødt til at finde netop den enkelte elevs motivation og vej frem," siger Claus Hahne.

Hos Den Lille Anlægsgartner tager de hvert år en eller to

- Anders går i folkeskolen, men er i erhvervspraktik hos Den Lille Anlægsgartner A/S. De unge har brug for at prøve flere ting og have et mere tilpasset praktikforløb end før. Foto: Den Lille Anlægsgartner A/S

• Anlægsgartnerfirmaet Kirkegaard A/S ser elevtallet som helt afgørende for bundlinjen og gør derfor meget ud af talentplejen. Her fortæller EUX-elev Frederik Sanderhoff at han er landet på den helt rigtige hylde. Han er lige her ved at skifte til fra skov til pallegafler på en af virksomhedens læsemaskiner. Foto: Anlægsgartnerfirmaet Kirkegaard A/S.

folkeskoleelever fra 8.-9. klasse i erhvervspraktik, og hvis de virker lovende, bliver de tilbudt en læreplads efter folkeskolen.

„Og det kan man se betyder noget. Pludselig kan de lidt skoletrætte elever se at matematik nytter noget, at man skal kunne læse dansk for at kunne forstå arbejdsopgaven. Det oplever vi tit giver dem noget ekstra motivation og et nyt gå-på-mod i livet,“ siger Claus Hahne.

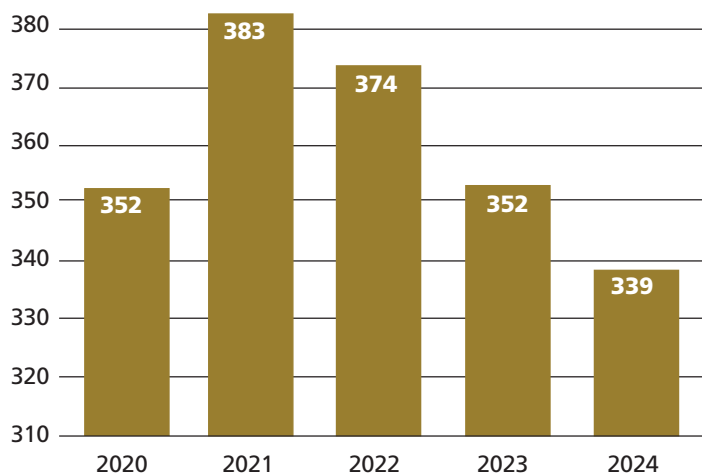
Personlig udvikling i top

I Odense oplever Skov Larsen Anlægsgartner stor interesse for deres elevpladser, fortæller drifts- og udviklingschef Christian Buhr.

„Jeg tror vi er eftertragtede fordi vi lægger vægt på en blødere profil,“ siger Christian Buhr. „Vi prioriterer ikke kun den faglige udvikling, men også den personlige vækst hos vores elever. Selvfølgelig vurderer vi også deres faglige kvalifikationer, og om de har det rette mindset til at blive anlægsgartnere. Men vi sikrer os, at de er lige så engagerede i deres personlige udvikling som i deres faglige.“

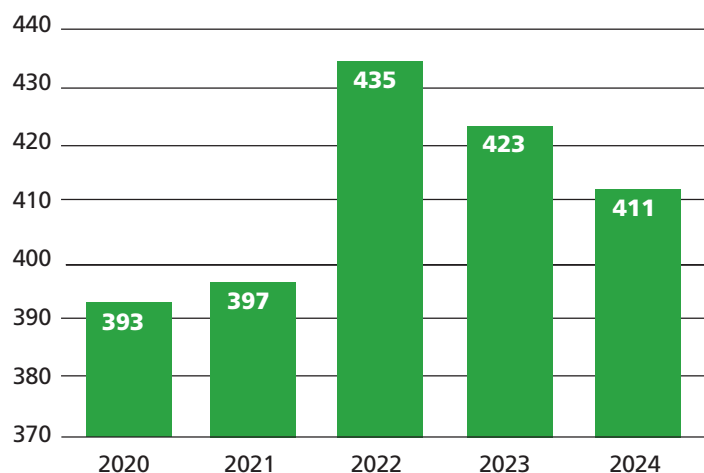
Denne tilgang har vist sig at være attraktiv for mange.

„Folk ønsker at blive set og forstået som de personer de er. Det betyder dog også at vi nogle gange oplever udfordringer når en elev primært søger personlig udvikling fremfor faglig. Det går ikke i længden, for selv om vi ønsker at udvikle vores elever, skal de også være klar til de krav der følger med som anlægsgartner,“ slutter Buhr. /t

Specialet ANLÆGSTEKNIK

Igangværende uddannelsesaftaler de seneste 5 år ultimo marts.

Specialet PLEJETEKNIK

Igangværende uddannelsesaftaler de seneste 5 år ultimo marts.

Nye tilskud skal skåne drikkevandet

Fra 12. august 2024 er de to tilskudspuljer under Drikkevandsfonden genåbnet for ansøgninger for at beskytte grundvandet i vigtige drikkevandsområder. Der er i år afsat 32,8 mio. kr. i de to puljer.

Den ene er målrettet kommuner, vandforsyninger mv. De kan søge om penge til at beskytte jorden over grundvandsmagasiner, f.eks. ved at opkøbe jord og etablere skov eller natur. Den anden pulje er rettet mod private brøndejeere der kan søge om tilskud til at lukke såkaldte spøgelsesbrønde- og borer der ikke mere bruges, men hvorfra f.eks. sprøjtemidler kan sive ned.

Årets ansøgningsrunde byder på mindre ændringer der skal prioritere de mindre vandforsyninger på lige vilkår med de store vandforsyninger. Tilskudspuljen til at beskytte jorden over grundvandet lukker 23. september 2024.

Mange spindemøl på færde i år

Spindemøl har været tidligt på færde i år. Det fastslår Hans Peter Ravn i Videntjenesten fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet 12.6.2024.

„Der var allerede pupper i den anden uge af juni, og jeg har allerede set de første voksne - nyklækkede fra pupperne. Så det er cirka to uger før hidtidige gennemsnit,“ skrev han i juni. Og fortsatte: „Afløvingerne er desuden omfattende i år. Jeg har observeret totalt afløvede buske - f.eks. slåen og tjørn langs motorveje på Sjælland. Men husk at de angrebne træer og buske sætter nye blade, så skaden er begrænset.“

VERDENS LANDSKABER

En stribe af 'Skovbyen' genopstår i Cleveland

For 150 år siden blev den nordamerikanske by Cleveland i staten Ohio kaldt 'The Forest City', skovbyen. Men byudviklingen har siden medført at det centrale Cleveland i dag nærmest kun er bygninger og belægninger. Det giver alt for varme somre og alt for vindomsuste, kølige vintre.

Nu er to parallelle gader dog blevet forsynet med beplantning i et forsøg på at modvirke det barske mikroklima som det hårdt befæstede bymiljø udgør. Projektet hedder 'Downtown Streetscapes Bedrock 0.0' - navngivet efter bygherren Bedrock Properties og inventarproducenten Streetlife. Landskabsarkitekterne bag projektet er MKSK og Land Studio.

Idéen er ganske enkelt at indsætte tilplantede kummer og krukker af cortenstål samt

indplacere diverse siddemøbler, nogle med indbyggede bede. De fritstående kummer er forsynet med blomstrende eller stedsegrønt bunddække, og enten en busk eller et træ og er placeret mellem fortov og vej langs hele gaden, så det giver fornemmelsen af, at man bevæger sig langs en

allé fremfor igennem et bart vejparti mellem facader.

Mens træerne og buskene bliver hvor de er sat, er bunddækket mere sæsonbetonet og bliver udskiftet løbende med forårsløg, sommerblomster mv. Målet er at gøre gaderne mere fodgængervenlige i det bilglade USA. *It*

Fra tankstation til metaforisk vandplads

Lokal håndtering af regnvand var omdrejningspunktet ved skabelsen af torvet Place des Fleurs-de-Macadam i canadiske Montreals bykerne. Navnet er et kip med hatten til sangen 'Les fleurs de macadam' (gadens blomster) af den lokale sanger og poet Jean-Pierre Ferland hvis far i 1950'erne rent faktisk arbejdede på den tankstation som indtil for nyligt lå netop her.

Bag projektet står landskabsarkitektvirksomhederne EXP, NIP Paysage og Castor et Pollux. Pladsen er designet med et centralt vandelement som omdrejningspunkt, flankeret af bølgende partier af bænke foran bede og ikke mindst en belysning som også får pladsen til at invitere til brug i de mørke timer.

Vandelementet består af kampesten isat springvandsdysser som bruger regnvand så længe det er tilgængeligt, og

derefter ifølge designerne bliver 'metaforisk' når der ikke længere er regnvand i tanke. Det metaforiske består i belysning indlejret i dyserne der kan få det til at se ud som om at vand springer op, selv om der i virkeligheden er lys.

Bedene er forsænkede og fungerer som ekstra regnvandsreservoir under skybrud når de underjordiske vandtanke er fyldt op. Læs mere på exp.com/experience/place-des-fleurs-de-macadam. *It*

Power uden kompromis

Batteridrevne Plæneklippere

HRG 466**HRX 476**

Batterier sælges separat

Honda - begyndelsen på et langt venskab

Med en kraftig børstelos 1.8kW elmotor og ny batteriteknologi, sætter Honda nye standarder for batteridrevne plæneklippere.

Med et robust klippehus i stål eller det rustfrie polycarbonat får du den holdbarhed og ydelse, som du forventer af en Honda plæneklipper. Plæneklipperne er selvkørende og HRG har 'Selective Mulching', hvor du med et håndtag kan skifte mellem opsamling og bioklip, mens HRX har variabelt bioklip med kombineret opsamling i 5 trin.

Opsamleren er designet til at blive helt fyldt hver gang og maskinen er IP54 beskyttet, så du kan klippe vådt græs nemt og sikkert.

Find din plæneklipper på hondapower.dk

ENGINEERING FOR *Life*

DK2020 hjalp kommunerne i mål med klimaindsatsen

Realdania har studeret kommunernes kamp

Alle 98 kommuner vil snart have politisk godkendte klimahandlingsplaner. Men mange ville ikke have haft en udenDK2020. Det viser Realdanias evaluering af kommunernes kollektive klimakamp.

DK2020 er en vejledning der viser en vej til at indføre Parisaftalens mål så kommunerne bliver klimaneutrale og klimarobuste i 2050. Realdania søsatte projektet DK2020 i 2019 i samarbejde med det internationale bynetværk C40 Cities, Concito, KL og de fem danske regioner. Sigtet var at udrulle ensartede kommunale klimaplaner der med udgangspunkt i C40's internationale standarder flugter med Parisaftalen.

De første 20 kommuner indtrådte i DK2020 i samarbejdet i 2019 da Københavns Kommune som medlem af C40 var den eneste med en klimahandlingsplan der lever op til Parisaftalens mål. Fem år senere

har alle på nær 2 en politisk godkendt klimahandlingsplan.

En analyse af dem viser at kommunerne vil bidrage væsentligt til den grønne omstilling. Med tiltag om bl.a. transport, landbrug, indkøb og energi vil de reducere udledningen af drivhusgas med 76% i 2030. Derudover har projektet bidraget til at sætte klima på den politiske dagsorden, skabt større opmærksomhed om kommunernes bidrag til nationale klimamål samt opbygget viden, værktøjer, faglige fællesskaber og netværk mv. Cirka hver anden kommune har samarbejdet med andre kommuner. Evalueringen peger dog også på 'opmærksomhedspunkter' nu hvor kommunerne skal til at implementere tiltag og løsninger. *sh*

KILDER

Realdania (2024): Ny evaluering: DK2020-projekt har transformeret kommunernes klimaindsats. Realdania.dk 27.6.2024.

Vejledning og varsling om skadedyr

Med vejledningen og varslingsordningen Insekthaven.dk kan man lettere bekæmpe skadedyr med biologiske midler som rovmidler, bakterier og nematoder og derfor lettere undgå fristelsen til at bruge kemiske midler.

Sådan lyder det i hvert fald i Politiken 27. juli fra Anders Fjendbo der har udviklet konceptet som Haveselskabet anbefaler. Biologisk bekæmpelse har hidtil mest været brugt af gartnerier, men med Insekthaven.dk kan biologisk bekæmpelse få en større anvendelse i private haver mv.

Man skal vide hvilket skadedyr der er på spil, og hvad skadedyrets naturlige fjender er. Insekthaver udsender derefter to varsler. Det første når det er tid at holde øje med bestemte tilvalgte skadedyr. Det andet når larverne begynder at klækkes. Så skal man købe midlet og bringe det ud.

Et eksempel på et skadedyr er bladhus der laver en klistret belægning (honningdug) på træers blade og alt nedenunder. De kan f.eks. bekæmpes med gulddøjelarver. En æske med 500 larver der hver æder cirka 500 bladlus, koster 200-250 kr. Larverne drysses ud på det angrebne løv.

Et andet eksempel er øresnudebiller der laver 'billethak' i bladene på f.eks. rododendron og syren, men kan gøre større skader i rødderne. De bekæmpes med nematoder der blandes med vand og hældes ud på jorden under planten.

Et tredje eksempel er den invasive buksbomhalvmøl der helt kan afløve buksbomplanter. Her kan man bruge bakteriemidlet Larvex der sprøjtes på planten, og larverne dør efter få døgn hvis man altså er kommet ud i tide.

Varslingen og vejledningen har hidtil været gratis, men et gebyr kan senere komme på tale, og de biologiske midler skal selvfølgelig købes. Andre lignende tjenester er bl.a. Skadedyrsexperten.dk og Skadedyrshop.dk. *sh*

Nørre Vosborgs våde enge

Nær den vestjyske herregård Nørre Vosborg ved Holstebro har man fra 28. juni kunnet besøge et nyt naturområde. Det 88 hektar store areal som i årtier har været drænet og i brug som marker, er omlagt til eng og lavvandede søer.

Projektet er et 'lavbundsprojekt' der tager kulstofrige arealer ud af drift for at omdanne dem til vådområder. Herved nedbringes udledningen af drivhusgasser til atmosfæren og udledningen af kvælstof til vandmiljøet. Forskere fra Aarhus Universitet holder øje med udledningen og samler erfaringer til brug i andre lavbundsprojekter.

Bag projektet står Naturstyrelsen og Realdania By & Byg der ejer Nørre Vosborg og den omliggende jord. Herregården der kan dokumenteres tilbage til 1500-tallet, drives i dag som hotel og conferencecenter.

En hævet grusvej tværs gennem arealet sikrer god tilgængelighed, selv i regnfulde tider. De gamle stier i området er beholdt så der fortsat er ubegrænset adgang. Om sommeren bliver en flok køer sat ud som led i naturplejen.

Projektet er finansieret med støtte fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne. Naturstyrelsen har stået for selve naturgenopretningen, herunder sløjfning af dræn, pumper og kanaler og gravning af vandhuller og søer. *sh*

• Enge og lavvandede søer ved Nørre Vosborg. Foto: Naturstyrelsen.

DIN TRYGHED ER VORES DRIVKRAFT

FORDELE VED FORSIKRING VIA FPR FORSIKRINGSMÆGLER A/S

Siden 2003 har vi været Danske Anlægsgartners tætte samarbejdspartner og forsikringsmægler. Vi har derfor et indgående kendskab til jeres branche, og da vi indkøber forsikringer på vegne af mange af jeres kollegaer i foreningen, kan vi både tilbyde skarpe priser samt følgende fordele:

- Tryghed og overblik, så du træffer de rigtige beslutninger
- Personlig rådgivning og kompetent service
- Unikke forsikringer, der passer til din virksomheds type og størrelse
- Rigtige mennesker ved telefonerne klar til at hjælpe dig
- Er uheldet ude er vi din faglige assistance og rådgiver

SKAL VI HJÆLPE DIG, SÅ RING PÅ 70 20 29 29 FOR ET GRATIS TJEK

– det kræver ingen indsats fra din side udover et samtykke via en undersøgelsesfuldmagt.

• Blokhus en junaften 2023. På de gode sommerdage kan stranden være plastret til med autocampere så langt øjet rækker. Om aftenen bliver autocamperne tilbage. Jens Astrup/Ritzau Scanpix.

Autocamperne parkerer på stranden

Der efterlyses flere klare regler for at løse stigende landskabsproblem

Autocampere kommer der flere og flere af, og det er ved at blive et problem på offentlige strande og parkeringspladser. „Det skal vi gerne ændre, siger direktør Peter Krusborg Pedersen fra VisitNordvestkysten til Politiken i en artikelserie i juli. Politiken har bl.a. været i Blokhus hvor den brede sandstrand på de gode sommerdage kan være plastret til med autocampere så langt øjet rækker.

Kritikken lyder at de ofte store autocampere parkerer gratis i naturen, på stranden eller i byen. De efterlader affald, slider på beplantningen og tager udsigt og landskabsoplevelse fra andre gæster og lokale beboere. Og de er mere en omkostning end en indtægt for de lokale samfund hvorfra autocamperne møder mange klager.

Problemet kan, som Grønt Miljø har observeret, stige når autocamperne rykker frem i første geled når de andre gæster om aftenen kører hjem. Der kan stedvist opstå en lukket bræmme af høje autocampere ud mod stranden.

Kritikken kommer bl.a. fra turistbranchen, Autocamperrådet og kommunerne. De efterspørger klarere regler for autocampere, flere autocamperpladser og bedre vejledning.

I udgangspunktet gælder reglerne for personbiler også for autocampere, men det kan

være vanskeligt at gennemskue hvilke regler der gælder hvornår - og hvem der skal håndhæve dem. Det fremgik også af et statsligt notat der udkom i sommer. Det er svært at være en 'god' autocampist.

Køre hen hvor du vil

På Dansk Camping Unions 20 campingpladser steg antallet af indtjekninger af autocampere fra 17.000 i 2022 til 27.000 i 2023. Og ifølge VisitDenmark var der 2,3 millioner autocamperovernatninger i Danmark i 2022, de fleste udenlandske turister. Og der kommer flere, viser prognoserne. Med god grund.

„Du har friheden til at kunne gøre hvad du vil. Og det er hurtigt at tage ned igen,“ forklarer Theodor Juhl der ejer en lille autocamper. Han og konen blev autocampister for fire år siden. De er glade for det, men har også set at der er flere og flere andre autocampere.

Problem og potentiale

Autocampisterne lægger ikke så mange penge som andre turister. De har nemlig det meste med i autocampere og skal ikke handle eller betale for at overnatte lokalt.

Autocamperne er dog også et gunstigt potentiale, lyder det fra Dansk Camping Union der mener at ferielandet skal tilpasse sig det stigende antal

autocampere. „Det helt fantastiske ved autocamperne er at de kører rigtig meget både forår og efterår, så de er med til at sprede sæsonen. De holder gang i butikkerne, påpeger formand Anne-Vibeke Isaksen der mener at man blot skal undgå at autocampernes ejere kører et andet sted hen og bruger feriepengene. „Det her skal vi se som en gave til turismen. Så må vi få styr på det praktiske,“ siger hun.

Møder klager og campere

Kommunerne er også begyndt at imødekomme både autocampere og de massive klager over dem. Det kan være med parkeringsforbud i særlige områder, særligt oplysnings-

materiale til autocampister eller flere pladser hvor autocampere kan holde.

F.eks. etableres nu 60 kommunale autocamperpladser i Thisted Kommune. I Jammerbugt Kommune er der kommet særlige parkeringsforbud på en del af den populære strand i Blokhus. I Hjørring Kommune stikker de flyers i vinduesviskerne på autocampere for at skubbe dem hen til dér hvor de er særligt velkomne. *sh*

KILDE

Artiklen er baseret på artikler af Lise Soelberg, Rasmus Hagelskjær og Sean Kelly Christensen bragt i Politiken i juli 2024.

Se også artiklen 'Campering findes ikke' i Grønt Miljø 2/2024 s. 32.

Duurloos kamp med strandens affald

„Vi bliver kontaktet rigtig meget af dem der har strandhuse i klitterne, og af gæster på stranden. De klager mest over at der er meget svineri,“ siger Thomas Duurloo, strandfoged i Blokhus ved Jammerbugten, til Politiken.

Han oplever også selv at der ligger væsentligt mere affald når der er mange autocampere på stranden. Desuden fortæller de lokale at der bliver tømt spildevandstanke som efterfølgende renses i vandet. Samtidig går klagerne på at autocampere bruger klitterne som toilet.

Selv om det ikke er en strandfogeds job at holde stranden ren, forsøger Thomas Duurloo alligevel at få affaldet væk ved at kontakte kommunen. Hvis der er meldinger om at spildevand bliver smidt i havet, kontakter han også politiet. Men indtil nu har der ikke været beviser for det, siger han. Han mener at problemerne med autocampere efterhånden er så store at det skal begrænses. „Jeg forstår ikke man har givet lov til at autocampere må parkere her, siger han.

Maskiner under Broen slår den 28. og 29. august portene op til fjerde udgave af den grønne maskinmesse. Her viser 145 udstillere maskiner, redskaber og løsninger til park-, vej- og anlægssektoren. Det sker nu som før på udstillingsarealet der ligger ved foden af den nye Lillebæltbro i Middelfart. Og med sine 25.700 m² er den små 400 m² større end seneste udgave i 2022.

Med flere udstillere, større udstillingsareal og masser af nyheder er der lagt i kakkelvonen til at Maskiner under Broen '24 kommer til at blive et tilløbsstykke, og det er præcis hvad formand for Maskinleverandørerne Park-, Vej- og Anlæg, Lasse Lindholm, havde forventet.

Har vist sit værd

„Sidste gang slog vi jo rekord i både antal besøgende og udstillere, men endnu vigtigere viste vores efterfølgende spørgeskemaundersøgelser at over 96% af begge grupper havde haft en god udstilling og ville komme igen. Så Maskiner under Broen har virkelig slået igennem i branchen,“ siger Lasse Lindholm der også er

UNDER BROEN

UDSTILLING. Maskiner under Broen holdes 28. og 29. august. Der er store forventninger til den grønne messe der er større end før

indehaver af Lindholm Maskiner A/S.

„Der er bare brug for at komme ud og sparke dæk og mærke tingene selv. Når arealet samtidig er optimalt placeret midt i landet og helt lavpraktisk har fast bund så maskiner og biler kan komme omkring selv om det regner, fordi jorden ikke bliver blød, har man opskriften på en succes, og det er jeg sikker på, at

MUB24 også bliver. Men man skal selvfølgelig først og fremmest huske at det aldrig har regnet på Maskiner under Broen,“ siger han.

Evaluerede projektet

Det var faktisk slet ikke sikkert at der ville blive afholdt Maskiner under Broen i år, forklarer formand for Maskiner under Broens messeudvalg Birger Pedersen:

- Tredje udgave af Maskiner under Broen i 2022 havde 3.191 gæster i løbet af de to udstillingsdage. Og ligesom sidst vil de kunne opleve al det nyeste som park-, vej- og anlægssektoren har at byde på. Ikke mindst en række faglige miniseminarer som i år giver ny viden og indsigt i hvordan man drifter græsarealer med biodiversitet for øje, hvilke græsser vi kan bruge i fremtiden samt mulighederne inden for GPS-styring af maskiner. Foto: Lars Hestbæk/Maskiner under Broen.

„Det er en kæmpe udfordring at starte en ny udstilling op, at få kørt logistikken i stilning og få udbredt kendskabet blandt gæster og potentielle udstillere. Derfor var beslutningen oprindeligt at afholde tre messer og derefter evaluere konceptet. Og jeg må bare sige at vi alle var enige om, at messen har vist sit værd. Maskiner under Broen er vokset fra gang til gang, og med 3.191 besøgende og 142 udstillere i 2022 var der ikke nogen tvivl i messeudvalget om at Maskiner under Broen skulle komme tilbage i 2024,“ fastslår Birger Pedersen der også er direktør hos maskinproducenten Timan A/S.

Messen bliver arrangeret af Maskinleverandørerne Park-, Vej- og Anlæg der også er medarrangør til den mere alsidige udstilling Have & Landskab der kører på ulige år, Maskiner under Broen på lige år. Det er for at få bedre fat i de vestdanske kunder at Maskiner under Broen er sat i værk.

Faglige miniseminarer

Også branchens nyeste viden er på pletten i løbet af de to udstillingsdage. Det sker i form af seks faglige minisemi-

narer om henholdsvis fremtidens græsser, hvordan man får en græspleje der fremmer biodiversitet samt GPS-baseret maskinstyring.

Den blanding klæder udstillingen, mener Klaus Nissen, branchedirektør hos arrangøren Maskinleverandørerne Park, vej og anlæg: „Det handler om at få bundet eksperter-

nes viden sammen med de maskiner man rent faktisk ser på messen. Maskiner under Broen skulle gerne både give de besøgende det fulde overblik over udbuddet på markedet lige nu og samtidig noget ekstra viden og ny inspiration som man ikke finder i brochurerne og på hjemmesiderne,“ pointerer Klaus Nissen. „Det

• Der var 142 udstillere da Maskiner under Broen blev afviklet sidst. I 2024 vil mindst 145 udstillere stå klar på arealet der er udvidet lidt til 25.700 m². Billetterne er som altid gratis for fagfolk. Foto: Lars Hestbæk/Maskiner under Broen.

har været en kæphæst for mig at vi skal sørge for at kæde fagligheden sammen med de fysiske maskiner. Og det tror jeg at vi lykkes med igen i år.“

Til miniseminaret 'Fremtidens græsser' vil fagfolk fra frøproducenterne DLF og Barenbrug / Linds Semenco stå klar til at fortælle om de muligheder og udfordringer som de grønne fagfolk står over for når det gælder landets græsplæner. Ifølge de to virksomheder står parker, idrætsanlæg og golfbaner overfor et væld af udfordringer - både i for-

hold til klima, sygdomme og lovgivning. Derfor er man nødt til at genbesøge sin viden om græsserne hele tiden og undersøge hvad der virker nu, og hvad der kommer til at virke på sigt. Det gælder eksempelvis om at se på mere tørketolerante græsser.

En ting er at skabe en velholdt, fremtidssikret plæne – en helt anden udfordring som er meget oppe i tiden, er at sikre gode betingelser for biodiversiteten i græsset. Derfor er biolog Hans Wernberg fra Care4Nature klar begge dage

Gratis opdatering af faglighed og overblik: Miniseminarer på MUB24

	Onsdag 28. august	Torsdag 29. august
Kl. 10.00	Fremtidens græsser	Skab liv i græsset
Kl. 11.00	GPS Maskinstyring	Fremtidens græsser
Kl. 13.00	Skab liv i græsset	GPS Maskinstyring

145 UDSKILLERE

3,8 FSI power-tech	6,6 Kwern Aps	12,5 Nomaco Danmark	15,10 DeWit Danmark
3,12 TL Outdoor	6,7 Esbjerg Maskinstation	13,1 GMR Maskiner	16,1 MI
3,15 LessWaterWast	7,1 Lindholm Maskiner	13,5 FM Maskiner	17,1 Hako Danmark
4,1 Skovteknik	7,5 Traqnology	14,1 Timan	18,1 Bucher Muncipal
4,2 Conmas	7,6 PN Maskiner	14,5 Lindholdt Maskiner	18,5 Epoke
4,4 Maskinmaegler.dk	7,7 PM Bilinventar	14,8 Ib E. Mortensen	19,1 Special Maskiner
4,8 HC Petersen	8,1 Reesink Turfcare	15,1 Samaritter	19,5 Karvil Biler
4,9 DSV Frø	8,5 Henrik A. Fog	15,3 Gad	19,7 Anker Bjerre
4,12 Moba	9,1 Nellemann Machinery	15,4 RTS Vilvorde	20,1 Hymaco Cranes
4,14 A. Flensburg	10,1 Ahern Denmark	15,5 Sneholt & Nilsen	20,2 Positec Nordic
5,1 IMKU Production	10,3 WeedFighter	15,6 JU Beder	20,6 Aka Robots Aps
5,2 P. Christensen	10,6 Nowas	15,7 Unicontrol	21,1 Brdr. Holst Sørensen
5,4 Tiny Mobile Robots	10,7 OptiUnit	15,11 Amu Syd	21,3 S.D. Kjærsgaard
5,9 Boschung Scandinavia	10,8 Agromek	15,7 O-Robotics	21,8 OM Maskiner
6,1 Danregn vandingsanlæg	11 Helms TMT -Center	15,2 Mieth Evers	22,1 Vermeer Danmark
6,2 Semler Agro	12,1 Egholm	15,9 Monitor ERP system	22,4 Brøns Group

• Med sine 25.700 m² er messen små 400 m² større end seneste udgave i 2022. Det plane udstillingsareal opstod som et arbejdsareal da broen blev indviet i 1970.

til at klæde fagfolkene på til at skabe mere liv igennem den daglige drift. Mange af Care4Natures pointer er allerede beskrevet i artiklen 'En drift der skaber mere biodiversitet' i Grønt Miljø nr. 10/2023.

I sidste miniseminar 'GPS Maskinstyring' bliver blikket løftet fra græsset, op til satellitterne og tilbage til græsset. Miniseminaret handler nemlig om hvordan GPS-styring kan være en hjælp til en bred vifte af grønne maskinopgaver. For mulighederne er mange, forsikrer oplægsholder Claus Bjerre fra Traqology.

„Jeg vil præsentere hvordan GPS kan bruges til at gøre hverdagen nemmere og resultatet mere pålideligt. Med GPS kan man få bedre og mere ensartede græsarealer, man kan få udbragt næringsstoffer mere ensartet, få udsået græsfrø mere ensartet og generelt få mere for en mindre indsats. Uanset hvad er et ensartet resultat bare mere professionelt. Og hvis man anvender GPS, kan det eksempelvis give breddebanerne et kæmpe løft,“ fastslår Claus Bjerre.

Justeret innovationspris
Udstillingen rummer ikke alene udstillere. Igen i 2024 bliver den største idérigdom belønnet med Maskinleverandørernes Innovationspris. Som før bliver 1., 2. og 3. pladsen kåret

22,6 Øbakke A/S	26,2 P.J. Skovværktøj	28,6 Axel Knudsen Maskinform.	30,8 Jemith
23,1 Erik Jacobsen	26,3 KT Maskiner	28,11 Samson Agrolize	31,1 Gammelskov Service Teknik
23,2 Bauer	26,5 Nordjysk Maskinimport	28,12 Saltnex	32,1 ZTR - Hustler & Grillo
23,3 Trailergaarden Gantrup	26,6 Auto-Mow	29,1 Danish Agro Machinery	32,2 P. Lindberg
23,5 Brøns Group	26,7 Stiholt Hydraulic	29,2 Vredestein Tyres	33,1 Nordisk Arbor Gear
23,7 Makita	27,1 M. Poulsen/Løma	29,5 TBS	33,2 Fyns Maskinservice
23,9 Kilver	27,2 Bulldog Agri	29,7 Danitech	33,5 World of Comfort
23,14 Cub Cadet & DeWalt	27,4 Davidsens Tømmerhandel	29,9 Kent Højtryk	33,6 Hurtigskift.dk
24,1 Stiga	27,6 W-Jet	29,11 Nicodan Teknik	33,7 Alscreen
24,4 Milwaukee	27,7 Lading Maskinforretning	29,12 Cramer (Tima)	34,1 Eco machines
24,6 Shouldersink	27,9 Reesink Construction	29,14 Easy Wagon	34,2 Tzacho
24,7 WS-Tech	27,11 Uggerhøj Biler	30,1 Ariens Scandinavia	
25,1 Linddana	27,14 Dustex	30,3 Renta	
25,3 RG Teknik	28,1 GreenTec	30,5 Snertinge Maskinformet.	
25,5 Moni Worldwide	28,3 Maskiner	30,6 JO Hydraulics	
26,1 FD Parts S	28,5 Eco2clean	30,7 Aebi Schmidt Danmark	

- Der er bare brug for at komme ud og sparke dæk og mærke tingene selv. Sådan lyder det fra Lasse Lindholm, formand for Maskinleverandørerne Park-, Vej- og Anlæg. Han lægger også vægt på at udstillingen er optimalt placeret midt i landet.

- Nogle gange hjælper den nyeste teknologi én frem, andre gange hjælper den én tilbage i tiden. Her er eksempelvis den kunstigt intelligens-baserede billedgenerator DALL*E 3's bud på hvordan Maskiner under Broen ville have set ud hvis Monet havde prøvet at male den. Helt dumt er det ikke - selv om de færreste maskiner kunne vinde Maskinleverandørernes Innovationspris 2024. Illustration: Grønt Miljø/DALL*E 3.

på udstillingens åbningsdag den 28. august, men denne gang er konkurrencen samlet i én kategori frem for den tidligere opdeling i 'Småmaskiner' og 'Øvrigt materiel'.

De 20 indstillede maskiner og redskaber er fordelt på 5 verdensnyheder, 12 Danmarksnheder og 3 firmanheder. De er markeret på kort og fysiske skilte på standene hvor kategorien angives af tandhjulene med de lysende pærer i.

Kun medlemmer af Maskinleverandørerne kan indstille maskiner til konkurrencen, og det har 13 forskellige virksomheder gjort. Blandt de innovative maskiner er eksempelvis den store, elektriske fejmaskine Viajet 6E, Mulags nye GA600 power arm og en EGO Power+ batteridrevet højtryksrenser. Der er tale om et bredt felt med alt fra fejesugeanlæg over robotter og ridere til saltspredere og dumpere (se alle i boksen).

Golf under broen

Igen i år vil et særligt golfområde være markeret til udstillere der henvender sig til greenkeepere men selvfølgelig også groundsmen og andre græsentusiaster. Danish Greenkeepers Association (DGA) valgte i 2018 at lægge deres DGA Demo-dage ind under vingerne på Maskiner under Broen, og sådan har det været siden. Derfor har medlemmer af DGA god grund til at besøge messen, understre-

ger DGA's formand Nicholas Juul Andersen:

„På Maskiner under Broen kan man se alle løsningerne til golfbanerne, og der er både et særskilt golfområde med leverandører til netop greenkeeperne og miniseminarer om både græs og GPS-styring.“

Udstillingslederen lover i øvrigt at den lokale restaurant Møllers Fiskehus vil diske op med bl.a. sandwiches og burgere med ribbensteg, varmrøget laks, kylling og andre gode sager til udstillere og gæster. Maden bliver lavet på udstillingen. Man vil altså kunne dufte sig frem til maden på årets mest centrale, grønne maskinmesse. Læs mere om udstilling og hent gratis billet på maskinerunderbroen.dk. *It*

Maskinleverandørernes Innovationspris 2024

Produkt	Virksomhed	Nyhedsklasse	Kommentar
Vitra C2 Fejesugeanlæg	Lindholt Maskiner	Verden	Fejesugeanlæg, recirkulation
Epoke EpoSat	Epoke Group	Verden	Saltspredning, dynamisk dosering
Fejesugeanlæg T1	Timan	Firma	Fejesugeanlæg
EGO Power +	MI	Danmark	Batteridrevet højtryksrenser
ToRINO fra DelMarino	Sønderup Maskinhandel	Danmark	Fuldelektrisk rider
New Holland E 25X	PN Maskiner	Danmark	Elektrisk minigraver
New Holland W40X	PN Maskiner	Verden	Elektrisk læsser
Belrobotics BM-850	PN Maskiner	Verden	Plæneklipperrobot
Mulag GA600	PN Maskiner	Danmark	Power arm
Iseki 4270	H.C. Petersen	Verden	Kompakttraktor
Iseki SF 225/237	H.C. Petersen	Danmark	Kompakttraktor
Txgs 24	H.C. Petersen	Danmark	Kompakttraktor
TurfTroniq RMS	Helms TMT-Centret	Danmark	Robotic Mowing System
Faun Viajet 6E	Boschung Scandinavia	Danmark	Fuldt elektrisk fejmaskine
Kärcher MC 150	Nellemann Machinery	Danmark	Hydraulisk affedring
Kärcher MC250	Nellemann Machinery	Danmark	Elektrisk fejmaskine
Rapid Uri	Special Maskiner	Danmark	Eldrevet 2-hjulet redskabsbærer
Hyper-mec Taglia dumper	Ib E. Mortensen	Danmark	Dumper
Urban Sweeper S2.0	Nomaco Danmark	Firma	Elektrisk feje-sugemaskine
Pony 3.0	Nomaco Danmark	Firma	Elektrisk redskabsbærer

Jord til vækst og miljø

- Højbede og kummer
- Plantning af træer
- Faldunderlag
- Jordforbedring
- Stauder
- Regnbede
- Taghaver
- Græsarealer
- Vilde blomster

Skab liv på jorden

Solum leverer specifikke jordprodukter der er udviklet til at skabe de optimale vækstbetingelser for alle grupper af træer, planter og blomster.

Produkterne er veldokumenterede og certificerede og der er sikkerhed for levering af ensartede høj kvalitetsprodukter.

Vi er landsdækkende leverandør og rådgiver i brug af jordprodukter til grønne områder som f.eks. boligområder, parker og andre naturarealer.

Kontakt

Claus Svenstrup Nielsen

Tel. 21 61 30 45

Email: csn@solum.dk

solum.dk

Til bunds i bytræernes plantehuller

TEMADAG. I et nyt samarbejde nørkede medlemmer fra Park- og Naturforvalterne og Dansk Træplejeforening vækstmedier til bytræer og træernes vilkår hos BG Innovation lab

Af Benedicte Dyekjær og Stine Poulsen

Kom til bunds i bytræernes plantehuller - teori og praksis. Sådan lød temaet den 4. juni da 60 fagfolk fra hele landet samledes for at udveksle den seneste viden og de nyeste erfaringer om de udfordringer som bytræer møder i det urbane miljø.

Temadagen blev holdt som led i et nyt partnerskab mellem foreningerne Park- og Naturforvalterne hvorfra skov- og landskabsingeniør og freelancer Benedicte Isabella Dyekjær var arrangør, og Dansk Træplejeforening hvorfra ETW-certificerede træplejer Eyal Peleg var arrangør.

Temadagen er den første af mange fremtidige samarbejder mellem Park- og Naturforvalterne og Dansk Træplejeforening. Den har allerede sat en høj standard for faglig udvikling og videndeling.

Begivenheden fandt sted hos BG Innovation Lab hos BG

Byggros i Odense. Programmet blev styret af landskabsarkitekt Kamilla Aggerlund, gartneriteknolog Søren Storm og geotekniker Peter Randrup, alle fra BG Byggros. Det skete under overskrifterne:

- Plantevækst og næring
- Jord til bytræer FLL1 og FLL2
- Bæreevne i praksis.
- Belastning på træerødder - jordens bæreevne.

Dagen bød på både teoretisk undervisning og praktiske demonstrationer for de engagerede deltagere. Det skete både i auditoriet og i BG Innovation Lab og showroom. Her kunne deltagerne se hvordan teorien bliver omsat til praksis.

Vækstmediernes mening

Fokus var på træerne i det urbane landskab. Træers vækstvilkår i byen er meget udfordrede sammenlignet med træernes naturlige levesteder. Mange træer er i de seneste årtier presset ned i alt for små plantehuller med belægning og færdsel meget tæt på.

Det har efterladt træerne med så dårlige vækstvilkår at de enten ikke gror eller lader deres rødder finde egne veje hvilket ofte betyder at rødderne finder vej på en måde så de løfter eller skader belægningen til gene for trafikanter.

For at skabe de bedste forudsætninger for bytræer bør vi skabe meget større åbne plantehuller, men det er langt fra altid en mulighed. Så hvad kan vi som fagfolk gøre med den præmis når målet er at sikre de bedst mulige vilkår for træerne? Aggerlund, Randrup og Storm delte deres dybdegående indsigt i hvordan branchen kan stå sammen om den rette strategi.

Konstruerede medier

Et træes rødder skal have tilstrækkeligt med ilt, vand og næring. Er disse elementer ikke til stede, gror vores træer ikke. Hvordan skaber vi så det under fortove, pladser og veje? Det blev diskuteret med udgangspunkt i hvad jord består af, og hvordan vi kan konstruere jorde så ilten ikke presses ud, men så de kan bære trafikken efter etablering.

Et godt redskab er at anvende konstruerede vækstmedier (konstrueret jord). Når vi konstruerer jord til specifikke formål, kan jorden designes så den både har de rette vækstbetingelser og den ønskede bæreevne.

Konstruerede vækstmedier kan komprimeres i en grad så de kan anvendes under belægning. Disse jorde skal være strukturstable for at opretholde iltindholdet og permeabiliteten. Samtidig skal de kunne tilbageholde plantetilgængeligt vand uden at ilten forsvinder, holde på næring, og sikre træets forankring.

Man kan ikke bare sige at man vil have FLL type 2-jord baseret på en kornkurve. Den vil ikke fortælle os nok om jorden har ovenstående egenskaber. Vi som fagfolk skal være dygtige til at stille krav til den jord vi modtager, og om den

lever op til de forventninger vi har. FLL-standarden er kun en guideline og ikke en opskrift.

Søren Storms havde et tydeligt budskab og opfordring i det regi, nemlig at vi stedet for at skrive FLL type 2-jord i udbudsmaterialer, beskriver hvilke egenskaber vi ønsker vores jord skal have.

Bør få en gødningsplan

Har I en gødningsplan for jeres bytræer, blev der spurgt ud i salen. Få hænder kom op fra cirka to tredjedele af deltagerne og de repræsenterede kommunale forvaltninger. De fleste har vandingsplaner for deres nyplantede træer, men de færreste sørger for gødning. Derefter blev der talt og diskuteret gødning, og træernes behov for næringsstoffer.

Når vores træer står i isolerede plantehuller uden tilknytning til andre grønne arealer, må man have en forventning om at mængden af tilgængelige næringsstoffer daler. Vi bør derfor aktivt tage stilling til om det kunne være en fordel for træets vækst at vi tildele ekstra gødning.

Skal kunne blive gamle

Bæredygtighed er et begreb alle må forholde sig til. Flere og flere arbejder med certificeringer såsom DGNB, og vi skal alle tænke over vores CO₂-aftryk. Men hvad er bæredygtigt når vi taler plantning af bytræer? I modsætning til industrien og byggeriet bidrager den grønne sektor positivt til CO₂-regnskabet efter anlægsfasen. Dets større og ældre et træ bliver, dets mere vil træet bidrage.

Der var bred enighed om at den grønne branche er for dårlig til at værdisætte træerne i dette regnestykke. Vi skal derfor netop have fokus på at vi skaber de rette betingelser for at vores bytræer kan blive gamle og store. Vi skal være ambitiøse og tro på at selv om træet er et bytræ, kan det godt blive mere end 50 år.

Derfor gik diskussionen også

• Jord er ikke bare jord. Søren Storm fra BG Byggros viser prøver af 8 forskellige jorder sorteret i kornstørrelse. Her er det f.eks. tydeligt at harpet muld kan være meget forskelligt sammensat.

på om vi ikke godt kan tillade os at tænke langsigtet på miljøets vejene - ved at investere i den gode og rette vækstjord, selv om den på kort sigt koster lidt mere i CO₂-regnskabet sammenlignet med brugen af f.eks. lokal jord der ikke nødvendigvis har de rette vækstegenskaber for træet?

Fælles om de rette vilkår

Formålet med samarbejdet mellem Park- og Naturforvalterne og Dansk Træplejeforening var at fremme dialog og samarbejde på tværs af praksis og forvaltning. Ved at bringe praktiske erfaringer og forvaltningsmæssige perspektiver

sammen fremmer branchen nye udviklingsplatforme og tværfaglige synergier med ét klart mål for øje: at udvikle fælles grundlag og forståelse for sunderne løsninger for bytræer nu og i fremtiden.

„Det har været skönt at se hvordan vi på sådan en temadag blandt praktikere og planlæggere kan dykke helt ned i fagligheden og virkelig nørde jord og detaljer,“ lød det fra Benedicte Isabella Dyekjær.

„Der er et behov for at vi på tværs af faggrupperne i vores del af den grønne sektor skaber et fælles sprog og en fælles træfaglighed så vi kan højne de urbane træers sundhed

og trivsel. Kun derved kan vi opnå målet om vitale træer med store trækroner der tilbyder os de vigtige økosystemtjenester vi har brug for. Temadagen var startskuddet på dette samarbejde på tværs af faggrupper, og det var tydeligt at interessen for netop samarbejdet er stort,“ supplerede Eyal Peleg.

„Videndeling og sparring på tværs i branchen er utrolig vigtig for at få vores bytræer til at lykkes og blive store og gamle,“ sagde jordbrugsteknolog Jesper Kappendrup fra BG Byggros. „Derfor er det fantastisk at få lov til at facilitere sådan en temadag i samarbejde

med Park- og Naturforvalterne og Dansk Træplejeforening. Vi arbejder dagligt med at udvide vores viden om etablering af det gode, bærende og nærende plantehul. Det at samle fagligheder på tværs af branchen og få fælles forståelse og fodslag er utrolig vigtigt på den mission.“

Den formelle legeplads

Adm. direktør i BG Byggros Anders Kjeld kaldte virksomheden „markedsledende inden for en lang række specialiserede produkter og løsninger“ til byggeri og anlæg. Han bemærkede videre at virksomheden „fortsætter med at drive markedsudviklingen frem med sit innovative udviklings- og læringscenter BG Innovation Lab. Her investeres der betydeligt i testfaciliteter, kompetencer, labs og udstyr for at udvikle og kvalitetssikre fremtidens løsninger.“

„Innovation Lab er vores bidrag til den grønne omstilling og dækker over Research, Education and Development. Videns- og læringscenteret danner rammen for vores formelle 'legeplads' hvis primære funktion er at skabe værdi nu og fremadrettet for os selv og for alle andre i branchen,“ fortsatte Anders Kjeld.

Han beskrev BG Byggros' Innovation Lab som en dynamisk videnplatform hvor der er et samarbejde på tværs af brancher og videnstunge aktører som universiteter, institutter og forskningscentre samt bygherrer, rådgivere og udførende entreprenører.

Anders Kjeld tilføjede: „Vi har stort fokus på at dele viden med markedet og at få ny markedsviden ind. Det har vi fordi vi har et ønske om at vores branche rykker sig fra at arbejde ud fra erfaringer til at dyrke data, forskning og brede samarbejder. Udgangspunktet er udvikling, kvalitetssikring og videndeling, men også verifikation af nye og optimering af eksisterende kendte løsninger. Og så er det et sted hvor gode idéer kan afprøves fordomsfrit.“ □

SKRIBENT
Benedicte Dyekjær er skov- og landskabsingeniør og deltog som arrangør for Park- og Naturforvalterne. Stine Poulsen er marketingchef hos BG Byggros.

Mere, bedre og større natur i Danmark

BIODIVERSITET. Målet kan ifølge ny rapport nås med store sammenhængende naturområder

I store dele af Danmark er der gode muligheder for at etablere store naturområder der kan redde en meget stor del af den danske biodiversitet. Udgangspunktet er eksisterende skove og naturområder der suppleres med udtag af dyrket skov og landbrug. Dermed kan man relativt billigt opnå mindst 239 naturområder over 500 ha, og 41 steder kan man endda få 5.000 ha sammenhængende natur eller mere.

Det fremgår af den nye rapport 'Mere, bedre og større natur i Danmark' fra Københavns Universitet. Den fokuserer på store sammenhængende naturområder fordi de kan udvikle sig til en robust natur

med en stærk biodiversitet og være forudsætning for mange mindre naturområder. 5.000 ha er en tommelfingerregel.

I de 239 naturområder kan man med den rette forvaltning udvikle en vild, varieret og dynamisk natur der breder sig over skovklædte og lysåbne habitater med søer, ådale, moser og kystområder. Dette varierede naturlandskab kan ikke bare støtte biodiversiteten, men også skabe en mere vild, afvekslende og smuk natur som vil være attraktiv for borgere og turister at færdes i, bo i eller ved.

Et kort viser hvor de større naturområder og skove er i dag, og hvordan de kan udvikle

des ved at omlægge dyrket skov og landbrug til natur så man når det ønskede areal. En udvidelse der bl.a. er baseret på et studie af den nuværende udbredelse af næsten 3.000 arter af dyr, planter og svampe.

I prioriteringen indgår også de planlagte 250.000 ha ny skov kan placeres, hvis man, ud over klimaet vil gavne biodiversiteten mest muligt. I prioriteringen indgår også udtag af kulstofrige lavbundsjord, men det er kun enkelte steder det har betydning.

Kan nå de politiske mål

De 239 store naturområder kan bidrage med natur svarende til 20% af Danmarks

- 239 muligheder for at etablere store sammenhængende naturområder. I rapportens hovedscenarie udpeges 149 af områderne som de vigtigste for biodiversiteten (blå), hvis flest mulige arter skal tilgodeses i en prioriteret indsats. De øvrige store områder (mørkegrå) kan sikre biodiversiteten yderligere. Grafik: Center for Makroøkologi, Evolution og Klima.

landareal. Denne indsats vil gavne det meste af Danmarks biodiversitet på land og i ferskvand, herunder over 95% af de truede arter. Ved også at bevare mindre naturområder og etablere yderligere ny natur kan man nå op på 30% natur i Danmark.

Dermed kan man nå de større politiske mål om at Danmark skal bidrage til EUs og FN's aftaler om 30% beskyttet natur. I dag har Danmark dog højst 7% effektivt beskyttet natur, og 17% af vores arter er truede og risikerer at forsvinde. Hvis tabet af biodiversitet skal vendes til fremgang, kræver det plads til mere natur og flere større sammenhængende naturområder, fremgår det af rapporten der har Carsten Rahbek og Anders Højgård Petersen som hovedforfattere.

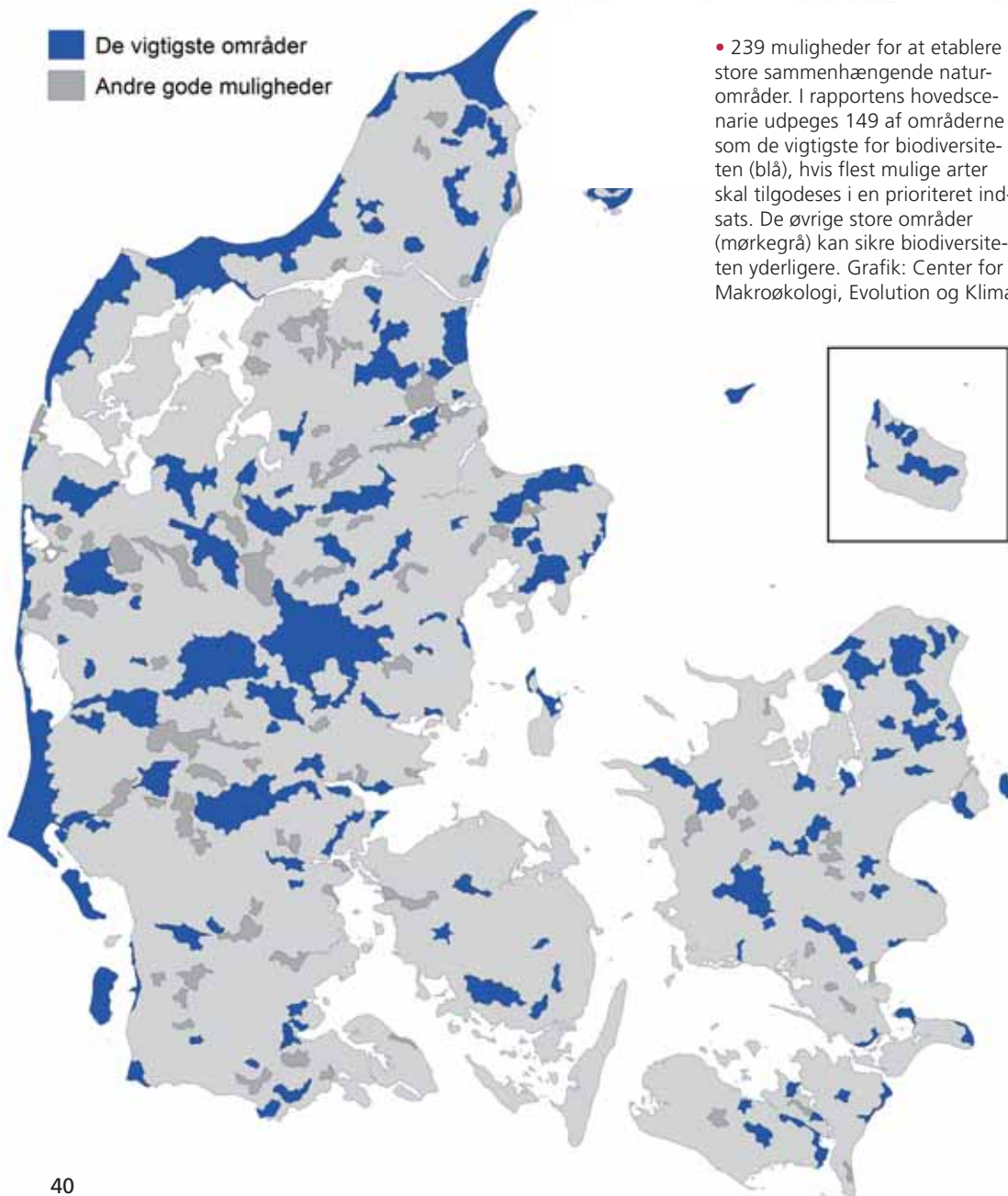
Mulige prioriteringer

En optimal og omkostningseffektiv indsats for at sikre plads til biodiversiteten i Danmark kræver prioritering. Og den bør ske på et oplyst grundlag, fremgår det af rapporten. Forskellige scenarier viser hvordan man kan prioritere blandt de 239 områder over tid eller politisk ambitionsniveau. Men som det understreges: Jo færre områder der etableres, jo dårligere sikres biodiversiteten.

I hovedscenariet er der udpeget 149 store områder som de vigtigste. Ifølge rapporten udgør de et „optimalt og arealmæssigt omkostningseffektivt netværk af områder i Danmark hvor flest mulige arter er dækket af indsatsen.“ Disse områder alene vil bidrage med natur på 16% af Danmarks areal. For at føre indsatsen ud i livet kræver det imidlertid at 8% af Danmarks landbrugsareal og 43% af de dyrkede skove omlægges til 'ny natur'.

Supplerende indsats

Et netværk af store områder kan dog ikke stå alene, ikke mindst af hensyn til sjældne og truede arter, fastslår rapporten. Den foreslår derfor en

• Nationalpark Thy er en af de 149 områder der er udpeget som vigtigst for biodiversiteten. Foto 14.7.2024.

supplerende udpegning af relativt mindre arealer uden for de store naturområder, men som immervæk er relativt rige på biodiversitet.

Rapporten nævner ikke andre supplerende løsninger. Heller ikke den effekt der ligger i at have haver, parker, marker, produktionsskove, kirkegårde, vejrabatter mv. driftes så biodiversiteten optimeres. Kan det samlet set skabe en effekt som et stort naturområde? Grønt Miljø har forgæves forsøgt at få en kommentar fra Carsten Rahbek.

Det anføres dog at der i prioriteringen bør indgå en afvejning mellem areal og naturforvaltning. Principielt kan etablering af mere natur finansieres ved at en mindre del af naturen forvaltes aktivt, eksempelvis med græssende dyr. Det bør i givet fald bero på en biologisk vurdering.

De 239 områder går delvist på tværs af de udpegede urørt skove og nationalparker fordi de alle fokuserer på biodiversitet. Ifølge rapporten vil det kun styrke det overordnede mål om at skabe store sammenhængende naturområder for biodiversitetens skyld.

Med dette mål for øje tager udpegningsen af de 239 områder heller ikke hensyn til en jævn fordeling landet rundt. Det betyder at de sydlige egne af landet er mindre tilgodeset da mulighederne for store sammenhængende naturområder er ringere her end i resten af landet. Her er der ifølge rapporten behov for en bredere indsats for at øge både naturareal og -kvalitet, særligt af hensyn til truede og naturligt indvandrede arter.

1,5 til 3 milliarder årligt

Rapporten belyser i en samfundsøkonomisk analyse hvad en prioriteret indsats vil koste i form af tabt skov- og landbrugsproduktion. Den viser samtidig de fremtidige omkostninger, afhængigt af hvordan vi forvalter naturen, f.eks. med hegn og store dyr.

Det skønnes at vilde koste mellem 1,5 og 3 milliarder årligt at etablere og forvalte et landsdækkende og arealmæssigt omkostningseffektivt netværk med 149 store naturområder i Danmark.

Heldigvis er mange af de områder der er vigtige for biodiversiteten, også blandt de

billigste at etablere fordi de allerede i dag har et stort naturindhold. Det dæmper behovet for udtag af skov og landbrug.

Etablering af store naturområder af hensyn til biodiversiteten vil også indebære 'betydelige gevinster' i forhold til andre udfordringer og samfundsgoder. Det gælder især for klima, vandmiljø og friluftsanser. Det er gevinster som også har en økonomisk værdi, men som ikke analyseres i rapporten. *sh*

PROJEKTET

Rapporten er resultatet af projektet 'Mere, bedre og større natur i Danmark' 2021-2024 på Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Københavns Universitet. Det blev støttet af 15. Juni Fonden og Aage V. Jensen Naturfond.

Projektet var ledet af professor Carsten Rahbek og specialkonsulent Anders Højgård Petersen i samarbejde med forskere i miljøøkonomi fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet.

KILDER

Anders Højgård Petersen, Berit Hasler, Thomas Laage-Thomsen, Mette Termansen og Carsten Rahbek (2024): Mere, bedre og større natur i Danmark. Hvor, hvordan og hvor meget. Center for Makroøkologi, Evolution og Klima (CMEC). Globe Institute, Københavns Universitet.
Christian Agerskov Munk (2024): 5.000 hektarspørgsmålet til professor. *Væksten* 2/2024.

Naturområder skal være på mindst 5000 ha

I rapporten 'Mere, bedre og større natur i Danmark' anføres 5.000 ha (5 km²) som en grænse for hvor der kan udvikle sig en robust natur med en stærk biodiversitet. Når arealerne skal være så store har det flere grunde:

- Områderne skal være selvforvaltende - altså passe sig selv - og det kræver en vis størrelse. 5.000 ha er en tommelfingerregel for hvad der skal til for at en bestand kan klare sig selv. For de store dyr handler det bl.a. om at undgå indavl, sygdomme og overproduktion. Er områderne for små, er man desuden nødt til at passe dem, og det koster.

- Områderne skal kunne rumme en naturlig vanddynamik. Der skal f.eks. være plads til at åer kan gå over deres bredder. Naturlige skove har typisk op til 25% vandområder. Det kræver et vist areal så man f.eks. ikke risikerer at oversvømme naboens marker.

- Områderne skal kunne udvikle en 'patch-dynamik'. Mange arter lever i skovlysninger der skabes af storm, ild og vand og efterhånden gror til i cyklusser på op til 30 år. Det kræver en vis størrelse at skabe denne dynamik for at der til enhver tid findes de forskellige naturtyper.

- Områderne skal have populationer af en vis størrelse for at kunne overleve. De såkaldte sink-habitater er for små. Her kan arterne godt være, men dødsraten er større end reproduktionen. Populationen kan kun overleve hvis der kommer individer til udefra, nemlig fra source-habitater der er store nok til at have et overskud af individer. Har man ikke store områder, men kun små, kolliderer systemet. Det er fint med mange små naturområder rundt om, men de er supplement, og deres forudsætning er at der også er store naturområder.

Jo større naturområderne er, desto bedre er det, men at mindre arealer også kan noget, hedder det i rapporten. I dag er omkring 50 ha almindeligt for naturområder. *sh*

Tændbriketter sætter fart i skovbrande

Studie med kunstig intelligens og luftfotos i høj opløsning viser at der står mange døde og brandfarlige træer rundt om i Californiens skove

Spredte enklaver af døde, tørre træer kan fungere som tændbriketter mellem de levende træer og sætte fart i skovbrandes intensitet og spredning. Det er en antagelse der har fået medvind i en ny undersøgelse fra Københavns Universitet. Her har man studeret de voldsomme skovbrande der hærgede Californien i 2020 hvor 17.000 km² skov, 4% af hele delstaten, gik op i røg, oplyser universitet 11.6.2024.

Set i klimaperspektiv er skovbrande særdeles uheldige fordi den majsommelig opsamlede CO₂ i træerne futes af på et øjeblik. Der er derfor god grund til at undersøge skovbrandes opståen og spredning. Det er her sket med kunstig intelligens (AI) og luftfotos med høj opløsning (<1 meter).

Det gjorde forskerne i stand til at kortlægge over 90 millioner træers sundhed på tværs af hele Californien og beskrive udbredelsen af døde træer med en ny præcision. Det afslørede at der var mange flere døde træer end US Forest Service hidtil havde antaget.

„Vores data viser at et rigtig stort antal af disse træer er isolerede eller placeret i små klynger af kun få træer hvilket har tilladt dem at gemme sig spredt blandt sunde, levende

træer på satellitbilleder med dårligere opløsning,“ siger Stéphanie Horion fra Københavns Universitet.

Hun forklarer at skovbrandes spredning er stærkt forbundet med den ujævne fordeling af brændsel, hvor tæt det står og dets brandbarhed.

„Det gør det rimeligt at spekulere i at sådanne spredte enklaver af døde, tørre træer kan have fungeret som en slags tændbriketter mellem de levende træer, og således påvirket brandenes intensitet og spredning. Denne nye viden er interessant både som en mulig del af forklaringen på Californiens voldsomme skovbrande, men i den grad også for vores forsøg på at forstå fænomenet træedød mere generelt,“ siger Stéphanie Horion.

Faktisk var formålet med undersøgelsen at blive klogere på det globale fænomen massiv træedød hvor store skovarealer pludselig dør bort. Et fænomen der er blevet stadig mere hyppigt, og som drives af klimaforandringer.

På grund af skovbrandes faretrende natur bliver de i offentlighedens øjne ofte opfattet som den store enkeltårsag til træedød. Men det er snarere omvendt, viser studiet i Californien. Den nye data viser at

tørke og følgende insektangreb er de største dræbere i skovene. Ilden kan følge efter som en indirekte konsekvens.

For at en skovbrand kan bryde ud, kræves varmt, tørt vejr, noget der antænder branden som lyn eller uopmærksomme personer. Og så masser af brandbare materialer. Tørke sænker træernes immunforsvar hvilket øger risikoen for at mange træer dør, f.eks. efter angreb af barkbiller. „Og døde træer brænder godt,“ forklarer Stephanie Hoiron.

Hun peger på de tyske skove i Harzen som eksempel på massiv skovdød hvor tørke og siden barkbiller har taget livet af kæmpe arealer længe før skovbrande blev en del af problemet. Og hun understreger at den nye AI-model kan blive et afgørende nyt redskab i den fremtid fordi den effektive kortlægning af træedød kan give forskere og myndigheder et system til tidlig varsling så man kan gribe ind i tide. *sh*

KILDER

Københavns Universitet (2024): AI-metode afslører millioner af døde træer, skjult blandt de levende, før Californiens historiske skovbrande i 2020. Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet. Ku.dk 11.5.2024.
Yan Cheng m.fl. (2024). Scattered tree death contributes to substantial forest loss in California. Nature Communications. Article number 641, 2024. Nature.com.

• Foto: Djursland Landboforening

Blomsterstriberne er ikke vilde nok

Mange lodsejere og kommuner - både herhjemme og eksempelvis i Norge - har i de senere år plantet såkaldte 'blomsterstriber' i vejkanter og rabatter for at hjælpe biodiversiteten. Ifølge forsker Marianne Strand Torvanger fra Institutt for biovitenskap på Universitetet i Oslo der forsker i vilde bier, laver mange velmenende fagfolk dog den fejl at de planter blomster eller udsår frø som faktisk ikke har den store effekt på biodiversiteten (forskning.no 9.8. 2024.)

„Vi er jo glade for honningbier som producerer honning og humlebier der summer over blomsterengene. Når folk har fået dét til at ske, så tænker de at nu har de gjort noget for naturen selv om indsatsen ikke har gjort noget som helst for biodiversiteten,“ siger Marianne Strand Torvanger og pointerer at der findes 210 biarter i Norge (297 i Danmark). De kræver meget forskellige forhold og værtsplanter for at kunne trives.

„Høstborst, plettet kongepen, håret høgeurt og engedeskæg er eksempler på planter som flere af de rødlistede biarter har brug for,“ forklarer hun. Hun understreger også at selv om NIBIO (Norsk institutt for bioøkonomi) arbejder med at udvikle regionale frøblandinger som egner sig bedre til de vilde bier, så er de stadig ofte er for dyre at købe for landbrug og kommuner. Og dermed planter vi ofte til fordel for et snævert udsnit af landskabets arter. *lt*

• I 2020 brændte 17.000 km² skov i Californien. Årsagen kan være skjulte døde træer. Ronald Plett/Pixabay.

Bæveren krydsede havet

Kom til Danmark af egen kraft, blev fanget i en børnehave og lever nu i Maribosøerne

En bæver blev den 29. april 2024 set svømme i land ved Gedser Odde formentligt efter at have krydset Østersøen. Det er dermed den første bæver der vender tilbage til Danmark ved egen kraft siden arten blev udryddet for nok omkring 2500 år siden.

De bævere der i forvejen findes i Danmark er sat ud i Vestjylland for 25 år siden og i Nordsjælland for 15 år siden, og som nu omfatter 200-300 dyr. De er fra Elben-området i Tyskland. Bæveren er kendt for med sine dæmninger at skabe opstemninger og dermed nye levesteder for en lang række planter og dyr der trives i sumpede områder.

Den naturligt indvandrede bæver må have svømmet mindst 35 km over åbent hav og siden nok gennem det kanal- og dræningssystem der er på Syd Falster for at nå til Nykøbing Falster. Her blev den set og fanget i en børnehave.

Bæveren blev derefter sendt til Aqua i Silkeborg hvor den blev kønsbestemt som en hun og undersøgt for en række sygdomme - og meldt rask. Der er desuden taget DNA-prøver for at sikre at bæveren ikke stammer fra de tidligere udsatte bævere.

Derefter blev bæveren udsat ved bredden af Maribosøerne på Lolland. Stedet er udpeget som det bedst egnede levested for en bæver i Guldborgsund Kommune. Den præcise lokalitet for genudsætningen oplyses ikke da det er vigtigt at sikre mest muligt ro om det sky og nataktive dy.

En levedygtig bestand kræver naturligvis at en hanbæver finder vej til samme område. „Området i Nordtyskland syd for Falster er mættet med bævere, og det er bestemt ikke usandsynligt at der vil komme flere bævere inden for kort tid over havet. Den bæver vi i dag har genudsat, har jo vist at det

• Bæveren sættes ud i Maribosøerne. Bæveren er en stor gnaver der som voksen vejer 11-30 kg og er op til en meter lang (uden hale). Arten var nær udryddet i begyndelsen af 1900-tallet på grund af jagt, men er siden genudsat mange steder, også i Danmark. Foto: Miljøstyrelsen.

kan lade sig gøre,” siger Anita Pedersen, biolog i Guldborgsund Kommune til Miljøstyrelsen. Det overvejes at indfange og udsætte flere bævere fra den jyske bestand

Bæveren blev udstyret med en GPS-sender inden den blev sluppet fri. Senderen vil gøre

det muligt at følge med i dens færden. Den største fare er trafikken. I både Jylland og Nordsjælland er bævere kørt over når de har været ude og lede efter en mage. Bæveren er totalfredet i Danmark og beskyttet af bl.a. EU's habitatdirektiv. sh

Ukrudt uden gift i grebet

NY 2024

ELMOTherm®-processen i videoen

COMPACT THERM

- C5 COMPACT: Enkelt brænder på veksellad, op til 350 m²/h
- C10 COMPACT: Enkelt brænder på veksellad, op til 650 m²/h
- C15 COMPACT: Enkelt brænder på veksellad, op til 1000 m²/h

VARIO THERM

- V15 VARIO: Enkelt brænder, op til 650 m²/h
- V30 VARIO: Dobbelt brænder, op til 1000 m²/h

VARIO THERM CITY

- V15 VARIO CITY: Elektrisk, op til 650 m²/h

AFTALE EN UFORPLIGTENDE FREMVISNING OG DEMONSTRATION: **BPK Maskiner +45 20 77 40 00**

ELMO ER NUMMER 1 TIL UKRUDTSBEKÆMPELSE

- ✓ LAVE OMKOSTNINGER
- ✓ HURTIG VIRKNING
- ✓ FÆRRE BEHANDLINGER
- ✓ MILJØRIGTIGT

BPK Maskiner

WWW.BPKMASKINER.DK

ELMOTherm
UKRUDT UDEN GIFT I GREBET

Danske naturtyper mistrives

En række indikatorer påpeger en generelt vigende tilstand, men også små solstrefj, viser ny rapport.

Naturtyper som strandeng, klithede, våd hede, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær har ikke rigtigt fået det bedre selv om naturbeskyttelse er en prioritet politisk faktor. Ja, de har faktisk fået det værre. For enkelte klittyper går udviklingen dog i den rigtige retning.

Det viser en delrapport fra DCE Nationalt Center for Miljø og Energi ved Aarhus Universitet. Den er lavet på baggrund af data fra Miljøstyrelsens nationale overvågningsprogram Novana. Rapporten omfatter en række indikatorers tilstand i perioden 2017-2022 og deres udviklingstendens 2004-2022.

Indikatorerne er bl.a. tilgro-

• Sarte naturtyper er pressede, men typer der er glade for næringsstoffer vinder frem. Foto: Rasmus Ejrnæs.

ning, skovdrift, næringsstofbelastning, afvanding og konkurrence fra invasive arter. De giver et billede af hele den pågældende naturtypes tilstand. Forskerne vurderer i rapporten at tilstanden i perioden 2004-2022 er stabil for 58% af naturtypeindikatorer, at 27% af indikatorerne er i tilbagegang og at 15% af indikatorerne er i fremgang.

Der er ifølge rapporteringen tegn på at naturen gror mere til i høje urter og vedplanter, at næringsstofftilgængeligheden er blevet højere, at skovene er blevet mørkere, og at naturen er blevet mere fugtig. Det fremgår også at de vilde planter generelt er påvirket af

unaturligt mange næringsstoffer, og at det påvirker plantearternes sammensætning.

Ud over de positive tendenser i klitterne er der også et andet positivt tegn, nemlig at naturen har det generelt bedre inden for de EU-beskyttede habitatområder end udenfor.

Med udgivelsen sluttes overvågningsperioden 2017-22, men dens data vil dog blive brugt til en mere detaljeret afrapportering til EU i 2025 om naturtypernes bevaringsstatus og tilstand. Aarhus Universitet offentliggjorde i februar 2024 de øvrige faglige delrapporter for Novana-programmet i 2022 som universitetet udarbejder for Miljø-

styrelsen. Geus står dog for rapporten om grundvands-overvågningen. *sh*

KILDE

Michael Strangholt (2024): Naturen i Danmark har det ikke ret godt. DCE. Nationalt Center for Miljø og Energi. Aarhus Universitet 2024. Dce.au.dk 13.6.2024.

NOVANA

Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (Novana) overvåger vandmiljøets og naturens tilstand.

Novana består af 8 delprogrammer: Hav og fjord, søer, vandløb, grundvand, stoftransport og landovervågning, miljøfarlige forurenende stoffer og punktkilder, natur og arter samt luft.

Novana bidrager til at Danmark opfylder forpligtelser i national lovgivning, EU-direktiver og internationale konventioner om overvågning af vandmiljø, natur og luft.

• Flydende vandnavle er en beskeden lille plante, men kan dække vandløb fuldstændig som her i Foudry Brook ved London. Plantedækket kan kvæle alt andet liv i vandet og skabe iltsvind når planterne dør og rådner. Foto: Wikimedia Commons og Naturstyrelsen.

Flydende vandnavle er en ny invasiv art i Danmark

Opdaget første gang i en grøft ved reservat

Den invasive vandplante flydende vandnavle er for første gang fundet og registreret i Danmark, nemlig i Rørvig på Sjælland. Det oplyser Miljøstyrelsen på mst.dk 26. juni. Planten blev fundet af forskere fra Københavns Universitet i en grøft i udkanten af Hov Vig Vildtreservat.

Flydende vandnavle (*Hydrocotyle ranunculoides*) er en beskeden plante. Den er fin som akvarieplante og bruges som sådan, men i søer, grøfter og vandløb kan den blive så stort et problem at EU vurderer den som invasiv. Flydende vandnavle spreder sig vegetativt i stor hast og udkonkurrerer andre arter. Planten kan helt dække overfladen og skygge alt andet liv væk. Og når plantemassen dør og rådner, bruges der så meget ilt at der kan opstå iltsvind og fiskedød.

Julian Dons Henriksen fra Miljøstyrelsens team for inva-

sive arter ved ikke hvordan de invasive vandplanter er havnet i grøften der ligger ved et parcelhusområde. „Den er formentlig ikke blevet udsat forsætligt, men den kan være blevet hældt ud i grøften eller måske bare i et afløb i forbindelsen med rengøring af et akvarium,“ forklarer han og understreger at man altid skal være opmærksom på ikke at sprede kulturplanter i naturen, fordi de kan være invasive.

Flydende vandnavle stammer fra Amerika og tilhører en slægt af krybende sumplanter i vedbendfamilien. I Danmark er almindelig vandnavle naturligt hjemmehørende og volder ingen problemer. Det gør den i de europæiske lande hvor den er spredt. Man kan være med til at stoppe udbredelsen af flydende vandnavle og invasive arter generelt ved at indberette dem til arter.dk hvis man ser dem i naturen. *sh*

Undersøgelse og lån i Nordic Waste

I Nordic Waste-sagen har regeringen iværksat en uvildig advokatundersøgelse af Randers Kommunes rolle. Den skal bl.a. se på om kommunens myndighedsbehandling har medført fejl eller forsømmelser angående miljøgodkendelse til og tilsyn med Nordic Waste A/S og søsterfirmaet DSH Recycling A/S. Samtidig har regeringen givet kommunen dispensation til et lån på 375 mio. kr. til at afværge og oprette skaderne efter skredet i Ølst.

Miljøministeriet har før givet kommunen 150 mio. kr. til formålet. Oveni var der statsudgifter på 50 mio. kr. da Miljøstyrelsen i en periode tog myndighedsansvaret. Kommunen venter at bruge 468-663 mio. kr. på sagen.

I juni fastslog kommunen at der forelå en miljøskaade, og at Nordic Wastes søsterselskab DSH Recycling skal betale for tiltag efter miljøskadeloven fordi de tilhører samme koncern. Def afviser DSH Recycling som har stævnet kommunen.

Cykelstibro slynger sig over søbredden

Ved Hvidkilde Sø og Gods vest for Svendborg er en 200 meter lang, kurvet stibro taget i brug over Hvidkilde Søes bred. Broen indgår i en 2,4 km ny strækning af cykelruten fra Svendborg mod Fåborg. På strækningen, der blev indviet 7. juni, er der også to mindre cykelstibroer på hver 20 meter.

Problemet var den manglende plads forbi Hvidkilde Gods hvor vejen ligger på den mølleledæmning der dæmmer søen op. Det er løst med broen der følger vejdæmningens kurvede form. Det er en dobbeltrettet stålbro med plankebelægning af azobé. Jordbundsforholdene gjorde det nødvendigt at fundere broen med jernbetonpæle i op til 19 meters dybde. I konstruktionen indgår også 800 meter spuns.

Bygherren er Vejdirektoratet, Niras var ingeniør og Munck Havne & Anlæg hovedentreprenør. Land+Landskabsarkitekter har tegnet broen der blev opført fra august 2023 til maj 2024. *sh*

Fotos: Vejdirektoratet.

28.-29. AUGUST 2024

Begge dage kl. 9-16

Gammel Strandvej - Middelfart

Arrangør: Maskinleverandørerne - Park, vej og anlæg

Maskiner under Broen er en professionel, grøn maskinmesse. Med over 145 udstillere, vil du få det fulde overblik over de overvældende mange muligheder, når det gælder maskiner og udstyr til den grønne branche.

Vi ses i august til Maskiner under Broen - stedet hvor fagfolk møder fagfolk!

- Miniseminarer - bliv fagligt opdateret
- Gratis adgang
- Nem tilkørsel og gode parkeringsforhold

Det ligger i vores DNA at være nysgerrige. Derfor har vi været på Maskiner under Broen hver gang og kommer naturligvis også til sommer – både for det faglige netværk, for at købe ind og for at se, hvad der er kommet af nyt.

Søren Nielsen,
Leder af Aabenraa Kommunes driftsenhed

MASKINER UNDER BROEN

HENT DIN
GRATIS
BILLET PÅ
maskinerunderbroen.dk

Følg os på www.maskinerunderbroen.dk

Sommerhushaver med natur og biodiversitet

Arkitekt Linette Bekhøi har samlet spændende indtryk i flere landsdele - undtaget vestkysten

Af Ole Fournais.

I landet har vi godt 220.000 sommerhuse, ofte beliggende i dejlig natur ved strande, skove og enge. I sin nye bog 'Sommerhushaver - den nye naturhave' har arkitekten Linette Bekhøi samlet en lang række spændende indtryk fra meget forskellige haver ved sommerhuse og fritidshuse i flere landsdele. Det er sket med intens interesse for byggeteknik og biodiversitet.

De 12 beskrevne haver rummer både for længst etablerede haver og nyere haver, men altid med fokus på naturbeskyttelse og biodiversitet. Forfatteren skriver i et enkelt og letforståeligt sprog - med nødvendige forklaringer på svære fagudtryk.

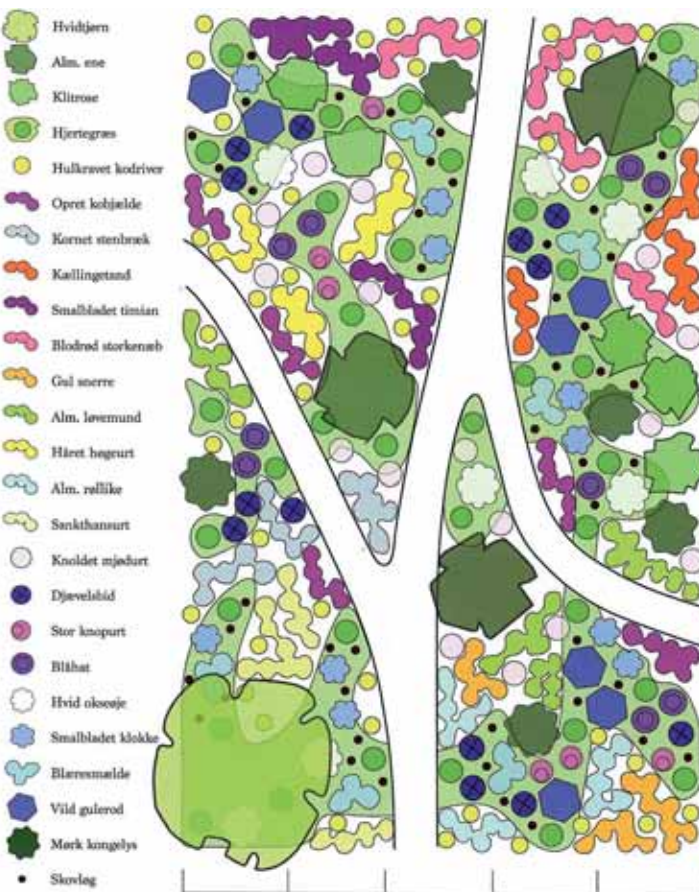
Oftentimes får læseren et indtryk af at man i disse sommerhus-

haver lever ubekymret i en idyl hvilket jo netop er hvad mange danskere ønsker ved et fritstede i eller tæt på naturen. Hverken det naturligt forekommende ukrudt eller veksellende dansk sommervejr kan ødelægge denne idyl.

Bogen rummer ingen beskrivelser af belægninger eller andre faste materialer, men giver en række gode beskrivelser af meget relevante planter for en sommerhushave - både såkaldte kulturplanter og hvad vi normalt omtaler som vilde planter. Desuden viser de valgte eksempler hvordan man sammensætter planter, så de tilsammen danner harmoniske miljøer - og ofte en glidende overgang til egentlig natur.

Talrige danske sommerhushaver var oprindeligt et stykke natur med et beskedent træhus. Senere udviklede en sti-

• Bogen rummer også denne tegning af et bed på 5x8 meter med tilhørende planteliste. Tegningen suppleres af årstidsopdeling af planterne.

• Bogen viser hvordan tiden i et sommerhus leves både ude og inde, og hvordan man i begge tilfælde er i tæt kontakt med idyllen udenfor.

gende del sig til moderne boliger med tilhørende bekvemmeligheder. Og med egentlige haver, næsten som i et villa-kvarter med græsplæner, blomsterbede, køkkenhave - og ofte et hjørne til børnene.

Bogens flotte fotografier viser ikke blot planter i ofte smukke haver, men billeder også med egern, sommerfugle, fugle og frøer - ja, næsten helt sværmeriske miljøer. Men det kan undre voldsomt at ikke en eneste af de beskrevne haver ligger i det største sammenhængende sommerhusområde i Danmark: langs den jyske vestkyst. Her er sommerhusene som regel omgivet af naturgrund præget af sandklitter med marehalm og andre hårdføre planter. Bogens idylliske naturhaver møder man særdeles sjældent derude mellem klitterne. Det burde en forlagskonsulent have rettet op på!

Til slut rummer bogen et

yderst inspirerende appendiks med en konkret planteliste til et vildt blomsterbed. Fremragende gjort. Denne planteliste vil også kunne bruges af fagfolk både ved nyanlæg og omlægning af eksisterende sommerhushaver.

På trods af den nævnte mangel er denne bog måske det bedste bud på en dansk bog om dette emne. Alle anlægsgartnere og havedesignere plus både erfarne og nybagte sommerhusejere kan nyde både teksterne og billederne og få meget inspiration og mange idéer til nye bede eller omlægning af dele af haven. Bogens spændende beskrivelser vil være oplagte til brug ved kundevejledning o.l.

Linette Bekhøi: Sommerhushaver. Den nye naturhave. Forlaget Muusmann. 216 sider. 280 kr. muusmann-forlag.dk.

ANMELDER
Ole Fournais er cand.mag og tidligere faglærer på Jordbrugets Uddannelsescenter. Han er i dag guide på have-rejser verden rundt.

Hvem er hvem i byggeriet

2024. Bygge- og anlægsvirksomheder. Arkitekter. Rådgivende Ingeniører. Licitationen. Byggeriets Dagblad. Nordiske Medier 2024. 188 s.

- Overblik over de største bygge- og anlægsvirksomheder i Danmark med info om ledere, nøglemedarbejdere, regnskabstal og en beskrivelse af virksomhederne. Arkitekt- og ingeniørvirksomheder har som udgangspunkt mindst 50 ansatte mens de største bygge- og entreprenørvirksomheder som udgangspunkt har over 200 ansatte eller over 200 mio. kr. i omsætning. De største anlægsgartnerivirksomheder er dermed også med.

Mere, bedre og større natur i Danmark. Hvor, hvordan og hvor meget.

Af Anders H. Petersen, Berit Hasler, Thomas Laage-Thomsen, Mette Termansen og Carsten Rahbek. Københavns Universitet 2024. 104 s. Ku.dk.

- I dele af Danmark er der gode muligheder for at etablere store naturområder der kan redde en stor del af den danske biodiversitet. Udgangspunktet er eksisterende skove og naturområder der suppleres med dyrket skov og landbrug. Læs artiklen side 40.

Anlægsgartner og læremester

Gode råd til dig der uddanner anlægsgartnerne. Podcast, 1. årgang med 4 episoder. Det Faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri 2023 og 2024. Søg på f.eks. på 'anlægsgartner og læremester'.

- Podcasts med råd og værktøjer til virksomheder der uddanner lærlinge til anlægsgartnerbranchen. De fire episoder er: Digital logbog (18:56). EUX, hvad handler det om (19:27). Fastholdelse og sammenhæng i uddannelsen (21:21). Fra ufaglært til faglært (21:16).

Håndholdt hæklipper.

Branchearbejdsmiljøudvalget Jord til Bord 2024. 2 s. Baujordtilbord.dk

- Opdateret faktaark med oplysninger og råd om arbejdsmiljøet når man klipper hæk, herunder arbejdets organisering, valg af maskinel, tekniske hjælpemidler som stiger og platforme, støj, vibrationer, mv. Læs artiklen s. 22.

Biodiversitet og regenerativ transformation.

Af Lotte Nystrup Lund: 143 s. 395 kr. Futurista.dk.

- Ny ph.d. med tilhørende bog fokuserer på at indtænke og styrke biodiversitet når vi udvikler vores byer, men det kræver at vi forstår hinanden og de regimer vi bærer på. Læs artiklen s. 12.

Vintertjeneste på stier og fortove. Drift. Håndbog. Vejdirektoratet. Vejregelgruppen Vintertjeneste januar 2024. Vejregler.dk.

- I vejreglerne har der før været blot en enkelt håndbog om vintertjeneste, 'Planlægning og udførelse af vintertjeneste' fra 2018. Den handlede mest om kørebaner. Nu er der kommet en håndbog specifikt om stier og fortove fordi antallet af cykler stiger, fordi der er flere hurtige elcykler, og fordi sne og is er årsag til mange af de uheld der sker på cykelstier. Teksten om stier og fortove er samtidig slettet i den oprindelige håndbog som nu hedder 'Vintertjeneste på kørebaner'.

Forbrændingslagge. Udbud og kontrahering. Vejdirektoratet. Vejregelgruppe jord og grus. Maj 2024. Vejregler.dk.

- Revideret udgave af forskrifterne fra 2012. Den er bygget op som vanlig med vejledning, udbudskontrolplan, arbejdsbeskrivelse mv. En væsentlig ændring er at slagge til både bundsikring og bærelag nu er med. Krav til underlag er nu med og kontrol er indarbejdet. Desuden er forskrifterne rettet ind efter nye regler, bl.a. Byggevareforordningen.

Tværprofiler i byer. Areal og planlægning. Håndbog. Vejdirektoratet. Vejregelgruppen Byernes trafikarealer maj 2024. Vejregler.dk.

- Anvisning om valg af tværprofil under forskellige omstændigheder. Den erstatter den tidligere håndbog af samme titel fra januar 2019. De væsentlige ændringer berører bl.a. cykelgader, parkering og dobbeltrettede cykelbaner. Håndbogen indgår i en serie af håndbøger om byernes trafikarealer, bl.a. tracing, stikryds og supercykelstier, hvor flere også er nye.

BIRKHOLOM

@BIRKHOLOMPLANTESKOLE

Birkholm Planteskole A/S | Farremosen 4, 3450 Allerød | www.birkholm.dk | mail@birkholm.dk | 48 17 31 26

Mindre firmaer skal anmelde fusioner

Når store virksomheder fusionerer, skal det anmeldes til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen som kan stille krav til fusionen hvis det vil stække den sunde konkurrence for meget. Nu sænkes tærsklen så også mindre virksomheder skal anmelde fusioner. Det sker med en ændring af konkurrenceloven der trådte i kraft 1. juli, og en vejledning er på vej.

Indtil 1. juli skulle fusioner anmeldes hvis virksomhederne sammen havde en årlig omsætning i Danmark på mindst 900 mio. kr., og mindst to af dem hver især havde en årlig omsætning på mindst 100 mio. kr. Med de nye regler kan Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen også kræve mindre fusioner anmeldt hvis deltagerne samlet har en samlet årlig omsætning i Danmark på mindst 50 mio. kr.

Den nye lov kan bl.a. få betydning for små og mellemstore tegnestuer og rådgivende ingeniørfirmaer og anlægsgartner- og entreprenørvirksomheder der fusionerer. Der har været mange fusioner og opkøb de seneste år.

Danske Arkitektvirksomheder, Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Dansk Industri og Dansk Erhverv har været imod lovændringen bl.a. fordi de kan medføre flere omkostninger til advokatbistand.

Fart på rådgivende ingeniørfirmaer

Det går godt for de rådgivende ingeniørfirmaer i Danmark. Det konkluderer Byggeriets Dagblad Licitationen i en brancheanalyse 8. august. Den omfatter 41 virksomheder i 2023. Af de 17 virksomheder der oplyste omsætningen, er omsætningen steget 8,2% i forhold til 2022, men også overskudsgraden og antallet af ansatte er steget. Størst i Danmark er Rambøll Gruppen med godt 17 mir. kr. i omsætning og godt 17.000 ansatte. Derefter følger Cowi, Niras Gruppen og Sweco Danmark.

• I virksomhederne er der stor vilje til at gøre noget når den yngre generation skal hjælpes i gang med arbejdslivet eller når en lærling mistrives, men der savnes viden om hvordan. Foto: Danske Anlægsgartnere.

Mistrivsel og stort frafald skal bremses

Et treårigt projekt hvor 12 virksomheder deltager, skal styrke trivsel blandt unge anlægsgartnere og lærlinge i branchen

Flere end hver fjerde anlægsgartnerlærling dropper uddannelsen. Desuden tilkendegiver mange unge i branchen at deres mentale sundhed er udfordret. Det skal det nye treårige projekt 'Styrket trivsel blandt unge anlægsgartnere og deres virksomheder' med start fra august være med til at ændre.

Projektet har til formål at afprøve, indføre og udbrede konkrete tiltag der modvirker mistrivsel og frafald hos unge lærlinge i anlægsgartnerbranchen. Tiltag som kan understøtte den mentale sundhed på den samlede arbejdsplads.

12 anlægsgartnervirksomheder deltager. De er parate til at prøve nye tiltag og tage et ekstra skridt for at fremme medarbejdernes trivsel. Desuden deltager Danske Anlægsgartnere, 3F, 3F Ungdom i Aarhus, Jordbrugets UddannelsesCenter i Aarhus, AMU Nordjylland Sandmoseskolen og ungdomsforsker Mette Lykke Nielsen fra CeFU på Aalborg Universitet. Videnshuset Cabi leder og udfører projektet som er støttet af Velliv Foreningen.

Behov for nye tiltag

Projektet har både fokus på de unge lærlinge og på anlægsgartnervirksomhederne. Det

bygger oven på viden fra forprojektet 'Ung trivsel som anlægsgartner' fra foråret 2023, som også var støttet af Velliv Foreningen og udført af Cabi og konsulenthuset PrimusMotor. Her gav 12 unge lærlinge deres input til et godt arbejdsliv. En af foranalysens konklusioner var at anlægsgartnervirksomhederne har behov for nye tiltag for at sikre en god start og varig ansættelse af de unge lærlinge.

„Forprojektet viste at der i anlægsgartnervirksomhederne er stor velvilje til at gøre en stor indsats når den yngre generation skal hjælpes godt i gang med arbejdslivet eller når en lærling mistrives, men arbejdsgiverne savner viden om hvad der er det rigtige at gøre. Det skal det treårige projekt identificere og være med til at implementere ude i virksomhederne,” siger chefkonsulent i Cabi Birgitte Poulsen om projektet der løber frem til udgangen af juli 2027.

„Vi kommer til at afprøve nogle af de tiltag som vi i forprojektet har identificeret kan være med til at styrke kollegaskabet og fællesskabet både hos de unge lærlinge og de øvrige ansatte,” siger Birgitte Poulsen. „Derudover er det ambitionen at landets øvrige

anlægsgartnervirksomheder og de omliggende brancher vil kunne hente inspiration i erfaringerne fra projektet, og at projektet dermed kan være med til at løse udfordringerne med at tiltrække og fastholde de unge i anlægsgartnerbranchen.”

Viden og værktøjer

Cabi er et landsdækkende nonprofit videnshus som arbejder for et socialt ansvarligt arbejdsmarked hvor mennesker og virksomheder lykkes. Ifølge virksomheden gøres det ved at stille brugbar viden og operationelle værktøjer til rådighed for alle der vil fremme udsatte menneskers muligheder for job og uddannelse, fremme udsatte medarbejders muligheder for at blive i deres job, skabe trivsel og forebygge nedslidning på arbejdsmarkedet. Hvert år siden 2002 har Cabi også uddelt CSR People Prize til socialt ansvarlige virksomheder.

Cabis mål er ifølge Birgitte Poulsen „flere virksomheder tager socialt ansvar. Derfor stiller vi os til rådighed for at formidle gode erfaringer, eksempler, tal og metoder til pressen for at nuancere og øge den offentlige debat om det rummelige arbejdsmarked.” sh

Biodiversitetskrise, oversvømmelser, tørke, højere temperaturer og mere ekstreme vejrhændelser er bare nogle af de klimarelaterede udfordringer, som verden står over for at skulle løse. Vi ved, at naturen spiller en afgørende rolle for klimaet såvel som menneskers fysiske og mentale trivsel. Vi ved også, at naturens og landskabets rolle er et uundværligt element i en mere bæredygtig og modstandsdygtig udvikling af det byggede miljø.

På debatscenen Nature Base bringes den grønne branches aktører og deres viden om naturbaserede løsninger i spil. Det gør vi med ambitionen om at understøtte vidensdeling og samarbejde på tværs af branchens værdikæde og med alle, der har interesse for, hvordan vi kan arbejde aktivt med at fremme naturens potentialer i udviklingen af land og by.

Se program på naturebase.dk

NATURE BASE

KØBENHAVNS UNIVERSITET

DANSKE
LANDSKABSARKITEKTER

idverde

Danske
Anlægsgartnere

LANDSKABS
RÅDET

GREEN CITIES
EUROPE

Beton, biler og bynatur

Under paraplyen Natur Base stillede grønne partnere op på Folkemødet på Bornholm

Politiske og lovgivningsmæssige incitamenter kan være en vej til at skabe en bedre balance af det byggede og det groede miljø i de større byer. Det var et af de bud der kom frem i debatten 'Beton, biler og bynatur' på Folkemødet, oplyser Green Cities på dk.thegreencities.eu 13.6.2024.

Folkemødet fandt sted 13.-15. juni, som vanlig i Allinge på Bornholm. En af de mange debatscener var Natur Base, et samarbejde mellem Green Cities, Danske Landskabsarkitekter, Park- og Naturforvalterne, Danske Anlægsgartnere, Københavns Universitet, Idverde Danmark og Landskabsrådet. Det var anden gang de stillede op på Folkemødet og igen med talerne på skibet 'Esther Jensen' og med tilhørerne på molen. En af de mange debatter på scenen var 'Beton, biler og bynatur' med undertitlen: Hvad skal der til for at sikre en bedre balance af det byggede og det groede miljø i byerne?

I panelet deltog business development director i Cowi Mette Dalsgaard, stadsarkitekt i Rødovre Kommune Solveig Bergmann Nielsen, rådmann, By- og Kulturforvaltningen i Odense Kommune (C) Søren Windell og seniorrådgiver i Rådet for Grøn Omstilling Niklas Sjøbeck Jørgensen. Susanne Grunkin Green Cities og Arkitema modererede debatten.

I debatten stod det klart at problemstillingen med at skabe bedre balance mellem byggeri og bynatur er forbundet

med dilemmaer. F.eks. er det en udfordring at kantzonerne omkring planlagte byggerier - som kunne blive grønne - samtidig er meget attraktive og dermed dyre kvadratmetre.

Debatten kom også forbi problemstillingen som Green Cities oplæg til Grøn Norm 2.0 afdækkede, nemlig at kommunerne opgør omfang af det grønne på meget forskellige måder. Det gør det vanskeligt at belyse hvad mere og bedre bynatur egentlig betyder.

Panelet var enig om kommunerne skal sætte retningen, men at udfordringen er at ikke to kommuner er ens. Og de har forskellige præmisser. F.eks. er Rødovre Kommune som del af en storby, men har problemer som en forstad. Det viser sig bl.a. ved at borgere tager bilen selv om der kun er 5 minutter til centret.

De økonomiske incitamenter er også en pointe der kom frem under debatten. Det er lettere at udleje en ejendom når der er lækkert omkring. Odense har fået den første DGNB-certificerede bydel. Her spiller bynaturen en vigtig rolle, og det er noget der har stor betydning for kommunen.

Ifølge debatten skal vi arbejde på flere politiske og lovgivningsmæssige incitamenter. En norm kan være en del af løsningen, men der er stadig en tro på frivillighedens og forhandlingens vej. I Odense Kommune arbejdes lige nu med hvor langt dialogens og forhandlingens vej rækker. *sh*

• Siget med Natur Base og dens organisationer fremgik af træskiltet.

• På debatscenen Natur Base stod panelets talere på det lille skib 'Esther Jensen' mens tilhørerne sad på molen ved siden af. Foto: Michael Petersen.

• Faglærere Thomas Jørgensen, Jordbrugets Uddannelsescenter Århus, og Lars Bøjholm Jensen, Roskilde Tekniske Skole gav lærlingene ros og konstruktiv feedback under talentcampen. Foto: Jette Christiansen.

Anlægsgartnerlærlingenes **TALENTCAMP**

Der er mange talentfulde anlægsgartnerlærlinge. 14 af dem var tilmeldt talentcampen på Jordbrugets Uddannelsescenter i Beder i uge 23, oplyser Det Faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri 7. juni. Talentcampen bruges til at spotte talenter når der skal udpeges DM Skills-deltagere og er en del af trepartsprojektet 'Vejen til Medaljer'.

Der var til lejligheden forberedt opgaver med flere sværhedsgrader som lærlingene

med stor entusiasme gik i gang med at løse. Deltagerne fik feedback af de to talenttrænere Lars Bøjholm Jensen fra Roskilde Tekniske Skole, Vilvorde, og Thomas Jørgensen, Jordbrugets Uddannelsescenter Århus. De underviser til daglig på anlægsgartneruddannelsen og træner lærlinge ved DM i Skills og EuroSkills.

Ifølge Det Faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri var det en „lærerig uge med masser af talenttræning, et fantastisk sammenhold og uden tvivl en kæmpe oplevelse for alle deltagerne.“ Næste

talentcamp holdes i uge 26 på Roskilde Tekniske Skole.

Alle virksomheder med lærlinge kan sende en lærling til talentcampen der finansieres af Det Faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri. Campen er en 'erhvervsrettet påbygning' på linje med skoleophold. „Man kan bruge talentcampen som en målrettet træning med henblik på Skills, men man kan også deltage uden at sigte på Skills, men for at dygtiggøre sig,“ siger Danske Anlægsgartneres uddannelseskonsulent Julie Thostrup Vesterlyng. *sh*

RBR og RC Beton er slået sammen

Den 10. juni 2024 fusionerede de to jyske betonvarefabrikanter Betongruppen RBR A/S og RC Beton A/S med tilbagevirkende kraft fra 1. januar 2024. Den sammenlagte virksomhed hedder nu CRH Products A/S med hovedadresse på Bjerrevej 80 i Rødkærsgade og øvrige adresser i Varde, Årre, Aars, Næstved og Tappernøje. Kontaktoplysninger: CRH Products A/S, Bjerrevej 80, 8840 Rødkærsgade. 8665 8055. crhproducts.dk

Uautoriseret arbejde breder sig

Der er sket en stigning i sager om uautoriseret arbejde, herunder kloakarbejde. Det oplyser Sikkerhedsstyrelsen, skriver Rørcentret på Teknologisk Institut i Kloaktuelt juni 2024. I 2020 havde Sikkerhedsstyrelsen 94 sager om uautoriseret arbejde. I 2023 var det 226.

Det kræver autorisation at udføre arbejde med el, gas, vand og kloak inden for skel. Formålet er at undgå sundhedsfare hvis arbejdet ikke udføres rigtigt. Det er ejeren der har ansvaret for at installationerne er i orden og benytte autoriserede virksomheder. *sh*

TAK TIL VORES SPONSORER

I forbindelse med åbent hus på Jordbrugets Uddannelsescenter 30. maj holdt jordbrugsteknologer og urbane landskabsingeniører en tombola. Overskuddet går til de studerendes studietur. Tak for bidragene.

**URBAN
LANDSKABSINGENIØR
JORDBRUGSTEKNOLOG
LANDSKAB OG ANLÆG
Hold 2023**

Alex Andersen
Agtrupvig Planteskole
Ariana blomster
Bauhaus Viby
Byblomst
Den ukendte vare
Felco
Gartnergården
Gartneriet Pedersen
Gartneriet Timmermann
Gl. Sunds Planteskole
Graff Growing
Grønt Miljø
Hartving
Johansens Planteskole
Land og Fritid Odder
My family garden
Odder biograf
P. Kortegaard planteskole
Queen flowers
Ravendo
Roeds planteskole
Solsikkens Økologiske Verden
Spar Nord Aarhus
Stark Odder
Vedsted Mølle

OK-drift + Grøn Vækst = Idverde Drift

Idverde Danmark har sammenlagt to dele af sin virksomhed - driftsafdelingen i OKNygaard A/S og Grøn Vækst A/S - under navnet Idverde Drift. Dermed ændres Idverde Danmarks praksis med at tilkøbe virksomheder og at fortsætte under eget navn og organisering.

Sigtet er nu at få et fælles brand, skabe synergi og sammenhængende løsninger, oplyser Morten Dohrmann Hansen, adm. direktør i Idverde Danmark. „I dag klipper vi nogle gange to sider af den samme hæk i de to selskaber. Men er der grund til at der er to biler der kører ud? Det tror jeg ikke,“ siger han.

Samlet når Idverde Drift en omsætning på cirka 700 mio. kr. og en stab på cirka 700 hvor 140 er fra Grøn Vækst. Hele Idverde Danmark har nu cirka 1.000 medarbejdere og en årlig omsætning på 1,3 mia. kr. Morten Dohrmann Hansen har før talt om flere opkøb og en brancheandel på 10-12%, men det er nu sat på vent mens virksomheden konsolideres.

Ole Kjærgaard fra OKNygaard er i spidsen for Idverde Drift. Jakob Kristensen, den ene hidtidige leder af Grøn Vækst, fortsætter i Idverde. Med den anden, Thomas Olesen, er der lavet en aftale om et farvel på sigt.

Idverde Danmark opkøbte Grøn Vækst i 2022 hvor også Lauge Bonde blev opkøbt. Allerede i 2020 havde Idverde opkøbt OKNygaard og Malmos. Hidtil er det kun Grøn Vækst der er forsvundet som datterselskab og brand. *sh*

Louise og Anders vandt igen DM i træklating

Dansk Træplejeforenings årlige mesterskab fandt sted i Skanderborg med de faste vindere

Louise Grønbæk vandt hos kvindene og Anders Vinter vandt hos mændene da Dansk Træplejeforening holdt DM 2024 i træklating ved Skanderborg Festivalplads 2.-5. maj. Begge vindere har vundet flere år i træ, Anders i nu 6 år, og Louise i hele 9 år, bortset fra et enkelt år.

I år var tilmeldt 21 A-klattere (heraf 3 kvinder) og 7 B-klattere (heraf 1 kvinde). 9 var fra udlandet og kunne dermed ikke gå i masteren (finalen).

• Det var ikke første gang Louise Grønbæk og Anders Vinter vandt, men glæden var stadigvæk lige stor. Foto: Steen Kristensen.

Cirka 30 dommere og hjælpere sørgede for at arrangementet forløb planmæssigt. Der var i år tilmed arrangeret en camp hos Martin Benthin 'Træfældningsmanden' hvor deltagere, hjælpere, dommere, familie kunne bo mens arrangementet foregik.

Forberedelserne startede som vanlig torsdag morgen med opsætning af disciplinerne, telte, afspærringer m.m., og det fortsatte fredag formiddag. Fredag middag var

• Der var mange sponsorer bag mesterskabet. Foto: Steen Kristensen.

der checkin og gennemgang af disciplinerne med dommere og klattere og herefter gear-tjek. Senere fredag var der hurtigklating.

Lørdag morgen startede konkurrencerne, redning, arbejdsklating, kasteline og til sidst ascent event. Om aftenen mødtes alle hos Martin hvor det blev offentliggjort hvem der skulle i masteren. Søndag morgen startede med at deltagerne i masteren fik mastertræet at se. Masteren gik herefter i gang, og over middag blev der afholdt præmieoverrækkelse. sh

INDLEDENDE, FEM FØRSTE MÆND

- Nr. 1. Oliver Øien SV
- Nr. 2. Anders K. Vinter DK
- Nr. 3. Mikkel Præm DK
- Nr. 4. Dante Eiarsson SV
- Nr. 5. Ajuna Kendziersky SV

INDLEDENDE, TRE FØRSTE KVINDER

- Nr. 1. Sarah Quinlan IRL
- Nr. 2. Louise Grønbæk DK
- Nr. 3. Boel Hammerstrand SV

Hos mændene kom Anders, Mikkel og Martin i masteren som Anders vandt. Hos kvinderne kom Louise og Christina Rosenvinge Jensen i masteren som Louise vandt.

Danmark har dermed kvalificerede deltagere til de følgende Europa- og verdensmesterskaber: ETCC/EM 2024, Jastrebarsko. Kroatien 4.-7. juli 2024. ITCC/VM 202, Atlanta, USA 24.-27. oktober 2024.

Ukrudsbekæmpelse. XWEED anvender 100% rent vand, opvarmet til 98 grader

SØNDERUP MASKINHANDEL A/S
Hjedsbækvej 464, 9541 Suldrup. Tlf. 99853255
mail@fbdk.dk - www.sonderupmaskinhandel.dk

Vi udstiller på

MASKINER UNDER BRØEN

28.-29. AUGUST 2024
Gammel Strandvej - Møllekørt
Arrangement: Publikumsindtækt - Park, og salg

FERRARI

Have & Landskab flytter fra Slagelse til Ledreborg

UDSTILLINGER. Arealproblemer er årsagen til at flytte det succesrige arrangement

Have & Landskab, den grønne sektors største og vigtigste udstilling, holdes igen i 2025 for 17. gang, men for første gang siden 2003 bliver det ikke på Jernbjerggård hos den grønne erhvervsskole ZBC i Slagelse. I stedet holdes udstillingen i slotsparken på herregården Ledreborg i Lejre, 6 km vest for Roskilde. Datoen er næsten den samme som før, nemlig 3.-5. september.

Årsagen til flytningen er at Have & Landskab ikke kan anvende alle de samme arealer på Jernbjerggård som hidtil. Det oplyser Michael Petersen, direktør i Danske Anlægsgartnere og medlem af Have & Landskabs bestyrelse.

Stigende udfordringer

„Der har været nogle nye udfordringer med specielt par-

keringsarealerne i Slagelse, siger Michael Petersen. „En del har erhvervsskolen solgt, og så har vi været præsenteret for en model hvor udstillingen skulle forpagte nogle af de marker der bruges til parkering for udstillingen. Alt i alt har vi vurderet at der vil være større udfordringer i Slagelse fremadrettet.“

„Beslutningen om at flytte fra Slagelse skyldes at vi var mere og mere udfordret af logistikken,“ supplerer Have & Landskabs bestyrelsesformand Joel Klerk i en pressemeddelelse udstillingen. Han ser dog også flytningen som en 'tiltrængt og unik mulighed':

„Trods en perlerække af stadig flottere udstillinger kunne man lidt frækt sige at de også gentog sig selv. Det var lidt det samme fra år til år. Nu ta-

ger vi et stort spring og både håber og tror at det vil få en helt ny kreativitet bragt frem i både os selv og udstillerne,“ siger Joel Klerk. „Med skiftet til Ledreborg Slot får Have & Landskab en optimal infrastruktur, en organisation der er vant til at afvikle store arrangementer og ikke mindst nogle af de flotteste parkomgivelser hele landet har at byde på.“

Kulturarv og ny oplevelse

De øvrige bestyrelsesmedlemmer ser også fordele i de nye rammer. Bettina Lamm der repræsenterer Københavns Universitets Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, forklarer at „hele branchen nu kommer til at mødes i rammer der også rummer kulturarv og har en høj landskabsarkitektonisk kvalitet, vil uden tvivl give et fælles løft,“ vurderer hun.

Bent Tangemann der repræsenterer Maskinleverandørerne, fortæller at 'Engen' ved Ledreborg Allé vil udgøre maskinområdet, og her venter der maskinfolket en ny oplevelse: „Man kan sige at vi har smidt maskinmarken op i luften og skabt en helt ny grundplan,“ siger han. „Samtidig

sænker vi den største standstørelse netop for at give udstillerne endnu et incitament for at gentænke deres stand.“

Michael Petersen der repræsenterer Danske Anlægsgartnere, understreger at udstillingens rammer bliver nye - og spændende - mens man bibeholder dens indhold.

Ledreborg har prøvet det

Ledreborg drives med landbrug og skovbrug, men har i mange år også huset arrangementer med mange gæster, bl.a. slotskoncerter, messer, udstillinger og konferencer i slottes og i den store slotspark.

Ledreborg Gods drives til dagligt af Silvia og John Munro der er den 8. generation i familiens eje. Til Have & Landskab stiller de op mod 17 hektar til rådighed, altså noget mere end de godt 14 hektar i Slagelse. Det giver dog ikke John Munro sved på panden at op mod 12.000 grønne fagfolk vil strømme til parken.

„I over 30 år har vi afholdt arrangementer, og vores livsstilsudstilling i maj har op mod 20.000 besøgende i løbet af fire dage mens vores slotskoncerter trækker op mod 12.000 på en enkelt dag. Derfor er jeg

• Have & Landskab i 2023, her på 'maskinmarken'. Det skulle også vise sig at blive den sidste gang, især på grund af parkeringsproblemer.

• Ledreborg med Have & Landskabs forskellige områder. De er defineret lidt anderledes og har fået flere nye navne end i Have & Landskabs regi i Slagelse. Maskinmarken er f.eks. blevet til 'engen'. Det samlede udstillingsareal på Ledreborg er 17 ha inklusiv parkering hvor det samlede areal i Slagelse er 14 ha. Uden om park og slot ligger der marker, skove, golfbane og landets længste allé. Tegning: Have & Landskab.

ikke i tvivl om at det vil blive en succes, så vi glæder os bare til at byde hele den grønne branche velkommen," siger John Munro og påpeger at omgivelserne med 80 hektar park omgivet af marker, skove og Ledreborgs golfbane.

Bestyrelsen for Have & Landskab glæder sig da også „meget til at udfolde dette nye og spændende sted med de historiske rammer og professionelle set-up," som det fremgår af pressemeddelelsen.

Logistikken er i orden, fastslår udstillingsleder Dina Overgaard. Man bruger de parkeringspladser der i forvejen er på stedet. Maskinområdet engen opbygges med veje som i Slagelse og der vil være aflæsningspladser til gods som skal køres ind med lastbiler. Og der er i forvejen etableret faste el-standere på arealerne.

Mister også noget

Med flytningen siger man farvel til samarbejdet med anlægsgartneruddannelsen på

ZBC der holder til på Jernbjerggaard. „Vi har haft et godt samarbejde i alle årene med erhvervsskolen som først hed Selandia og siden ZBC. Sammen med skolens ledelse og lærerkræfter har vi udviklet Have & Landskab der har fået sin egen identitet på stedet," forklarer Michael Petersen.

„Men der har da været udfordringer de senere år med at dele af arealet ikke længere er tilgængeligt for som udstillingsområde. Et eksempel er den store lade vi før brugte som spisested og området vi brugte til Fagligt Forum," siger Michael Petersen. Han bemærker også at området i Slagelse har som hovedformål at drive skole. „Det giver nogle naturlige prioriteringer for Jernberggaard når der holdes Have & Landskab.“

Med flytningen siger man også farvel til en infrastruktur der er bygget gennem årene på udstillingsområdet i Slagelse, bl.a. elkabler der er ført frem til standene og befæ-

stede veje. Det er dog vilkår man også får på Ledreborg. Man får dog ikke de forsøgsplantninger med bl.a. træer, buske og græs der i Slagelse er etableret gennem årene.

Rykker længere mod øst

At flytte til Ledreborg betyder endvidere at udstillingen flytter cirka 35 mod øst selv om udstillingen i forvejen ligger relativt østligt, og selv om udstillingen markedsføres som landsdækkende.

Gæster fra københavnsregionen får nu kortere til udstillingen mens gæster fra de vstdanske regioner får længere. Det kan påvirke besøgstallet da besøgstatistikken hver gang klart viser at afstanden betyder meget for besøget.

Michael Petersen frygter dog ikke at der kommer flere københavnere og færre jyder end før: „Vi har vendt dette både i Danske Anlægsgartneres hovedbestyrelse og i Have & Landskabs advisory board. Begge steder har der været fuld opbakning til og interesse for flytningen til Ledreborg.“

Have & Landskabs Advisory Board har repræsentanter fra hele landet og alle de grupper som udgør udstillingens publi-

kum: fra kommunale vej- og parkafdelinger over kirkegårde til landskabsarkitekter.

Bent Tangemann er også ifølge udstillingens pressemeddelelse „sikker på at de nye rammer bliver en win-win for alle selv om han er klar over at der bliver lidt længere for det jyske publikum.“

Informationsdage

Der udsendes invitationer til alle tidligere udstillere til informationsdag på Ledreborg. Det bliver 3. september 2024 kl.13-15, 10. september 2024 kl. 10-12 og 17. september 2024 kl. 14-16. Her vil der være en introduktion og rundvisning til de nye udstillingsmuligheder og processen frem mod Have & Landskab 2025. Endvidere bliver der en rundvisning på Ledreborg. *sh*

HAVE & LANDSKAB

Have & Landskab ejes af Danske Anlægsgartnerne, Danske Planteskoler, Maskinleverandørerne Park, Vej & Anlæg, og Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet.

Bestyrelsen består af en repræsentant fra hver af de fire ejere: Joel Klerk (formand), Michael Petersen, Bettina Lamm og Bent Tangemann.

Læs mere om Have & Landskab på haveoglandskab.dk og følg med på udstillingens profiler på Facebook, LinkedIn og Instagram.

Erhvervsakademisk praktik når det er bedst

Emma og OKNygaard blev årets praktikmatch

Anlægsgartnerfirmaet OKNygaard har fået prisen i 'Årets Erhvervsakademipraktik' der hvert år - og nu for niende gang - gives for landets bedste praktikophold i en erhvervsakademisk uddannelse. Tre indstillinger blev præmieret, bl.a. den fra OKNygaards driftslederpraktikant Emma Katballe der læser til urban landskabsingeniør på Erhvervsakademiet Aarhus.

Priserne blev overrakt på Scandic CPH Strandpark i København 23. maj efter indledende lokale runder. 290 studerende fra landets otte erhvervsakademier havde indstillet deres praktikvirksomhed ud fra kriterier som personlig og faglig udvikling og social oplevelse. Juryen var fem spidser fra erhvervslivet og Christiansborg. I Publikumsprisen, som Emma vandt, var det dog de 150 deltagende publikummer der stemte.

„Jeg skulle ikke gennem et eller andet rigtigt praktikopholdsskema. I stedet så de på mig som individ og tilpassede rammen på den bedst mulige måde. Derfor fortjener de titlen og den positive opmærksomhed,” siger Katballe.

Hun har været involveret i granskning af udbudsmateriale og styring af et anlægsprojekt. Hun har bidraget til tilbudsteksten til et større anlægsprojekt. Hun har luget ukrudt, været med til at begynde en kirkegård og med til at indrette en messestand. Hun har deltaget i et EU-projekt om biodiversitet og klimatilpasning og mødtes i den forbindelse i Rumænien med branchefolk fra hele Europa.

„Som praktikant kan man måske godt sidde med følelsen af at man ikke er god nok fordi man stadig er under uddannelse, men jeg blev udfordret fagligt og taget seriøst fra be-

• Emma Katballe fortæller om sit praktikophold før afstemningen der afgjorde at hendes praktikvært fik prisen. Foto: Mikkel Berg Pedersen.

gyndelsen,” siger Emma Katballe der i sommer arbejder som ufaglært anlægsgartner hos OKNygaard og bagefter ansættes som driftsleder.

„Vi er stolte og taknemmelige for denne anerkendelse,” siger regionsdirektør Troels Trier Lund fra OKNygaard. „Det bekræfter os i at den tid og energi vi investerer i de unge mennesker er vejen frem. Praktikforløb hos os følger ikke noget fast skema, men tilpasses efter den enkeltes interesse og evner. I vores

organisation er vi vant til at uddelegere ansvar og inddrage, og derfor vil praktikanter aldrig få fiktive opgaver.”

Emma er STX-student fra bioteknologilinjen på Grenaa Gymnasium. Efter gymnasiet arbejdede hun som HR- og eventkoordinator og indledte en ingeniøruddannelse i sundhedsteknologi. Ønsket om at arbejde mere praksisnært og kombinere det kreative og ledelse fik hende i 2022 til at tage den fireårige uddannelse til urban landskabsingeniør. *sh*

Efteruddannelse

Anlægsgartner og greenkeeper

Anlægsgartner kompetencefonden giver dig mulighed for at komme på dét kursus, du brænder for, i arbejdstiden – og med fuld løn.

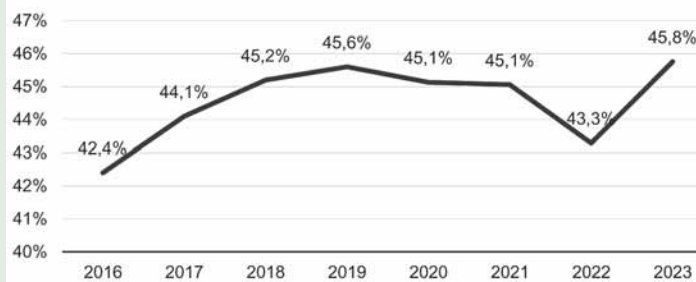
Tag på kursus i arbejdstiden med fuld løn!

Danske Anlægsgartnere

3F Den Grønne Gruppe

Flere kommuner udliciterede vej- og parkopgaver i 2023

Fremgang i offentlig-privat samarbejde om vej og park
Privat Leverandør Indikator (PLI) for vej og park, 2016-2023

I 2023 løste private leverandører 45,8% af de kommunale vej- og parkopgaver der kan udliciteres. I 2022 var det 43,3%, efter et mindre fald siden 2019. Det viser en ny analyse fra DI, og som er opdateret årligt siden 2016.

Ifølge analysen er der stor spredning mellem kommunerne. I Holstebro, Ikast-Brande, Hillerød, Frederikssund og Greve løses alle de vej- og parkopgaver kommuner kan udlicitere. I Hvidovre er det kun 20% af opgaverne.

DI's analyser peger på at potentialet for yderligere offent-

lig-privat samarbejde på området er 3,7 mia. kr. Det er hvad man opnår hvis alle kommuner udliciterer lige så meget som gennemsnittet af de ti kommuner der udliciterer mest. Hvidovre kan da spare over 12 mio. kr. om året.

Jakob Scharff fra DI peger på at private firmaer har stor driftsfordele, ofte bruger den nyeste teknologi eller har specialiseret sig i f.eks. genbrug eller biodiversitet. I dag løser private samlet knap 46% af kommunernes vej- og parkopgaver herunder, bl.a. græsslåning og vintertjeneste. *sh*

Bæredygtigheden kan også granskes frem

Velkendt fremgangsmåde fra kvalitetssikringen kan også anvendes til nye formål

Når man skal integrere bæredygtighed i anlægsprojekter, skal man finde en kompleks balance mellem miljømål som CO₂-udslip og minimering af råstofforbrug samtidig med at man skal tage social og økonomisk ansvar.

Her kan bæredygtighedsgranskning hjælpe, skriver Knud S. Hansen fra Hedensted Kommune og Anna Marie L. Nielsen fra Rambøll i Trafik & Veje 6/7, 2024.

Projektgranskning er en velkendt del af kvalitetssikringen, men kan altså også tilpasses bæredygtighed. Og godt nok har Hansen og Nielsen mest veje i tankerne, men idéen kan være relevant i alle andre anlægsprojekter.

Rambøll og Hedensted Kommune har udviklet en enkel tilpasning der tager afsæt i en helhedsorienteret

vurdering af det konkrete projekt. Det sker ud fra certificeringsordningen Breeam Infrastructure hvor man følger projektet ud fra miljømæssig, social og økonomisk bæredygtighed.

Det sker ud fra 8 kategorier:

- Ledelse.
- Robusthed og fleksibilitet.
- Samfund og interessenter.
- Arealanvendelse og natur.
- Landskab og historisk miljø.
- Forurening.
- Ressourcer.
- Transport.

Princippet i granskningen er inspireret af Vejdirektoratets Håndbog i trafiksikkershedsrevision og inspektioner. Det betyder bl.a. at en uvilddig rådgiver gennemgår projektet og finder problemerne. Dem går den projekte-

rende og bæredygtighedsrådgiveren i dialog om og finder eventuelt alternative løsninger. Til sidst beslutter bygherren hvilke projektfærdigheder der skal med.

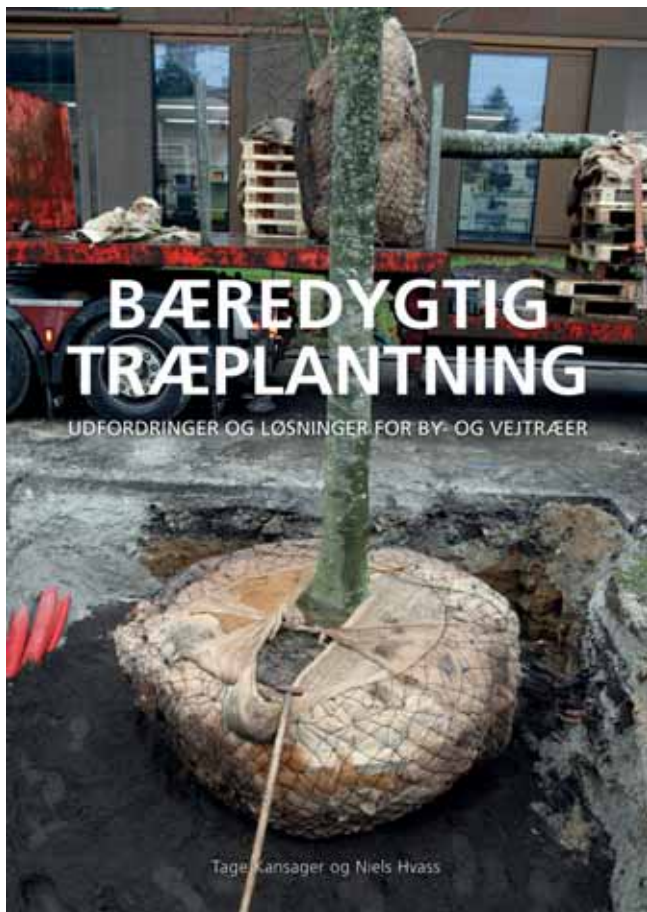
Granskningen følger flere granskningstrin som det kendes fra kvalitetssikringen: forprojekt, skitseprojekt, detailprojekt, ibrugtagning og overvågning, så det er en løbende proces. Og det er ifølge Hansen og Nielsen vigtigt at bæredygtigheden med i de tidlige faser hvor der her træffes flere centrale beslutninger.

Modellen er testet i et konkret anlægsprojekt - en rundkørsel i Hedensted Kommune. Her var ændringsforslagene bl.a. at bruge en anden asfalttype (BSM), bruge andre rør (PP-rør) og lave en ressourcekortlægning med henblik på at lette senere

materialelegenbrug. Desuden blev det foreslået at dæmpe rundkørselens dimensioner og arbejde mere med biodiversitet og hjemmehørende arter på skråninger og rabatter.

Det er ikke oplyst i kilden om kommunen har taget forslagene til følge, men nu har de i hvert fald fået muligheden for at integrere bæredygtigheden bedre i deres rundkørsel ved siden af andre hensyn som robusthed, drift og levetid. Hansen og Nielsen peger på at bæredygtighed ikke nødvendigvis giver større omkostninger, men det 'kræver en dedikeret indsats' i tid og ressourcer. *sh*

KILDE. Knud Steen Nielsen, Anna Marie Lautrup Nielsen (2024): Bæredygtighedsgranskning - et redskab til at arbejde med bæredygtighed i infrastrukturprojekter.

Den uundværlige fagbog fra forlaget Grønt Miljø

Tage Kansager og Niels Hvass:

BÆREDYGTIG TRÆPLANTNING

Udfordringer og løsninger for by- og vejtræer

Bogen samler al den viden der er relevant når man planter træer ved veje og i byer. Det er en viden der spreder sig over mange discipliner og fagområder og ikke tidligere har været samlet i én bog. Bogen er et opslagsværk for alle der har med plantning af træer at gøre. Den udvider og fornyr den gamle planteguide.

Ud over plantningen kommer bogen grundigt ind på rødder, jord, forundersøgelser, projektering, vejregler der berører emnet, planteskolernes træer, pleje af byplantede træer m.m.

276 sider A4. Hårdt bind. 400 kr. inklusiv moms
Køb den på Dag.dk >wepshop

Planlov, grønne kiler og fredning står i vejen

Når det gælder friluftsfaciliteter i København - der har langt færre friluftsfaciliteter end andre landsdele - bør man dispensere, siger Peder Nedergaard og Lotte Büchert fra DGI Storkøbenhavn i Byrummonitor 11.6.2024. De siger videre:

„Vi har i DGI Storkøbenhavn efterhånden en lang række konkrete eksempler på at både Fingerplanens grønne kiler og bykiler samt diverse fredningsbestemmelser under miljølovgivningen udgør meget konkrete barrierer for facilitetsudvikling i hovedstadsområdet (...) Helt konkret har vi og andre idrætsaktører været vidner til at en række lokale, gode tiltag er blevet tabt på gulvet i de meget uigennemsigtige beslutningsprocesser der iværksættes når facilitetsudvikling bl.a. resulterer i fredningssager. Et nyt rostadion på Bagsværd Sø, den ekstremt efterspurgte kunstgræsbane i Nørrebroparken og et yderst velplaceret 'blåt støttepunkt' i Naturpark Amager så således aldrig dagens lys.“

Alle istidens sten der mangler i vores landskab

Som led i sit ph.d.-projekt 'Naturlig tilgroning som skovrejsningsmetode' arbejder Nané

• I det bakkede og afgræssede landskab i Rødme Svinehaver kan man se en af de oprindelige stenstrøninger i Danmark Her ligger stenene som de blev efterladt efter istiden. Foto: Nané Køllgaard Pedersen.

Køllgaard Pedersen bl.a. med at genindføre sten i landskabet med reference til istidens stenstrøninger hvor de fleste er fjernet for landbrugsdriftens eller skærværnes skyld. Hun siger til Landskab 4/2024:

„Når man besøger steder hvor man kan opleve reminiscenser fra de naturlige stenstrøninger efterladt fra sidste istid - skubbet, trukket og tabt da isen trak sig tilbage - får man en fornemmelse af at vi ikke helt kan forestille os hvor mange sten der har været overalt, og hvilken betydning de har haft for oplevelsen af landskabet. Det gælder både de synlige sten i landskabet, men også de enorme mængder der har ligget lige under jordoverfladen og længere nede og har været med til at påvirke jordstrukturen og vegetationen. Når man beskæftiger sig med stenenes betydning,

er det derfor også vigtigt for mig at det ikke kun handler om de markant store sten i landskabet, men at der findes rigtig mange gradienter af sten, fra mellemsten til småsten, som også bør medtænkes og genskabes.“

For meget snak og for lidt handling om biodiversitet

På Folkemødet var der 69 debatter med biodiversitet som tema. Men for meget velment snak kan hæmme biodiversiteten, skriver adm. direktør i SLA Mette Skjold og adm. direktør i Idverde Morten Dohrmann Hansen i Byrummonitor 20.6.2024.

„Vi har således oplevet flere kunder og samarbejdspartnere der har sat deres biodiversitetsindsatser på pause i venten på den perfekte standard eller officielle metode. Vi har også oplevet kunder der ikke har

turdet gøre en indsats fordi de (ikke med urette) oplever at der altid står nogen klar til at kritisere dem for ikke at gøre nok eller på den 'rigtige' måde. (...) Vi har ikke tid til at vente på den færdige manual. Vi må prøve os frem og prototype os frem til den undervejs. Begynde i det små og høste de lavthængende frugter. Og dele vores erfaringer og løbende lære af hvad vi gjorde rigtigt, og hvad vi gjorde forkert (...) . I stedet for at vente skal der herfra lyde en klar opfordring til lidt mindre snak og i stedet at komme i gang med at handle. Læg powerpointen væk og grib planteskovlen.“

Der er ikke grund til at blive ved med at bygge

Arkitekter vil stoppe alt nybyggeri, lød det i Politiken 27.7.2024. Nicolai Bo Andersen, professor i bæredygtig bygningskultur på Kunstakademiet Arkitektskole:

„Der er ikke noget der bliver bygget i dag som er bæredygtigt. Det bedste vi kan gøre rent klima- og miljømæssigt er at dele de kvadratmeter vi har og være bedre til at udnytte de kvadratmeter der står tomme. Det handler om at sikre en anstændig levestandard uden at forbruge mere energi og flere ressourcer.“

Professor Søren Nielsen, Arkitektskolen i Aarhus, sammensteds: „Vi har så mange kvadratmeter at der ikke er grund til at blive ved med at bygge. I

Bygningsreglementet bør være et bygnings- og landskabsreglement

Med en tillægsaftale til klimaloven bliver 68% af alt byggeri omfattet af reglen om mindre klimagasudslip. Landskabet er ikke med som det burde, skriver Torben Dam, Københavns Universitet, og Martin Hedevang Andersen, formand for Danske Landskabsarkitekter, i Byrummonitor.dk 18.6.2024:

„Både landskab og bygning kan reducere klimaaftryk og forbrug af ressourcer, og landskabet kan samtidigt lagre CO₂ og gøre noget ved tabet af biodiversitet. Byggeriet er landskab og bygning (...) Bygningsreglementet må blive et bygnings- og landskabsreglement hvis hele byggeriets klimakrav skal styres derfra, ellers må klimakrav til bygning og landskab have sit eget set-up.“

„Tillægsaftalen lægger op til at byggeprocessen skal med i klimaregnskabet, og derfor er det vigtigt at hele byggeriet får optimeret sin proces - ikke kun bygningen. Det gælder f.eks. når terrænet bliver 'dozet' ud til samme kote overalt for at effektivisere arbejdet med bygningen.“

„Jord bliver med dagens regler til affald når det kører ud over matriklen. Ifølge VCØB udgør byggeaffald 5 millioner ton mens 9 millioner ton af byggeriets jord bortskaffes som

jordaffald. Fokus på landskabet og terrænforhold omkring bygningen kan ændre byggeriets samlede forhold til jord.“

„Hvert år bliver der ifølge Dansk Beton produceret og solgt 1 km² betonbelægninger i Danmark - en femtedel af dansk betonproduktion. Med en cirkulær tankegang kunne mange belægninger genbruges, og forbruget af nye befæstelser reduceres, men incitamentet mangler. Endnu en grund til at se byens landskab som en del af byggeriet.“

„Klimakravene bliver opgjort pr. m² bygning, og det fører til en ret omfattende koncentration af emission fra 1 m² bygning hvilket også gør det forståeligt at man i 2010'erne startede med bygningen. Landskabets emission pr. m² er mindre, men det større areal betyder et stort forbrug og høj samlet emission. Derfor skal man interessere sig for hele byggeriet for at inddæmme dette, og ikke stirre sig blind på emission pr. m² (...) Mens bygning og landskab kan minimere emission af klimagasser og reducere forbrug af jordklodens ressourcer, kan prioriteringer i landskabet, f.eks. reduktion af befæstelser, samtidig forbedre mulighederne for at øge biodiversiteten i byen.“

Dette øde sted er den skønneste plet i mit rige

Kong Frederik VI red den 21. juni i 1824 med sit følge langs Jammerbugten mod sydvest. Efter at have passeret Slette Strand og Svinkløv nåede selskabet Grønnestrand hvor der skulle indtages frokost. Her udbrod kongen: „Dette øde sted er den skønneste plet i mit rige.“ 'Kongestenen' her angiver hvor kongen skulle have udtalt de bevingede ord. På Grønnestrand har Den Danske Naturfond sammen med Nordea-fonden frikøbt 270 ha for at bevare og udvikle naturen.

Danmark bygger man for at skabe værdi til investorer, til pensionskasser og investeringsfonde. Det er et kæmpe problem for miljøet.”

En kæmpe ændring af landskabet venter

Med den ny aftale i Den Grønne Trepårt skal mængden af skov i Danmark øges fra 15% til 25% om 20 år. 40 mia. kr. på spil til skov og natur.

Stiig Markager, professor i havmiljø ved Aarhus Universitet, siger til DR 25.6.2024: „Det her er en historisk omlægning

fordi vi gør det at vi giver areal tilbage til naturen for første gang i 200 år. Det vil give en kæmpe ændring i landskabet, så om 10 til 15 år vil du se meget mere skov (...) Den store usikkerhed ved det her er hvordan det kommer til at fungere i praksis derude. Hvis

- Det nye pyramideformede nybyggeri på Papirøen overfor Nyhavn i København. Byggeriet er skoleeksempel på alt det der er galt med den måde vi bygger på i dag og på hvorfor alt danske nybyggeri bør sættes på puse. Sådan lyder det fra Nicolai Bo Andersen, professor i bæredygtig bygningskultur på Kunatakademiets Arkitektskole. Han siger videre at der er tale om spekulationsbyggeri med alt for store lejligheder bygget i noget af det mest klimabelastende materiale.

det viser sig at landmændene ikke vil det eller vil have mange flere penge, så kommer det selvfølgelig ikke til at virke...”

Formand for Landbrug og Fødevarer Søren Søndergaard supplerer: „Der vil være mange landmænd der vil benytte sig af det her. Jeg tror vi vil se

mange der synes det kunne være interessant og være den her moderne arealforvalter der passer det danske landskab.”

Henrik Vejre, professor i landskabsforvaltning på Københavns Universitet, siger til Weekendavisen 26.7.2024:

„Det er kæmpe, kæmpe stort. Aftalen er historisk og at sammenligne med alle de andre store landboreformer vi har haft (...) Man kan altid finde hår i suppen, men jeg er imponeret. Det revolutionerende ved aftalen er at der rent faktisk er sat penge af. Og arealmål.”

Landskabsarkitekt i Naturstyrelsen Søhøjlandet Anders Busse Nielsen supplerer: „Vi går fra at være et Danmark med skov til at være et Danmark som skovlandskab. Skovene skal placeres strategisk, men det skal stadig være yndigt og følge en landskabelig logik. Skovene kan være den fantastiske lim som binder landet sammen.”

Børnene skal kunne opleve at det er lidt farligt

Børn og unge trives dårligt, men det kan hjælpe at de udfordrer sig i naturen, skriver generalsekretær i Det Danske Spejderkorps i Politiken 28.6.2024:

„Når børn får lov til at udforske og tage risici, udvikler de ikke kun fysisk styrke, men også selvtillid og problemløsningssevner. I en misforstået sikkerhedskultur har vi gjort legepladserne bløde og sat hegn rundt om vores børns opvækst (...) En stor legeplads hvor der ikke er en 'rigtig løsning', stimulerer kreativiteten. Og samtidig er naturen fyldt med små og store gys: For nogle er det rette niveau at få våde sokker eller brænde sig på en brændenælde. For andre er det at være ude efter mørkets frembrud og lytte til nattens lyde. De lidt mere modige forældre lader deres børn fare vild (og finde vej igen) eller komme lidt for tæt på bålet. Det lyder farligt. Og det opleves det også som for barnet. Men med en ansvarlig voksen i nærheden, er risikoen langt mindre for barnet end den er ved at begrave sig i sofa og skærme.”

Landskabskonventionen kan beskytte landskabet

Når vi i Danmark skal beskytte landskabet, bruger vi ofte naturfredning efter naturbeskyttelsesloven, men der er en anden mulighed som bl.a. bruges meget i Italien, og som vi også kan skele til, nemlig Den Europæiske Landskabskonvention, skriver arkitekt Bue Beck i Byrummonitor 6. juni.

I Italien bruges konventionen om 'Paesaggio'. Det betyder kulturlandskab, men i bred forstand inklusiv bygninger, landsbyer, beplantninger, hegn, veje, belægninger samt dyrket land som olivenlunde og vinmarker.

„Jeg har rejst rundt i Syditalien hvor meget store dele af kulturlandskabet og landsbyernes kulturmiljøer allerede er beskyttet efter konventionen. Her har kommunerne forpligtet sig til at fastholde og beskytte kulturlandskaberne og ikke anmode om dispensationer som det tidligere er sket i vidt omfang for landbrugsområder af stor landskabelig værdi,“ skriver Bue Beck.

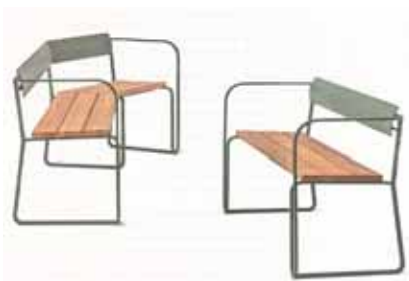
Den Europæiske Landskabskonvention omhandler beskyttelse af udvalgte kulturlandskaber og kulturmiljøer. Den blev vedtaget i Firenze i år 2000 og blev ratificeret af Danmark i 2004. Alligevel blev den først nævnt over for kommunerne da der i 2023 kom en ny version af oversigten af de statslige interesser i kommuneplanlægningen.

I oversigten fra juni 2023 kobles konventionen sammen med termerne 'bevaringsværdige landskaber' og 'store sammenhængende landskaber' som er emner der skal varetages og påses af Miljøstyrelsen. Men det er Plan- og Landdistriktsstyrelsen der udsender de statslige interesser til kommunerne.

„Det er jo noget administrativt rod. Set fra mit bord er der behov for at samle alt vedrørende byggeri, planlægning og bevaring under samme ministerium,“ skriver Bue Beck. „Som det administreres i øjeblikket har borgerne i hvert fald ikke mulighed for at følge med i processerne. Man kan undre sig over hvorfor der ikke sker mere - sammenlignet med det engagement som vores sydeuropæiske kolleger lægger i konventionen.“ sh

• Ruinbyen Matera i Basilicata er på Unescos verdensarvsliste. Den omtales af lokale som 'paesaggio'. Den Europæiske Landskabskonvention bruges til at bevare Matera og det omgivende landbrugslandskab med olivenlunde og vinmarker.

Nolas løsninger til det urbane udeliv

Den svenske inventarproducent Nola satser mere på det danske marked og har udgivet et 84 sideres katalog på dansk. „Nolas design kan findes i næsten hver eneste by i Sverige. Vi deltager i byudviklinger ved at investere i nye produkttyper og igangsætte progressive designløsninger,“ hedder det i kataloget hvor Nola også fastslår at inventaret produceres bæredygtigt i Sverige.

Til de omtalte produkter hø-

rer bordbænkesættet Island i organiske former samt Ljusnan, et lille bord der kan monteres på andre produkter. Et tredje eksempel er Långbordet, et langbord der sammensættes og slynges efter behov. Et fjerde eksempel er den lette og spinkle, men stærke parkbænk Sigill der er let at stable og flytte og kan fås i en vinklet version. Træ og malet eller galvaniseret stål er de gennemgående materialer. sh

Der skal flere penge til at redde biodiversiteten

Både den offentlige og den private sektor skal bidrage ifølge ny rapport fra Biodiversitetsrådet

Biodiversiteten er forsat under stort pres i både Danmark og globalt. Vi ved hvad der skal til for at vende tabet af biodiversitet i Danmark til fremgang, men det kræver en markant øget finansiering. Derfor skal både den offentlige og den private sektor bidrage. Det konkluderes i en ny rapport fra Biodiversitetsrådet om den fremtidige finansiering af Danmarks biodiversitetsindsats

Biodiversitetsrådet anslår at der er et finansieringsbehov på mindst to milliarder kroner om året alene til at beskytte og genoprette landbaserede og ferske økosystemer i Danmark. Dertil kommer et tilsvarende stort behov for at finansiere beskyttelse og genopretning af marine økosystemer.

Biodiversitetsrådet anbefaler at de danske politikere laver en samlet plan for anvendelsen af arealer som tager hen-

syn til både biodiversitet, vandmiljø og klima, og som samtidig inkluderer en klar finansieringsstrategi.

Biodiversitetskrisen kan ifølge rapporten ikke kun løses på de offentligt ejede arealer, private aktører skal også inddrages. Den private sektor skal først og fremmest fokusere på at reducere sin negative påvirkning på biodiversiteten mest muligt. Den bør dog også bidrage til genopretning.

For at understøtte privates bidrag anbefaler Biodiversitetsrådet at staten opretter et nationalt system med et tilhørende register for biodiversitetsfremmende tiltag så det bliver nemt at bidrage og dokumentere bidragene. sh

KILDE
Finansiering af Danmarks biodiversitetsindsats - perspektiver på den offentlige og den private sektors rolle og bidrag. Biodiversitetsrådet 2024. Biodiversitetsraadet.dk.

Uddød sommerfugl er set på Bornholm

Sommerfuglearten svalehale (*Papilio machaon*) har været uddød som fast ynglende her i landet, men nu er der håb for den smukke sommerfugl som hjemmehørende art. Det skriver Danmarks Naturfrednings-

forening efter at flere svalehale og larver af arten er fundet i Almindingen. Sommerfuglen har efter en naturgenopretning fået bedre forhold, bl.a. i de rene næringsfattige enge og sumpe fulde af kærsvovlrod. På øst- og nordkysten er der desuden mange kvan mellem klipperne som sommerfuglen udnytter. Svalehale er også vild med vild gulerod, dild, fennikel, bronzefennikel og persille.

Svalehalen er en stor, lys sommerfugl med et vingefang op til 9 cm. Den var frem til omkring 1940 ret almindelig, men den forsvandt som ynglende på Sjælland i 1954 og fra Jylland i 1978. *It*

Svensk opfordring til lupinmodstand

I Danmark er mangebladet lupin (*Lupinus polyphyllus*) invasiv. Det er den også i Sverige, hvor Sveriges Lantbruksuniversitet (slu.se 24.6.2024) understreger at lupinen er et problem bl.a. fordi den fikserer

kvælstof i jorden. Det betyder at engblomster som hvid okseøje eller liden klokke har det sværere. "Mangebladet lupin er smuk, men desværre udkonkurrerer den vores hjemmehørende blomster og gør at sommerfugle kan have svært ved at overleve," siger forsker Juliana Dániel Ferreira i en pressemeddelelse fra universitetet.

Hun pointerer at der er mangel på blomsterrige enge i Sverige hvilket gør det svært for bestøvere som bier og sommerfugle at finde føde. Den situation forværrer lupinen der desuden er meget effektiv til at sprede sig.

"Heldigvis ser mange folk nu lupinen, for hvad den er; ikke et fint farvestænk i grøften men en trussel mod biodiversiteten," siger hun og opfordrer alle til bekæmper af lupiner. Det kan ske ved at grave dem op med rod og naturligvis undlade at indplante lupiner i haver. *It*

• Træ og pur er fjernet, og der er plantet vilde urter, men ukrudtet dominerer. Træets torso står tilbage bagerst. Der er også en forkølet fuglekasse og et skilt som det kommet på mode. Foto: Liselotte Nilsen.

Er det biodiversitet?

DEBAT
Af Liselotte Nilsen

På min vej i en større dansk by møder jeg tre plantebede som øjensynlig skal fremme biodiversiteten. De er nye, for i foråret 2024 stod der et dejligt sundt større træ i hvert bed med bøgepur omkring.

Træet og purret gav plads til fugle og insekter og var et grønt islæt i bybilledet, også om vinteren hvor bøgepurret stod med deres brune løv og træerne med deres fine bladløse kroner.

Pludselig var træerne skåret over i 1,8 m højde og bøgepurret revet op. Og så blev der plantet 'vilde' blomster med stort mellemrum, og som ikke blev vandet i tide. Nu er bedene fulde af almindeligt ukrudt, og lidt sten er lagt i en bunke

og der er sat en lille fuglekasse på de forhen frodige træers afskårne stammer.

Undskyld ... men er det biodiversitet? Det synes nogle måske. Det er en trend som fuldstændig ukritisk kører videre, og som kommuner og private fortsætter i den tro de gør noget godt.

For mig er det ud i hampen at fjerne en sund og ikke pasningskrævende bevoksning for sådan et tiltag. Spild af penge, et skidt signal til omverdenen og faktisk tab af biodiversitet. Tæller hver en bænkebidder?

Er det mon tilladt at diskutere emnet? Ikke blandt dem der påstår de har forstand på biodiversitet. Lad os få en faglig debat fremadrettet som IKKE er kejserens nye klæder.

SKRIBENT
Liselotte Nilsen er cand.hort.

Dugfrisk episode i podcasten 'Anlægsgartner og læremester' Om at blive faglært anlægsgartner via AMU

Lyt til episoden der hvor du lytter til podcast

Kommune fik 1,8 millioner for ulovlig fældning

AP Ejendomme skal punge ud til Silkeborg Kommune i en sag hvor VAT19 også kom i spil

En fejlagtig fældning af bevaringsværdige træer ved et nybyggeri ved Gudenåen i Silkeborg har udløst 1,8 mio. kr. i erstatning. Det skal betales af AP Ejendomme til Silkeborg Kommune, oplyser TV2 Østjylland 18.6.2024 og Silkeborg Kommune 17.6.2024. Beløbet er resultatet af et forlig mellem de to parter.

I sagen blev en stribe fredede, bevaringsværdige træer, mest pil, fældet i maj 2023 i forbindelse med et boligbyggeri midt i Silkeborg. Det skete på kommunens grund mellem Sørtorvet og Gudenåen som her hedder Remstrup Å.

Værdisat efter VAT19

Efter fældningen har kommunen undersøgt mulighederne for at genplante de store træer, men det var desværre umuligt fordi træerne stod klos op ad åen, og fordi der er kabler i jorden tæt ved.

Kommunen fik derfor beregnet en erstatning for træerne. Kommunen fik en konsulent, Skovbykon, til at beregne træernes værdi. Efter værdisætningsmetoden VAT19 blev den 2.763.644 kr. ifølge Midtjyllands Avis 15. maj. Beløbet

blev derefter sat til 1,8 mio. kr. som en 'fagligt velfunderet erstatningssum'. Det siger Rune Kristensen der er formand for Silkeborg Kommunes Klima- og Miljøudvalg.

Ifølge kommunens hjemmeside har AP Ejendomme „helt fra sagens begyndelse som bygherre påtaget sig ansvaret for fældningen, og der har været en god dialog om erstatningsspørgsmålet.“ Samme toner lyder fra adm. direktør Peter Olsson i AP Ejendomme.

Kom til at tage for meget

AP Ejendomme havde i 4-5 år nær åen en byggeplads med de fældede træer der skulle bevares. Frem til afleveringen af byggeriet til kommunen i maj 2023 kom ejendomsselskabet alligevel til at fælde træerne. Projektchef i AP Ejendomme Toke Larsen forklarede til Midtjyllands Avis: „Så ville vi rydde op i visne ting og grene. I den forbindelse er det åbenlyst gået for vidt. Ham der skulle rydde op dernede, er kommet til at tage for meget.“ Det han kom til at tage for meget var 10 store træer og 30 mindre træer ned mod åen.

Først fik kommunen af sin

konsulent undersøgt hvad det ville koste at plante 10 store træer i 12 til 15 meters højde med en stammeomkreds på 100-140 cm plus 30 mindre træer langs åen for at genskabe området. Ifølge rådgiveren ville det koste 4,5 mio. kr. Bare ét af de store træer ville koste måske 200.000 kr., bl.a. fordi de skulle hentes i udlandet og fordi plantningen skulle ske med gravemaskiner under svære forhold ned mod åen.

Ifølge rådgiveren ville det også være uhyre svært at plante så store træer med plante-huller på tre til fire meter i diameter. Der løber nemlig kabler langs åbredden kun 2,8 til 4,5 meter fra vandkanten og der er ikke plads til at flytte dem.

Kommunen skønnede derfor at det var 'juridisk usikkert' at forfølge kravet om 4,5 mio. kr. og opgav at plante de 15 meter store træer. I stedet har SkovByKon brugt VAT19 til at opgøre erstatningen. Her blev tallet de 2.763.644 kr.

Kan plante små træer

På stedet vil der dog kunne plantes mindre planteskoletræer i to til fire meters højde," fortalte forstkandidat i

kommunens natur- og miljøafdeling, Kristian Nielsen til Midtjyllands Avis: „Vi anslår at der kan plantes omkring 10 træer i den størrelse, men der vil selvfølgelig gå mange år før at de får en højde på niveau med dem der blev fældet.“

Silkeborg Kommune har sideløbende arbejdet med at afklare overtrædelsen af naturbeskyttelseslovens §3 og mulig påvirkning af bl.a. flagermus. Remstrup Å og åbrinken er beskyttet natur, og derfor må tilstanden ikke ændres. Da kommunen er grundejer, og fældningen er sket uden kommunens accept, kan der ikke udstedes et påbud, fremgår det af kommunens hjemmeside.

Og videre på hjemmesiden: „Derfor vil kommunen på baggrund af ekspertanbefalinger udføre de nødvendige tiltag ved åen så der i forhold til beskyttede dyrearter kompenseres bedst muligt for de fældede træer. Udgifterne til disse tiltag vil blive betalt med erstatningen, og Klima- og Miljøudvalget vil beslutte hvordan et overskydende beløb bedst muligt kan anvendes til at gavne biodiversiteten i Silkeborg Kommune.“ sh

- Et kig fra den modsatte åbred. Mellem nybyggeriet og åen stod de træer der nu er fældet. Det var mest pil, 10 store træer og 30 mindre.

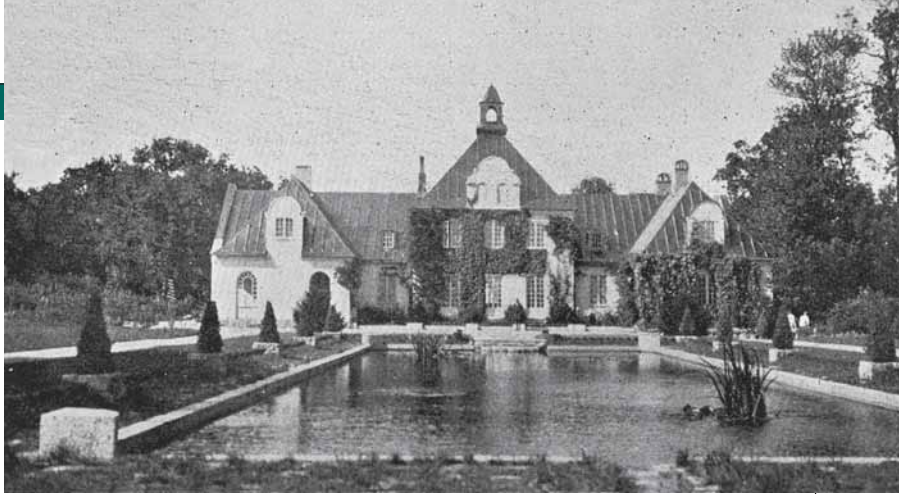
GAMLE NYHEDER

100 år siden PRÆGTIGT OVERBLIK I NORRVIKEN

Nær Båstad i Skåne ligger Norrvikens Trädgårdar. E. Erstad-Jørgensen beskriver i Havekunst 1924 anlægget: „Den, der en sommerdag kommer inden for porten til den ca. 70 ha. store ejendom og spadserer op ad den kilometerlange allé med halvforvildede stauder og udstrakte frugtræplantninger til begge sider for sluttelig at stå oppe ved den besynderlig kulissegangt hovedbygning, bliver næsten overvældet af det prægtige overblik: Det store udsyn over spejldammens regelrette flade, over grønne plæner med mørke taktfast opmarcherede nåletræsgrupper; en enkel regelmæssighed, omsluttet af og i nøje kontakt med landskabets store linier, så det hele virker sammen; et billede der fra de regelmæssige linier låner sin arkitektoniske holdning, mens liniernes strængthed beåndes af naturens rigdom af levende form og skiftende lys, af bløgende duft og af lyde der kommer og går.“

50 år siden FLYTNING AF TRÆER

P.P. - nok Poul Pedersen, anlægsgartnerens fagkonsulent - skriver i Anlægsgartneren august 1974: „Vermeer Manufacturing Company har fremstillet en ny 'Tree Spade,' der supplerer fabrikkens øvrige grej til træflytning. Den nye TD-20 Tree Spade, der er den mindste i serien, har vel først og fremmest interesse for virksomheder, der producerer træer, men såfremt maskinen virkelig har kapacitet til at grave huller, vil den muligvis også kunne finde anvendelse i rene anlægsgartnervirksomheder.“

• Havekunst 1924. Norrvikens Trädgårdar

75 år siden HAVENS ÅND OG VÆSEN

Havekunst 1949 gengiver Pietro Porcinais forelæsning om den italienske have på havekurset på Hindsgavl: „Jeg betragter det som værende klart, hvad man forstår ved ret og smukt. 'Tout se tient', siger franskmændene. Derfor beder jeg Dem at undskylde, at jeg tillader mig nogle filosofiske betragtninger, idet jeg taler til Dem om den italienske have, dens væsen og ånd og til at begynde med opstiller de håndgribelige områder i hvilke der efter min mening kan findes en oprindelse til kunsten i almindelighed og havekunsten i særdeleshed. Disse områder bliver for den vestlige kulturs vedkommende bestemt af to oprindelige idéer, som betragtes som grundlæggende, nemlig den klassiske og den romantiske idé.“

25 år siden DAMP LOVER GODT

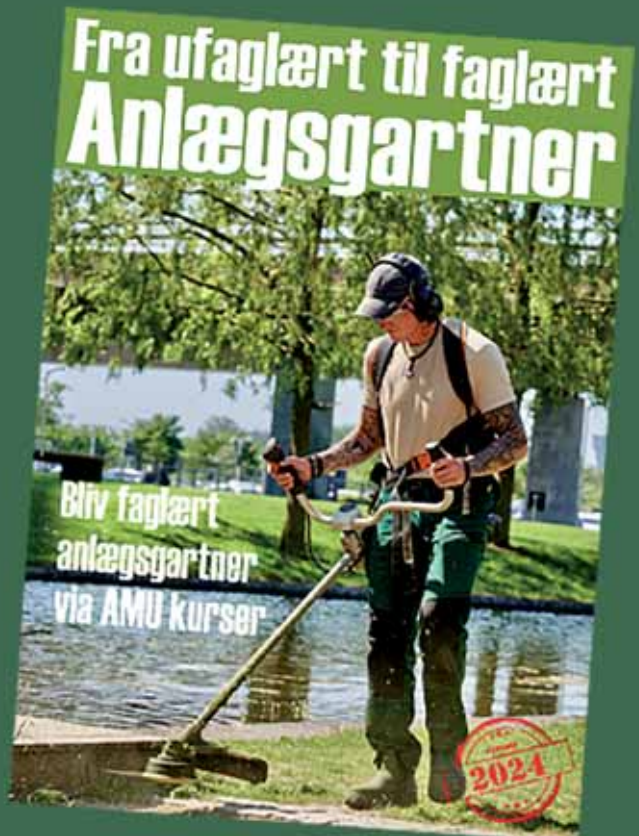
I Grønt Miljø august 1999 skriver Søren Holgersen om et ukrudtsforsøg med damp: „Damp er en brugbar metode til at bekæmpe ukrudt på belægninger når man ikke må bruge pesticider. Den er lige så effektiv om flammebehandling, viser erfaringerne fra Frederiksborg Amt som bl.a. omfatter de første praktiske afprøvninger ad dampmetoden.“

**INVESTER I DINE
UFAGLÆRTE
MEDARBEJDERE
VED AT UDDANNE
DEM TIL FAGLÆRTE
ANLÆGSGARTNERE
VIA AMU-KURSER.**

Læs mere om:

- * Kurserne
- * Tilskudsmuligheder
- * Tilmelding m.m. på:

www.blivanlaegsgartner.dk

 **Danske
Anlægsgartnere**

• Grønnestrand med klitheden ud til Jammerbugt. Foto: Naturstyrelsen.

Grønnestrand opkøbt af grønne fonde

En del af Grønnestrand i Hanherred er købt af Den Danske Naturfond med støtte af Nordaefonden og i samarbejde med Jammerbugt Kommune og Naturstyrelsen. Det drejer sig om 270 ha klithede mellem Jammerbugten mod nord og stenalderskrænterne mod syd.

Området er truet af tilgroning, invasive arter, dræning og forurening med næringsstoffer og okker. Det skal der nu rettes op på så de mange truede og sjældne dyr og planter får flere og bedre levesteder, oplyser Naturstyrelsen.

Det opkøbte område grænser op til statens Kollerup Plantage så naturen får et sammenhængende naturområde på 400 ha. Mod sydøst ligger

desuden et større, sammenhængende statsejet område med klithede. Visionen er et naturområde på op mod 3.000 ha fra Thorup Strand i vest til Svinkløv i øst.

Ikke kun de vilde dyr og planter får det bedre. Grønnestrand kommer også til at byde på nye vandreruter, shelters, bedre formidling mv. så familier, børn og ældre kan nyde det unikke landskab og de storslåede udsigter.

Den Danske Naturfond er stiftet i 2015 af staten, Villum Fonden og Aage V. Jensen Naturfond. Fonden arbejder for at forbedre naturtilstanden og vandmiljøet. Den Danske Naturfond er en privat, uafhængig, non-profit fond. *sh*

Grundvandsparker med mange mål

Opret 'Grundvandsparker' i 200.000 ha sårbare områder med behov for drikkevandsbeskyttelse, og skab samtidig mere plads til natur, friluftsliv og økologisk jordbrug.

Det foreslår Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening, Økologisk Landsforening, Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, Danva og Danske Vandværker 7. juni. De oplyser at 80% af det unge drikkevand allerede er påvirket af pesticidrester og i 40% af prøverne over grænseværdien.

Regeringsgrundlaget indeholder allerede et mål om at beskytte op imod 200.000 ha. sårbare drikkevandsområder, men nu „er det på tide at handle og kæde målet sammen med andre hensyn,“ hedder det fra de samarbejdende organisationer. Ud fra data fra Miljøministeriet og Aarhus Universitet har de udarbejdet et kort der viser hvor i landet man kan placere de 200.000 ha med de fælles mål. *sh*

OSKARS EGETRÆ

Nordmanden Matias Faldbakkens 'Stakkel' er en vildtvoksende roman om en forældreløs ung gårdkarl der finder en vanrøgtet pige i skoven:

„Så længe Oskar havde været på gården og arbejdet på sletten, var han gået hen til egen når han skulle holde pause. Så havde han siddet under egen, mutters alene, og pillet ved et egeblad eller snittet bark af en pind. Nogle gange rykkede det mørke dyr inde i Oskar på sig. Nogle gange måtte han sidde på sine hænder for at de skulle holde op med at ryste. Nogle gange sortnede det, og han stod pludselig ved egen når han kom til sig selv. Sommeren igennem summede det i kronen, konstant, på samme måde som der altid var en summetone, en hyl, en ulyd inde i Oskar. Egen var en hel, uforståelig verden i sig selv. Ingen kender det nøjagtige tal, men der er mindst fjorten hundrede insekter knyttet til egen, bl.a. den helt specielle pukkelflue.“

Matias Faldbakken: Stakkel. Udgivet i 2022, norsk. Oversat og udgivet i Danmark af Gutkind Forlag i 2024. 180 s. 250 kr.

Naturen i litteraturen. Grønt Miljø har i 2023 lanceret serien 'Naturen i litteraturen' for at indkredse nogle årsager til at vi er i den grønne branche.

Elektrisk læsser fik nyhedspris på E&H

Det blev den elektriske læsser-maskine Liebherr L507E der fik Maskinleverandørernes Nyhedspris der blev uddelt på entreprenørmessen E&H den 14. juni. 14 maskiner og relaterede produkter var indstillet til prisen, og de tre endte i finalen. Den vindende maskine importeres af Johs. Møllers Maskiner. Det er en seks tons hjul-læsser med op til 16 timers driftstid og en ladetid på kun halvanden time med 32 ampere. Det er lidt en nyskabelse inden for branchen, så valget af førstepladsen var relativt let, lød juryens begrundelse.

Biodiversitet omkring virksomhederne

Der skal være mere vild natur og biodiversitet mellem erhvervsbygningerne. Derfor har 14 danske virksomheder samlet deres erfaringer på en online portal for at inspirere det øvrige erhvervsliv. Det blev oplyst 13. juni af WWF Verdensnaturfonden der står bag projektet sammen med Industriens Fond og Dansk Industri.

De 14 virksomheder er Anlæggsgartner Gottlieb, Nature Impact, Nopa Nordic, Arla, Gubi, Plus Pack, KLS Pureprint, Neutral, Slow, Vattenfall, Dbramante1928, Fiskerikajen, Ørsted og Søuld.

„Mange danske virksomheder står i en sårbar situation når naturen forsvinder, men har til gengæld mulighed for

at stå ekstra stærkt over for både investorer, kunder og medarbejdere hvis de formår at handle ambitiøst og tackle tilbagegangen i biodiversitet,“ siger Jacob Fjalland, miljøfaglig chef i WWF.

På portalen kan virksomhederne finde inspiration til at arbejde med biodiversitet i deres værdikæder. De kan også blive klogere på hvordan andre har kommunikeret om deres indsats, involveret deres ansatte og samarbejdet med andre firmaer. Dem der er nået længst, ser at det giver en konkurrencefordel, især når man arbejder målrettet med investorer, kunder og medarbejdere, oplyser WWF. Dansk-industri.dk/biodiversitet. *sh*

Foto: WWF Verdensnaturfonden.

ANNONCØRER

GRØNT MILJØ 5/2024

MASKINER

AO, 15
BPK Maskiner, 43
Brdr. Holst-Sørensen, 3
Engcon, 2
GMR, 19
Sønderup Maskinhandel, 51
Tima, 9, 29

PLANTER & JORD

Birkholm Planteskole, 47
DLF, 21
DSV Frø, 2
Solum, 37
Urban Water Retention, 2
Vognmand Kold, 3

BELÆGNING & INVENTAR

Tiset Savværk, 25
Vestre, 11
Aarhus Cementvarefabrik, 23

ENTREPRENØR & RÅDGIVER

Møllerlækkegaard, 64
Plantefokus Sv. Andersen, 63
SkovByKon.dk, 63
Sven Bech, 63
Zinco, 2

UDDANNELSE & FAG

3F og DAG, 54
Danske Anlægsgartnere, 59, 61
FPR Forsikringsmægler, 31
Grønt Miljø Forlag, 47, 55
Maskiner Under Broen, 45
Teknolog/ingeniør, Hold 2023 50

- ✓ Nyanlæg og belægningsopgaver.
- ✓ Plantearbejde og beskæring.
- ✓ Vedligeholdelse.
- ✓ Vinterberedskab.
- ✓ Kloakarbejde og fugtisolering.
- ✓ Tv-inspektion og strømpeføring.
- ✓ Medlem af Kloakmestrenes TV-inspektion.

Anlægsgartnerfirma
- siden 1921

SkovByKon.dk
Tlf: 61 79 62 63

"FARLIGE TRÆER"
RÅDSCANNING
HULE TRÆER
RØDDER / STABILITET
RÅDGIVNING
UNDERVISNING / KURSER

Christian Nørgård Nielsen
dr.agro cnn@skovbykon.dk

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

FAGLIG
VIDEN OM:
registreringer,
plantekvalitet
og beskæring i
teori & praksis

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

KALENDER

KURSER & KONFERENCER

Ny teknologi i din branche.

GADs Sensommer-seminar 2024.
Maskiner Under Broen, Middelfart
29-30/8. Groundsman Association
Denmark og AMU Nordjylland.

Træerne på Kongens Nytorv.

København 15/8 kl. 16.30.
Havehistoriskselskab.dk.

Værdisætning af træer med VAT 19.

Frederiksberg 3/9. Skovskolen,
Danske Anlægsgartnere og Dansk
Træplejeforening. Ign.ku.dk.

Havetur England. Danske Anlægsgartneres Partnerskabs-Netværk. 11-14/9. ts@dag.dk.

Kulturmiljøer og bygningsarv i planlægningen.

Roskilde 11-12/9.
Dansk Byplanlaboratorium.
Byplanlab.dk.

Naturforvaltningskonferencen 2024.

Skovskolen Nødebo 26/9.
Inst. for Geovidenskab og Naturforv., København Uni. Ign.ku.dk.

Fossil- og emissionsfrie byggepladser.

Nyborg 2/10. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Skovbrugskonferencen 3/10.

Københavns Universitet. Ign.ku.dk.
Husenes træer. København 15/10 kl. 16.30. Havehistorisk Selskab. Havehistoriskselskab.dk.

Fossil- og emissionsfrie byggepladser.

Nyborg 23/10. Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk

Genbrugsmaterialer i bundsikring og ubundne bærelag.

Nyborg 23/10, Vejsektorens Efteruddannelse. Vej-eu.dk.

Lokalplanlægning i praksis.

Roskilde 23-24/10. Dansk Byplanlaboratorium. Byplanlab.dk.

Arbejdsmiljøkonferencen 2024.

Middelfart 14/11. BAU Jord til Bord, 3F, GLS-A, DME, Danske Anlægsgartnere, Seges, Landbrug & Fødevarer, Naturstyrelsen. Baujordtilbord.dk.

Bytræseminar.

København 14/11. Skovskolen, Københavns Universitet og Dansk Træplejeforening. Ign.ku.dk.

Bæredygtig planlægger.

København 15/11, Kolding 27-28/11. Dansk Byplanlab., Byplanlab.dk.

Træet som symbol.

København 23/11 kl. 16.30. Havehistorisk Selskab. Havehistoriskselskab.dk.

UDSTILLINGER

Maskiner under Broen. Middelfart 28-29/8 '24. Maskinerunderbroen.dk.

Kirkegårds messen. Lødderup Kirkegård, Mors 26/8. Kirkegaardsmessen.dk.

Galabau. Nürnberg, Tyskland 11-14/9 20'. Galabau-messe.dk.

Have & Landskab. Ledreborg, Roskilde 3-5/9 2025. Haveoglandskab.dk.

Dem med **grønt** refereres i Grønt Miljø

Grønt Miljø retter og tilføjer

Klima & naturdebat savner modvægt

Rolf Jensen fra Tredens Træservice har sendt en kommentar om artiklen 'Mere kommunal vildskab i naturen' i Grønt Miljø 2/2024. Her skriver Anders Horsten fra Danmarks Naturfredningsforening om hvordan klassisk naturpleje bliver til mere dynamisk forvaltning.

Rolf Jensen kritiserer „at alle modspørgsmål males over med den brede pensel,“ og at „der mangler et modsvar, en ligevægt.“ Mere generelt peger han på at „debatten omkring natur og miljø får lidt slagside - den måske mere jordbundne og eftertænksomme side af debatten er ikke helt så velkommen.“

Det er en slagside Grønt Miljø bidrager til ved at bringe pågældende artikel, forklarer Rolf Jensen der konkret forslår at bringe en anden artikel som modvægt: Ehlers Koch og Lis Ravnsted-Larsens 'Skov- og naturpolitikken er blevet afsporet'. Den er bragt i Skoven nr.

2/2024 s. 48-50, og tidligere i bl.a. Kristeligt Dagblad.

Grønt Miljø erkender at artiklen fra naturfredningsforeningens medarbejder er et partsindlæg der ikke er deklareret som debat - hvad det burde være. Grønt Miljø mener dog også at artiklen giver et relativt sobert overblik. Dele af indholdet i Koch og Ravnsted-Larsens artikel har desuden tidligere været bragt i Grønt Miljø. I alle tilfælde vil Grønt Miljø dog fremover være mere opmærksom på ikke at bidrage til slagside i miljø-, klima- og naturdebatten. sh

Planteanvendelse udskudt et nummer

I dette nummer skulle der have været den 35. artikel i serien 'Planteanvendelse i praksis' der løber 2021-2024. Grønt Miljø og seriens forfatter Henning Looft må desværre oplyse at serien for første gang springer et nummer over, så nr. 35 først kommer i næste nummer og nr. 36 derefter. sh

Al henvendelse: rs@teknovation.dk.

ANLÆGSGARTNER

MØLLERLØKKEGAARD

Står du med en hovedentreprise på op til 25 mio. kr., kan du bare ringe. Vi løser også fagentrepriser, men det er ved hele løsninger og direkte kontakt med bygherre, at vi bedst kan udnytte fleksibiliteten og garantere det gode resultat. Når vi selv planlægger alt fra rydning og jordarbejde, kloak og vandafledning til belægninger af alle slags og den sidste finish med beplantning, lys og inventar. Ring direkte til Søren Løkkegaard på tlf. 27 84 56 08 og hør mere – uanset om det gælder en kirkegård, en gårdhave, et sportsanlæg eller en trafikeret plads.

Karlsunde Parkkirkegård

Anlæg af parklignende kirkegård med stier og lunde, hvor biodiversiteten fremmes.

Bygherre: Karlsunde Sogns Menighedsråd

Arkitekt: LYTT Architecture

Hovedentreprise: 7,2 mio. kr.

Motion Vesterskov, Nykøbing F.

Samlingssted med sportsbaner, forhindringsbane, legepladser og klubhuse for mange sportsgrene.

Bygherre: Nykøbing FC.

Arkitekt: ETN Arkitekter

Hovedentreprise: 17,6 mio. kr.

De Gamles By, København N ▶▶▶

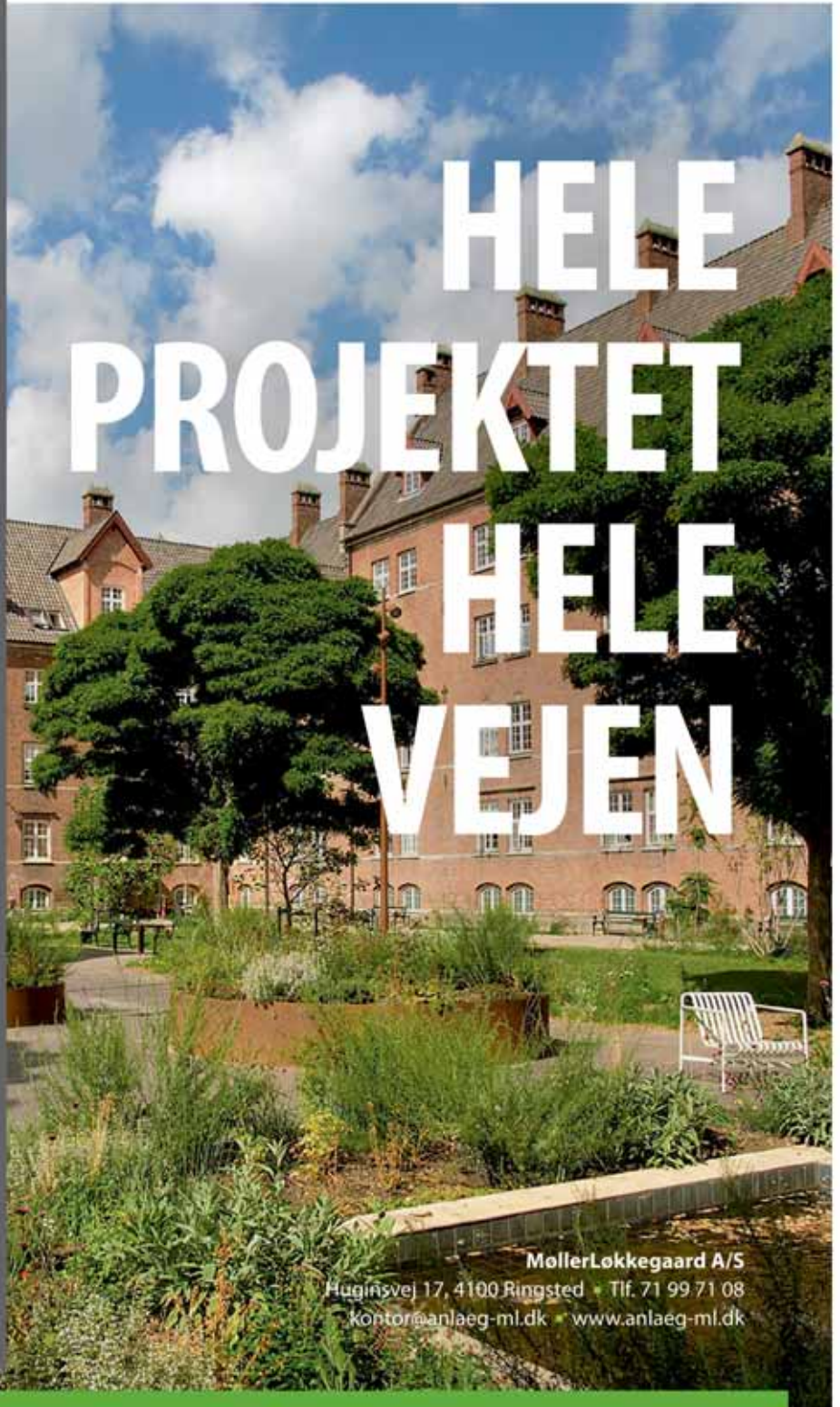
Renovering af "Slotshaven" og etablering af "Den hemmelige have" for enden af Edith Rodes Vej.

Bygherre: Københavns Kommune

Arkitekt: STED

Hovedentreprise: 3,7 mio. kr.

HELE PROJEKTET HELE VEJEN

MøllerLøkkegaard A/S

Huginvej 17, 4100 Ringsted • Tlf. 71 99 71 08

kontor@anlaeg-ml.dk • www.anlaeg-ml.dk